D. ANSELMI
LIBER DE
EXCELLENTIA
BEATISSIMÆ V.
MARIÆ.

CVI IDIOTÆ, VIRI TVM DOCTI, tum pij tractatus argumenti adiunctus est.

ITEM

D. ANSELMI
LIBER
SIMILITVDINVM,
AD CODICES MS. EMENDATVS:
CVM NONNVLLIS EIVSDEM
EPISTOLIS.

Opera ac studio R. P. HENRICI SOMMALII Societatis IESV.

DVACI,
Ex officina BALTAZARIS BELLERI, typographi iurati. Anno 1605.

Hi libri eodem iure poterunt recudi, quo antehac legitimè sunt excusi. Duaci, die 13. Maij 1605.

Barthol. Petrus S. Th. ibid. Doct. & Prof.

ADMODVM
REVERENDO PATRI,
D. COLVMBANO WANCX,
CELEBERRIMI APVD S. PETRVM, COENOBII IN BLONDINIO ABBATI.

HENRICVS SOMMALIVS

S. D. P.

QVANTVS emineat inter illuſtres Eccleſię Anglicanę proceres (quos illa & permul-

tos, & ſanè præſtantes habuit) D. Anſelmus ex religioſo Cantuarienſis factus Antiſtes: non ſolum vita viri ſanctiſſimi, ſumma cum pietate & innocentia, in tanto honoris gradu feliciter peracta: ſed & eruditio ſingularis, pluribus, ijſque doctiſſimis libris comprehenſa, vel me tacente toti orbi Chriſtiano faciunt manifeſtiſſimum. Illud ſolùm apud me tacitus ſæpe indolui, tam eximios ſcientiarum the-

thesauros, tam fæcundas auri venas, tam fortunatas margaritarum gemmarumque matrices, non esse magis hominibus familiares, ad mentis penu tantis bonis locupletandum, quantæ sanctorum Patrum scriptis libris continentur. Causam hanc vnam è præcipuis esse duxi, quod cum magna sint plerumque volumina, ac proinde pretij non vulgaris: non sit in potestate cuiusque positum, ea sibi

tantis ſumptibus compara-
re; quorum tamen lectio-
ne, ſi adeſſent, non medio-
criter, & quidem cum vti-
litate haud exigua, ſeſe ob-
lectarent.

QVOCIRCA aliquam
inire me poſſe gratiam a-
pud beneuolos Lectores
ſum arbitratus, ſi nonnulla
ſanctorum Patrum pia, eru-
ditaq́ue opuſcula ab alijs ſe-
iuncta, & cum ſuis quan-
doque, vbi extarent, colla-
ta autographis, ad commu-
nem

nem plurimorum vtilitatem commoditatemue, prælo committerem euulganda. Inter quæ peropportunè cum ſeſe mihi offerrent D. Anſelmi, vt vides, aliquot libelli (quorum ille de Similitudinibus ad tres manuſcriptos codices eſt reſtitutus) tibi volui Reuerende Præſul, vel hanc ob cauſam in primis eſſe inſcriptos: tum quod vetus tua in noſtros beneuolentia, non raris meritis cumula-

ta, id postularet: tum quod nusquam tutius atque libentius illi, quam apud Antistitem D. Anselmo vita & moribus non absimilem: qualem primum domestico quidem tuis, tum verò publico vniuersis, te vitæ probas exemplo, prorsus conquiescerent. Vale.

B.
ANSELMI
ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS LIBER,

DE

EXCELLENTIA GLORIOSISSIMÆ VIRGINIS MARIÆ.

CAP. I.

Quòd Maria excellit omnes creaturas.

1. SVPEREMINENTEM omni, quod post hominem Deum creatum est, excellentiam beatę matris Dei, quomodocunque, & saltem lippienti oculo cordis contemplari anhelans; & contemplando, quod mihi indè capere conceditur,

ceditur, ad communem notitiam proferre desiderans; horreo peccatorũ, quibus premor, enormitatẽ: & valdè timeo, ne mihi tam alta petenti, mox obijciatur hoc sacræ
Esa.26. scripturæ dictum; Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. Verum cùm recogito sanctum filium eius ob hoc, vt peccatis hominum mederetur, factum esse filiũ eius, non nihil spei concipio, vel parum concipiendi de sublimitate tantæ matris Dei, scilicet genitricis, omniumque tam angelorum quàm hominũ Reginæ; sciens videlicet illã magis propter peccatores, quã propter iustos esse factam Dei matrem.
Matt.9 Dicit enim ipse bonus filius eius, se non venisse vocare iustos, sed peccatores. Apostolus quoque testatur, quod Christus in hunc venerit mundum peccatores saluos
1 Tim.1 facere, quorum se fatetur primum esse. Si igitur ipsa propter peccatores, scilicet propter me, meiq; similes, facta est Dei mater; quomodo immanitas peccatorũ meorum cogere poterit desperare veniam eorum, cùm tàm ineffabile bonũ sit factum ex ea, ob curationem eorum? At ipsa curatio, ad quos efficacius progredietur, aut in quibus misericordius operabitur, quam in illis, à quibus tantum bonum amatur, amplectitur, & veneratur.

2. Excitemus ergo mentem nostram, ô fratres; & enitamur quantum possumus, vt in celsitudinem tantæ virginis attendamus; & quæ nobis miseratio filij eius reuelare dignata fuerit, pro laude eius prolata ruminemus. Erit enim fortassis hoc ipsum optare, nobis causa non paruæ salutis: & sauciatis ex vitiorum punctionibus animis, medicina salubris. Quomodo namq; fieri potest, vt ex memoria laudis eius, salus non proueniat peccatorum: cuius vterus factus est via ad sanandum peccatores venienti Saluatori? Quid dixi via, cùm idem vterus, thalamus Dei, aula Dei, in qua habitaret, sit factus? Verè etenim habitauit in eo: quoniam seipsum ipse in eo, & ex eo, quod prius non erat, fecit. O habitaculum mirabile! O habitare ineffabile! Quē cæli cælorum, quem omnes rerum creatarū machinę capere nequeunt, virginalis vterus beatæ Marię cępit; quando eundē ipsum, de se verum & perfectum Deum & hominem, in vna persona concepit, & generauit. Via tamen ipse vterus extitit, quia per illum Deus homo factus, in mundum visibilis venit.

Cap. II.

De origine virginis Mariæ.

1. Qvamuis igitur hoc solùm de sancta virgine prædicari, quæ Dei mater est, excedat omnem altitudinem, quæ post Deum dici vel cogitari potest; & altissimum quid habeat etiam hoc, ad contemplandum & ruminandum mens humana, quę ad Dominum anhelat: tamen, quoniam modò venit in cor, vt de ea aliquid dicam: primo, parū de eius origine: ac deinceps, si quid tenuitas sensus mei de ipsa, quod dignitati illius existimem non aduersari, capere poterit, in medium proferre libet. Adsis igitur Domina; & non mea, quæ execror, sed tua, quæ precor, merita, in illis digneris attendere, quæ vereor. Tu quidem nosti mentem meam in hoc esse, quod me omnino indignum iudico de te loqui, aut aliquid scribere Sed quoniam insitæ tibi pietatis oculo, super multos mei similes, scio te respexisse, aliquo, licet dignitate tua non digno, meæ deuotionis obsequio, velim agere erga te, quatenus ipso consuetæ misericordiæ tuæ oculo, quandoque digneris me respicere.

2. Tacitis

2. Tacitis itaque illis, quæ ab initio omnis creaturæ, vsque ad sanctum sui aduentum, sunt de hac virgine prophetata, (sicut tàm per eos, qui ante legem, quàm & per eos, qui sub lege iusti fuerunt:) illud conijcio apud me, natiuitatem eius, quam quidē ex linea generationis humanæ non nescio descendisse: magna quædam atque miranda diuinorum signorum iudicia præcurrisse. Quæ tamen illa fuerint, solus ipse sine scrupulo nouit, qui eā, antequàm nasceretur, in matrem, elegit. Quod in ea, vt æstimo, & non incongruè actum credi potést: quatenus eò maior veneratio fidelium circa eius ortū existeret. Quo enim alio modo sublimitatem tantę rei, altiori secreto celari quisque perpenderet? Nec enim ecclesia Dei, inconcussę authoritatis ducit ipsam scripturam, quæ ortū illius ab Angelo prænunciatum refert.

3. Nam licet beatus Hieronymus, iuxta alterius cuiusdam scripturę materiam, quam in adolescentia sua legisse (cuius authorem se fatetur ignorare) eam refecerit, dicit tamen non eo pacto se scripsisse, quod scripsit, vt aliquam descriptę rei certitudinem ecclesijs vellet mittere. sed hoc

hoc ſolo, vt rogantibus amicis ſimilem morem gereret. Vnde, quemadmodum dixi, ſcriptum illud in auctoritatem eccleſia ſuſcipere noluit, videlicet indecens eſſe reputans, de beata matre Dei quid dubitabile, in laudem eius recitari, cùm ea, quę incunctanter de illa vera exiſtunt, tanta laudis materia ſint referta, vt quicunque in laudando eam morari deſiderat, neceſſe ſit, vt facultas eius magnitudini rei & veritati ſuccumbat. Sicut enim ſola prę cunctis, meriti ſingularis enituit: ita quicquid eam attinet, ſpeciali quadã veritatis firmitate dignum eſt enitere.

Cap. III.

De Annunciatione Angelica.

1. Nata igitur, & infantiles annos exuta, quàm caſtè, quàm ſanctè, quàm Deo dignè vitam inſtituerit, & inſtitutam egerit, quis vel cogitatu non dicam, dictu queat coniecturare? Nulli denique dubium, caſtiſſimum corpus & ſanctiſſimam animã eius, funditus ab omni fuiſſe macula peccati, iugi angelorum cuſtodia protecta: vtpotè aulam, quam ſuus & om-

& omnium creator Deus, corporaliter inhabitaturus: ex qua hominem in ſuæ perſonę vnitate, ineffabili fuerat operatione ſuſcepturus. Et quid mirum? Nam inter omnes vſus obtinuit (ſi tamen cæleſtibus ad terrena poteſt eſſe comparatio vlla) vt cùm præpotens aliquis, & perſona diues, aliquò vadit hoſpitaturus, vt clientes præcurrant, vt locum muniant, mundent, ornent, & cuſtodiant: quò venienti Domino ſuo, aptus ad habitandum & congruus fiat. Quòd ſi talis apparatus fit pro aduentu terreni hominis, & momentaneæ poteſtatis, qualis apparatus omnis boni (putamus) fiebat, pro aduentu cæleſtis regis & æterni, in corde ſacratiſſimæ virginis; quæ illum non ſolum erat in ſemet tranſitiuè hoſpitatura, ſed etiam ex ſubſtantia ſua factum hominem paritura? Siquidẽ vbi venit plenitudo temporis, quod ſuo aduentu ipſe Deus ante tempora prædeſtinauit, miſit Deus Angelũ Gabrielem, vnum de primis principibus ſuis, ſcilicet regni ſui, nuntiare tibi, ô beatiſſima fæminarum, inſtare ſalutem generis humani, & ſe eandem ſalutem operaturum: & ex te caſtiſſima per Spiritus ſancti operationem, verum Deum & hominem naſciturum.

turum.

2. O Domina, audis, quæ feruntur ad rem omni sæculo inauditam, paues & miraris, nulla tamen incredulitate moueris: verum indubitanter tenes apud te, omnimodò impossibile fore non fieri, quod angelus dixit futurum esse. Credidit ergo, & certissimè intellexit Deum, tam bonum, tam pium, tam omnis misericordiæ visceribus plenum, vt ad terras de cœlesti sede descenderet, & homo factus, per indebitá sibi mortem, genus humanum à perpetua vellet morte, qua tenebatur, eripere. Respondés ergo nuntio, ait: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.
Luc. 1. O fides Deo accepta! O humilitas grata! O obedientia, omni sacrificio iucundius Deo oblata! Quid ergo, quod venientis Dei oculos offenderet, in illa poterat residère, in qua tantarum virtutum insignia, veniens inuenit redolere? Certè sola fide
Gen. 15 Abraam fertur Deo placuisse: & hoc, quia Deo credidit, ad iustitiam illi reputatum
Esa. 66. fuisse. Super humiles autem, & quietos, ac verba sua trementes, spiritum suum requiescere, & obedientiam se pro sacrificiis malle, asserit Deus. Cùm igitur in his, quæ tantopere Deo placent, sancta virgo

Maria

Maria tàm excellenter illi placuit, vt nequaquam crederet quis, illam aliqua ratione excellentius placere potuisse. Nimirum tenemus fide, ab omni (si quid adhuc in illa originalis siue actualis peccati supererat) ita mundatum cor illius, vt nec super eam Spiritus Domini (scilicet super humilem, & quietam, & trementem verba sua) totus requiesceret, ipsam voluntati Dominicæ castissimo ac simplici corde obedientem, & omni holocausto suauius acceptaret, virtuteque altissimi obumbratam, filium Dei ex illa incorporaret.

3 Hic se suberigat intentio mentis humanæ, & pro posse paucis intendat, quanti penderit omnipotens Deus merita huius beatissimæ virginis. Intendat (inquam) & contempletur, videat & admiretur, vnum filium sibi consubstantialem, coæternum, omnipotentem, ex sua natura sine initio, Deus pater genuit, & per cũ omnes creaturas visibiles & inuisibiles ex nihilo fecit. Hunc igitur sibi tam vnicum, quam dilectissimum, & in omnibus omnino æqualem, non passus est remanere solummodo suum: sed eundem ipsum voluit in rei veritate esse beatæ Mariæ vnicum, & dilectissimum, & naturalem filium: Hoc ita

vt duo essẽt, vnus videlicet Dei filius, alius filius sanctæ Mariæ virginis, sed vnus idẽ ipse, qui filius Dei in vna persona, esset filius sanctæ Mariæ virginis: & qui filius sanctæ Mariæ, vnus & idem ipse esset in vna persona filius Dei. Quis hæc audiens non obstupescet, & quod Deus tale quid velle potuerit, non vltra omne, quod dici potest, admirabile ducat? Puella de propagine Adam nata, de peccatrice progenie orta, subitò versa vice maledictionis Euæ, benedicta prędicatur super omnes mulieres, & concipit, & parturit, & parit hominem Deum, omnes præuaricationes propulsaturum, eosque, qui sibi obtemperarent, in cælesti regno suo sibi cohæredes constituturum.

Cap. IIII.

De amore Virginis ad filium.

8. QVã mirabilis naturã, & ineffabilis affectus amoris cõsiderari queat, inter hunc talẽ tantæ matris filiũ, & hanc talem tanti filij matrẽ, perpendant hi saltem quoquo modo, qui vnico dilectionis feruore sese altrinsecus amant, mater scili-

cet

eet filium, & filius matrem.

2. Perpendat (inquam) aliqua bona mater, quo affectu teneatur circa vnicum & bonum filium suum; & bonus filius simili modo perpendat, qua pietate moueatur erga bonam, & dilectissimam, ac dulcissimam suam matrem: & aliquatenus tentet, si quomodo in se coniectare valeant amorem huius bonæ matris, erga verè bonum & vnicum filiũ suum; & istius boni filij, erga verè bonam & dulcissimam matrem suam.

3. Equidẽ omnes homines, ex coniunctione duarum personarum, hoc est maris & fœminæ, procreantur: & amorẽ suum vtrique personæ, id est patri & matri, naturaliter debẽt, qui sic generantur; ipsumq; nihilominus amorẽ suum parentes ambo, qui eos genuerunt. Cum autem amorem, quem pater & mater singuli debent filio suo, debet hęc felicissima matrũ sola filio suo; amorem etiam, quem debet quilibet filius simul suo patri & matri, ille filius veræ virginis suæ debet soli matri. Nam sicut alij filij nascuntur ex patre & matre, ita eius filius natus est ex ea sola matre. Excedit itaque omnes amores parentum in filios, aut filiorum in parentes,

amor istius matris in filiũ suum, & istius filij in matrem suam. Et hæc ita se habent iuxta rationem filiationis, quæ facta probatur extra legem humanæ procreationis.

4. Alio quoque modo, si placet, amorẽ huius filij & huius matris perscrutemur: & quãtum indè nobis concessũ prout possumus, speculemur. Certè, quę generat, est temporaliter nata; qui generatur, Deus est, per quem omnia tempora sunt, & ipsamet virgo creata. Ostendit ergo ipse prius amorem, quem habebat erga matrem virginem; & amorem, quo nullum putemus esse posse maiorem, matrẽ suam fecit illam, & virginitatem illi non ademit. Equidẽ hæc duo ipsa iucundius amabat, scilicet virginitatem & fœcunditatem. Virginitatem, quia hanc placere Deo per omnia intelligebat: fęcunditatem, quia sine hac, maledictum legis, quæ adhuc carnaliter custodiebatur, incurrere metuebat. Vicit tamen amor in ea seruandę virginitatis, & exclusit ab ea timorem incurrendę maledictionis.

5. Virgo itaque & tenera & delicata, regali stirpe progenita & speciosissima, totam intentionem suam, totum amorem suum, totum studium suum, ad hoc intendi-

dit, vt corpus & animam suam Deo, virginitate perpetua, consecraret. Sciebat enim, quòd quantò sanctiùs eam seruaret, tantò sublimiùs ei, qui omniũ castissimus, immo qui ipsa castitas est, appropinquaret. Amplectendo igitur, quod acceptabilius Domino esse cognouit, legem superauit, spreuitque maledictum datæ legis; & credidit, reputans secum illum, cui placere quęrebat, tantæ bonitatis & tantæ sapientiæ; vt antè se, vel de se tutum concilium, ne quid peccati in istis subiret, inueniret, nec decepta est. Quis enim sperauit in Domino, & derelictus est ab eo?

6. Denique, vbi tam sanctam intentionem eius, tá castum propositum eius, tam firmam fidem, constantem spem, & indeficientem vidit charitatem eius, misericordiæ suæ intuitu egit circa illam, vt nec sanctitas intentionis eius frustraretur, nec castitas propositi eius violaretur; ne, aut sanitas fidei infirmata, a spei constantia titubaret, aut charitatis in ea plenitudo deficeret. Dedit ergo illi, vt & virgo (quod magis optabat) permaneret, & vt nemo illam à maledicto legis libertimam dubitaret, fęcunda fieret. Et vndè fęcunda? de illo, sine quo omnis fęcunditas in sterilitatem

tatem conuertitur, & igni consumenda succiditur. Et reuera dignum fuit, vt eo in virgine superueniente, illa fęcundaretur, quę paritura erat Deum, per quem totus mundus saluaretur. Quid ergo hîc dicemus? Estne (putatis) vlla mens hominis, quæ modum huius dilectionis, quã Deus ad hanc virginem habuit, queat penetrare: quando & illi, quod carius amabat, sic integrè seruabat: vt eam tàm dignè & castè fæcundatam, suiipsius matrem fecit? Poteśtne (quæso) vllus hominum aut angelorum, istius amoris immensitatem penetrare: vel dignitati honoris illius, quicquã cogitatu percipere, comparabile? Erigite, obsecro fratres mei, erigite aciem mentis vestrę, ad contemplandum tam miram diuinæ operationis dignationem, & tam ineffabilem & stupendã omni seculo huius mulieris gratiam & exaltationem.

7. Et tu, ô beatissima fæminarũ, in quam fluxit tam copiosa & supereminens gratia omnium gratiarũ; quid enim animi (quęso) gerebas ad eum, qui tibi hęc magnà fecit? Vndè, sicut ipsa dixisti, iã ab omni generatione beata dici meruisti. Verè magnificauit anima tua Dominum, & spiritus tuus exultauit in Deo salutari ipsius.

Salu-

Salutare mirabile, quòd non solum (Domina) te inæstimabili salute sublimauit; sed & totum mundum, peccatorum vulneribus putridum, ex te prodiens mirabili dispensatione sanauit.

8. Verùm, dum illum, qui sibi hæc miranda fecit, paruulũ inter manus suas versari, & ad verba sua pendere, & ad parui & teneri corporis lęsiones (paruulorũ more) vagire conspiceret; quo precor affectu pijssimus eius animus mouebatur? quóue studio ad occurrendum cunctis, quæ incommoda illi fore timebat, parabatur castissimum corpus eius? Deus, fili huius felicissimæ matris, qui es virtus & vera sapientia summi patris, oramus te, quatenus ipsa misericordia, qua factus es homo pro nobis, insinuare digneris cordibus nostris, quo animo, qua cogitatione ferebatur hęc dulcissima tua mater, cùm te (inquam) talem ac tãtillum in brachijs suis exultans & læta teneret; cùm tibi infantulo, dulcibus osculis & frequentibus congauderet, cùm te lachrymantẽ super genua sua, quibus poterat modulis cõsolaretur: cùm denique alijs & alijs studijs, ad quæ ipsam materna pietas informabat, tibi pro qualitatũ vicissitudinibus sedula blandiretur?

Doce (inquam) nos, vel paululum mente percipere affectum ipſum, quo replebatur cor illius; vt ſi eum peccatorũ noſtrorum ſqualoribus obruti, quantus fuerit plenè non meremur contingere, ſaltem pauca mereamur in noſtris ęrumnis aliquatenus reſpirare: nec putetur ab aliquo contemnendũ, vel parum quid ſentire quemlibet in ſe, de affectu illius matris in filiũ ſuum. Nullo ſiquidem modo crediderim, quòd is, qui ad eum intelligendum prouehi meruerit, ab amoris eius dulcedine extraneus vſquequaque exiſtere poſſit. Qui autem in dilectionis ſuauitatem tranſit, nullo pacto diffidendum, quin & in retributionis eius participiũ tranſiturus ſit. Quam verò retributionem ſui amoris ſit adepta, tota chriſtianitas nouit, quę illam ſuper omnes cælos exaltatam, & angelicis choris prælatam, certiſſimè credit.

9. Eia fratres, quantum poſſumus, enitamur aliquo modo affectum illius tam bonę matris agnoſcere, & in nobis ſaltem rei magnitudini ſuccumbendo deguſtare; quo ipſius meritis adiuuari, & dilectionis eius ſalutaris affectu recreari, & aliqua futuræ conſolationis mereamur remuneratione ſublimari. Quicunq; igitur aliquem

ſincero

ſincero & dulci dilectionis affectu diligit, omnia commoda & iucunda ei ſuccedere cupit: de illius incommodis, ſi quę acciderint, mæſtus ingemit. Voluat, & reuoluat hunc ſuum affectum apud ſe, & cogitet, quid ſibi eſſet, ſi adhuc quem fingeret, multiplicatus in ſe ſedem maior exiſteret. Quæ cùm fecerit, & hunc ſuum amorem quantumcunque intellectu ſuo magnificatum, amori illius pijſſimę matris Dominę noſtræ in Deum filium ſuum, aliquatenus comparari poſſe putauerit. Neſcio vtrum audiendus in hac ſua æſtimatione. Nec mirum, ipſe enim ſpiritus Dei, ipſe amor omnipotentis patris & filij, ipſe per quem, & in quo amatur omne, quod benè amatur: Ipſe (inquam) corporaliter, vt benè dicam, veni in eam; ſingularique gratia præ omnibus, quæ creata ſunt, ſiue in cælo, ſiue in terra, requieuit in ea, & Reginam ac Imperatricē cæli & terræ, & omnium quę in eis ſunt, fecit eam, & alicui bono ad tempus debriato in animū cadet, ſe quicquā amoris habere, quod illi amori queat comparabile æſtimari, quem hæc beatiſſima matrum ad ipſum habebat, à quo ſe tam ineffabili dignitate ſublimatam intelligebat.

10. Superat ergo omnes omnium rerum creatarum amores & dulcedines, magnitudo amoris istius virginis in filiũ suum, & dulcedinis immensitas, qua exultabat & liquefiebat anima eius, in eundem Dominum Deum suum. Itaque, cui saltem ita cõcessium fuerit, sæpè dulci studio posse cogitare de illa, magnum promerendæ salutis indicium esse coniecto. Sed quid dicam? Si tantus fuerit amor eius, & verè maior erga hũc dilectissimum filiũ suum, quo (quæso) vel quali gaudio replebatur tota substantia eius, quando eum, quem tantoperè diligebat, quem creatorem ac dominatorem omnium rerum esse sciebat, secum agentem, secum edentem, se, quæcunque nosse volebat, dulci affatu docentem haberet, quid caperet?

Cap. V.

De compassione beatæ Mariæ, pro filio crucifixo.

1. Cum ergo tanta dilectione, tanta exultatione, beata Dei genitrix ex præsentia illius & conuersatione foret iucundata, perpendat, qui potest, quibus dolori-

doloribus, quibus gemitibus, quibus suspirijs cruciabatur: quando eum à se crudelium manibus auelli, quando ad condemnandũ eum tradi, quando ad subeundum mortem iudicio iudicis iniqui tribunali conspiceret sisti. Fortè tamen inter hæc ei poterat esse (vt more loquar humano) aliqua spei consolatio de euasione illius, dum sententiam mortis eius pendere conspiceret, audiretque subalterationes Præsidis, ipsum liberare quærentis: Corripiam ergo eum, & dimittam, & Iudęorum pessimæ plebis, ne liberaretur, regnũ Cæsaris contra Præsidentem appellantis. Verùm, dum prolata certa sentẽtia mortis illius, omnis eam spes euadendi desereret, eumque crucem, in qua suspendi debebat, humeris vsque ad locũ passionis suæ subuehere conspiceret gemebunda: éstne precor aliquis, qui queat percipere qualitatem pectoris eius? Adiectus est his doloribus eius, dolor alius. Petrus & alij discipuli eius, de nihili in Apostolatũ electi, & iam in tantę celsitudinem virtutis, vt iam dæmonibus imperarent erecti: nec non secretorum illius conscij & familiares in cunctis effecti, instante hora traditionis eius fugam ineunt; & eum, pro quo se mortem paulò

ante

ante ſubituros promiſerant, obliti tantorum bonorum ſponſioniſque ſuæ, ſolùm ipſa conſiderante relinquunt.

2 Vnde ipſum ad paſſionem, omnibus amicis deſtitutum tendentem, hac voce ſequebatur gemens: Vadis propitiator ad immolandum præ omnibus. Non tibi occurrit Petrus, qui dixit: Pro te moriar. Reliquit te Thomas, qui ait: Eamus, & moriamur cum eo omnes. Et nullus ex his, niſi tu ſolus duceris, qui me caſtam conſeruaſti, filius meus, & Deus meus. Verùm hæc verba ex magnę pietatis fonte producta, ita paucis ad hæc commemoraſſe ſufficiat, vt ea oculus pietatis attendens, dum tãtæ matris gemebundus affectibus compatitur, pij amoris illius fructu remunerari aliquando mereatur.

3. Sed cùm ad ipſam eius paſſionẽ ventum fuiſſet, & ipſe cruci affixus, hinc ipſam matrem ſuam, hinc diſcipulum quem diligebat, propè aſtantes intuitus eſſet; ne matrem penitus orbatam relinqueret, ei præſentem diſcipulum ſuo loco in filium ſurrogauit: Mulier, inquit, ecce filius tuus. O commutatio: pro æterno & incommutabili Deo, purum & corruptibilem hominẽ! pro naturali & vnico filio, ſeruum

accepit in filium. O Domina, quæ (precor) in te sibi succedebant, cum tam inæstimabilẽ commutationẽ ab ipso, quem super omnia diligebas, tibi fieri audiebas. Verè pertransiuit animam tuam gladius doloris, qui tibi amarior fuit omnibus doloribus cuiuslis corporeæ. Quicquid enim crudelitatis inflictum est corporibus martyrũ, leue fuit, aut potiùs nihil, comparatione tuæ passionis; quę nimirũ sua immensitate transfixit cuncta penetralia tua, tuiq; benignissimi cordis intima.

4. Et vtique (pia Domina) non crediderim te potuisse vllo pacto, stimulos tanti cruciatus, quin vitam amitteres, sustinere, nisi ipse spiritus vitæ, spiritus consolationis, spiritus scilicet dulcissimi filij tui, pro quo moriente conquerebaris, tantoperè torquebaris, te confortaret, te consolaretur, te intus doceret non esse mortem eum absumentem; sed magis triumphum, omnia ei subijcientem, quod in ipso fieri coràm moribundo vibebis. Mortuus est tamen, & ab oculis tuis, te spectante, sepulchro reclusus.

5. Cætera silentio premo, penitus ignorãs, vbi vndè aliquid dicendum assumam; ex quo luctus tui modum, ô pudicissima

virgo,

virgo, alicui proponere queam. Siquidem, cùm illum, quem te virginem concepisse, virginem peperisse, & post partum virginem noueras permansisse: nec non per quem te intelligebas ab omni generatione beatam dici meruisse, videbas iniquorum sęuitia tam crudeli nece peremptum, tam subitò tuis aspectibus abstractum, & sepulchri antro reclusũ, quid ego? Nescio, quid haberẽ, vbi vel vndè acciperem, quod in cõsiderationem tui status animi, quem gerebas eo tempore, cuilibet panderem: sed acerbitas doloris & mœroris in resurrectione eiusdem filij tui Domini Dei nostri, in lætitiam est conuersa. Et in quam, qualemue lætitiam?

Cap. VI.

De gaudio Resurrectionis.

1. INtendamus fratres mei. Suprà, dum gaudij eius exultationem, qua replebatur in conuersatione, secum adhuc in carne mortali degẽtibus istius filij sui considerare niteremur, in ipso nostri animi nisu defecimus; & eam, vltra omnem humanum intellectum, magnam & mirandam

dam esse aduertimus. Si ergo tam magna fuit tunc, cùm ipsum bene sciret paulò post moriturum; quę vel quanta putatis fuit tunc, cùm ipsum iam calcatis mortis legibus resurrexisse, nō solùm in æternum victurum, sed & cęli & terrę omniúq; creaturę, perenni iure dominaturum? Nolo hanc immensitatem gaudij eius penetrare, quis laboret: quoniam quę ipsis angelis Dei est admiranda & impenetrabilis, non facilè crediderim, quòd cuiuis homini mortali possit esse penetrabilis.

2. At si aliquis quęrit, quare Euangelistę non referant ipsum pijssimum Dominum à morte resurgentem, huic suę dulcissimę dilectissimęq; matri, vt eius dolores mitigaret, primò ac præcipuè apparuisse. Dicimus, quod à quodam Sapiente, de hoc ipso sciscitantes audiuimus sic: Tanta est suscitata auctoritas narrationis euãgelicę, vt nihil in ea dependens, nihil inane, nihil superfluum reperiatur: Ita quòd, si matri Domini, si Dominæ mundi ipsius filius ab inferno resurgens scriberetur, sicut alij cuilibet apparuisse, eamque de sua resurrectione docuisse, quis non tale scriptum superfluum duceret, Reginã videlicet cęli & terrę, omnisq; creaturæ, coæquare illis, quibus

quibus apparuit, viro aut mulieri? Spiritus eius in illa plenè & perfectè quiescebat, qui sibi & esse illius, & facta eius omnia luce clarius reuelabat, & Euangelistę scriberent tunc vel tunc illi talem semel exhibuisse.

3. His itaque paucis alicuius forsitan inquisitioni, prout accepimus, responsis, adhuc aliquid gaudij huius beatissimę virginis matris speculando præ oculis constituamus; non ea spe, vt modum illius nos in hac mortalitate viuentes, perfectè intellecturos fore opinemur: sed vt indè aliquantulum degustando, qua possimus illud deuotione veneremur. Sic enim inspectum & degustatum, magnum in eius amorem anhelantibus solet generare profectum.

4. Eia, si gaudium habuit, eodē suo filio secum in carne degente, si gaudiū habuit, eodem suo filio calcata morte ab inferis resurgente, non minori gaudio exultauit, ipso suo filio in carne ea, quam de se assumptam nouerat, coram oculis suis cælos penetrare, quis hoc dixerit? Immò, quis gaudium eius omnibus, quæ illud præcesserunt, gaudijs, non crediderit eminere?

5. Bonæ

5 Bonæ matres solent magnificè in hoc mundo exhilarati, cùm vident filios suos terrenis honoribus sublimari; & ista mater procul dubio bona, non ineffabili gaudio lætaretur, quando filium suum vnigenitum, omnes cælos dominandi iure penetrare; ac in Dei Patris omnipotentis vidit consessum, ascendendo pertingere? Imò quid huic gaudio vnquam fuit simile? Quid in medium prolatum, saltem per illud aliquo modo possit mens humana, in istud aciem suam dirigere? Sed & hæc gaudiorum suorum magnitudo nonnihil incrementi accepit, cùm adueniente super discipulos Spiritu sancto, mox ad prædicationem illorum, fidem filij sui tanta hominum multitudo suscepit

De Ascensione Domini,

De Spiritus sancti missione.

6. Nec mirum indè alicui videatur, quod dico, gaudium eius incrementum in credentium conuersione sumpsisse. Ibi enim excepto gaudio, quod de salute generis humani, in istorum conuersione concipiebat, filium non gratis fuisse mortuum, cùm tàm efficaciter operari videbat, fidem amoris eius in eis, qui amatores eius extiterant. Gaudium itaque ei erat in cælo, & gaudium in terra, gaudium insuper in omni creatura. Gaudium in cælo; quia fructus ventris eius benedictus,

iam erat victor mortis & orbis, in cælo regnabat: & cuncta cælestis curię agmina, inæstimabili magnificentiâ lætificabat. Gaudium in terra; quoniam eorum, pro quorum salute matrem Dei se factam sciebat, abiecto iugo diaboli, à quo captiui tenebantur, liberam in ipsam salutem currere conspiciebat. In omni quoque creatura gaudium habuit: eò quòd illum à pristina oppressione erui ad illum, ad quem facta fuerat, statum redire vidit. Postquam enim homo Deum cōtempsit, & eius mandatis tumidus contraire non timuit, in nulla creatura, quam Deus ad subsidium eius instituit, iusto iudicio aliquid iam amplius habere debuit.

7. Cùm igitur, & in contumacia sua contra Deum, omnium rerum Dominum perstitit; & tamen vsum rerum, in subsidium suum retorquere non destitit: Domino Deo iniustitiam, & Dei creaturis violentiam intulit, & oppressionem. At nunc, cùm iam reconciliatus homo per mortem filij huius beatissimæ matris, redit in gratiam Dei, famulandi scilicet ei, pro quo se institutam esse cognouit, hæc sacratissima Domina vidisti, intellexisti, hæc per te tali modo impleta esse, magnifice es gauisa.

8. Ist

8. Iſta (fratres) dicimus dulce habentes, & vos dulce habere cupientes, ſępè voluere in memoria, amorem & gaudium huius Dominæ, quibus iugi exundantia in Deũ & Deo iucundabatur tota illius ſubſtantia. Nihil enim vtilius poſt Deum memoria matris eius: nihil ſalubrius meditatione pij amoris: quo feruebat in memoria & contemplatione filij ſui; nihil iucundius ſapore pertractati gaudij eius, quo multipliciter paſcebatur in eodem, & per eũdem filium ſuum. Sæpe quippe vidimus, & audiuimus plurimos hominum, in ſuis periculis recordari horum, & omnis periculi malum ilicò euaſiſſe. Velociórque eſt nonnunquam ſalus memorato nomine eius, quàm inuocato nomine Domini Ieſu vnici filij ſui. Et id quidem non ideo fit, quod ipſa maior & potẽtior eo ſit: nec enim ipſe magnus & potens eſt per eam, ſed illa per ipſum. Quare ergo propitior ſalus in recordatione eius, quàm filij ſui ſæpè percipit? Dicam, quid ſentio. Filius eius Dominus eſt, & iudex omnium, diſcernens merita ſingulorum. Dum igitur ipſa à quouis ſuo nomine inuocatus, nõ ſtatim exaudit, profectò id iuſtè facit. Inuocato aut nomine matris, etſi merita inuocantis non merentur, vt exaudiatur: merita tamen ma-

tris intercedunt, vt exaudiatur. Hoc denique vsus humanus quotidiè probat, cùm quis proposito Dominico nomine, efficaciter ab alio aliquid impetrat, quod simpliciter sua prece nequaquã impetrare potest. Itaque si tam vtilis aliquãdo in subueniendo, memoria nominis matris Dei existit: non mirum, si magnæ salutis afferat fructum frequens meditatio amoris eius: si plenam iucunditatem dabit dulci studio cogitata & recogitata immensitas gaudij eius.

CAP. VII.

De gaudio beatæ Mariæ in filij Ascensione.

1 QVapropter adhuc in speculatione gaudij eius verba vertamus, & mentes nostras ipsius dulcedine aliquantisper enutriamus. Perpendamus itaq;, cùm tanti gaudij magnitudo impleuerit intima pijssimę Dominę huius, ex his quę iã paulũlum intuendo, prout potuimus, pręlibauimus: vtrum ei super illa adhuc adijcere aliquid gaudij potuerit. Id quod reuelante Spiritu sancto, remota omni ambiguitate, sciebat se, decurso labentis vitę spatio, in beatitudinem regni cęlestis ascensuram: & filium suum, omnipotenti Deo Patri in sua deitate coęqualem, sicut est, in indeficienti contem-

contemplatione visuram, seq; post eum, omni creaturę, cęlestium, terrestrium, & infernorum, perenni iure dominaturam.

2 Ad immensitatem gaudij huius, quis considerabit, qui non in ipsa cõsideratione penitus ab ea opprimatur? Et si causa gaudij tanta est, gaudium ipsum quantum & quale est: Sed, ò bone Iesu, istius tuę dulcissimæ matris fili, quomodo potuisti pati, vt te in regnum tuę glorię remeante, illam quasi orbatam in miserijs mundi relinqueres, & non eam statim tecum regnaturam assumeres? Fortassis Domine, ne tuę cęlesti curię veniret in dubium, cui potiùs occurreret, tibi ne videlicet Domino suo, regnũ tuum in assumpta carne petẽti, an ipsi Dominę suę, ipsum regnum iam suum, materno iure effectum, ascendenti? Nam, vt in partes suo occursu diuideretur, quatenus pars tibi, & pars illi, in primo aduentu obsequeretur, non deceret æstimo; pręsertim, cùm tota sit tua, totaq; per te eadem cęlestis curia sua. Prudentiori ergo & digniori consilio vsus pręcedere illam volebas, quatenus illi locum immortalitatis in regno tuo pręparares; ac sic comitatus tota curia tua, festiuius ei occurreres; eamque sublimius, sicut decebat, tuam matrem, ad teipsum exaltares.

3. Equidem non est abs re credere, ipsum his de caussis matrem suam præcessisse; cùm ipse idem vnigenitus huius beatissimę virginis, promiserit discipulis suis se, si abiret eis locum in cælesti sede prępara-turum. Si ergo locus ab eo præparabatur ad gloriam & honorem discipulorum; quomodo non prępararetur ad honorem & gloriam matris suę, Dominę scilicet, & Reginę Angelorum? Erat præterea, vt hîc quidem videtur, vtilis & necessaria fidei nostræ conuersatio sua, post ascensionem Domini, inter Apostolos eius. Quia licet ipsi per reuelationem Spiritus-sancti, edocti in omnem fuerint veritatem; incomparabiliter tamen eminentius ac manifestius ipsa, per eum spiritum veritatis, illius veritatis profunditatem intelligebat: & per hoc, multa eis per hanc reuelabantur, quæ in se non solùm simplici scientia, sed ipso effectu, ipso experimento didicerat de mysterijs eiusdem Domini nostri Iesu Christi. Nec dilatio suę assumptionis, quoquomodo iacturam aliquam inferre poterat immensitati amoris & gaudij sui. Quoniam ipse perfectio amoris & gaudij, ita illam reficiebat plenitudine sui, vt hoc ipsum ei ad amoris, & gaudij augmentum magnoperè fieret: quod se illic esse videbat,

bat, vbi Deum, quem præ cunctis amabat, magis velle sciebat. Igitur vbicunque erat, & ipsa in Deo, & Deus in ipsa iucundabatur, quia iucunditate ipsa felix; sed prę cæteris, vbique fieri cupiebat quod sapientię Dei potissimum placere intelligebat. Hac æstimabili amoris & gaudij immensitate prædita fuit, hæc virgo sanctissima, quamdiu etiam in omni mortali carne placeret sapientissimo filio suo.

CAP. VIII.

De Assumptione beatæ Dei genitricis Mariæ.

1. VERVM, cùm ipse in regnum suum eam assumere, & ei magnificentiam regni suæ gloriæ decreuisset ostendere, cuius (precor) dignitatis & honoris apparatibus intendebat tota curia angelorum: quibusue vocibus exultationis & salutis, resonabat numerosa turba antiquorum patrum, ipsi curię tunc associatorum? Certè crediderim, omnes illius beatæ patriæ ciues, festiuiori solito, ac sublimiori nitore decoris, ad aduentum matris Domini sui præparari; ac noua quadam & ineffabili iucunditatis gratia, pro tantę

rei expectatione coniubilare. Et quid mirum? Ipse Iesus, Deus & Dominus omnium, filius eius benedictus, huius castissimę virginis & Dominę rerum, ipse ei, sicut suæ vnicæ matri, totus festiuus occurrere volebat, & aliquis de familia sua, se tanti gaudij immensitate subtraheret?

2. Vtique inter homines moris scitur esse, vnumquemque bonum seruum cuiusuis præpotentis Domini, eo maiori gaudio in amici Domini sui aduentu exultare, quo ipsum Dominum suum cognouerit aduentantem amicum magis amare. Cum vero de aduentu parentum Domini sui agitur, de quorum speciali dilectione nullus vlla dubitatione tenetur, ille nimirum magis felicem se æstimat, qui maiori iubilo & festiuiori occursu lętitię frena relaxat. Si ergo hæc ita se habent apud homines, quibus, si qua bonitas inest, longè tamen supernorum bonitati impar est, contempletur animo, qui potest, quo gaudio, qua festiuitate, quibus concentibus iubilabant omnes beatorum spirituum ordines: quando & vnicam Domini sui matrem aduentare, & ipsum Dominum suum ei videbant, omni sua gloria decoratum, velle occurrere. Stipatus itaq; mille millibus, imò innumerabilibus Angelorum

gelorum agminibus, Deus ipse huic pijssimę matri suæ, de hoc mundo migranti, occurrit; eamque super omnes cælos exaltatam, cunctæ secum creaturæ perenni iure dominaturam in throno gloriæ collocauit. O dies tanti occursus gloriosa & felix! Dies tam præclarę exultationis beata & celebris. Dies tam sublimis glorificationis festiua, & omni seculo admirabilis. Dies enim illa, non solùm te Domina ineffabiliter sublimauit, sed cælum ipsum, quod penetrasti: nec non cuncta, quæ in eo sunt, noua & ineffabili gloria decorauit. Noua quidem cælum gloria decorauit: quia priorem gloriam eius ex præsentia tui, vltra quàm dici possit aut cogitari, magnificauit. Nam cùm tu Domina illûc ascendis, noua illud & præcellenti virtutum tuarum dignitate irradias, immensaq; miserationum tuarum & gratiarum luce perlustras.

3 Eadem quoq; dies ascensus tui, eorum, qui ciues eius ab initio creaturę esse meruerunt, solito festiuiori exultationis gaudio induit: quia per gloriosum fęcundæ virginitatis tuæ fructũ, semirutam vident ciuitatem suã reintegrari. Verè in tuo aduentu, per quam tantum bonũ meruerunt, gaudij sui magnitudo iure debuit augmentari.

Terram etiam dies exaltationis tuæ, ô bea-tissima fœminarum, mira gratia irrigauit. Quia dum te, quàm de se, & in se, aliorum hominum lege progenitam cognouit, vsque ad creatoris omnium thronum exaltatam cognoscit: ac antiquam maledictionis pœnam, quam in peccato primorum suorum filiorum meritò excepisse sciebat, iam per tantę benedictionis tuæ abundantiam, sese euadere indubitanter credebat.

4. Quid amplius dicere possum, Domina? Immensitatem quippe gratiæ, & gloriæ, & fælicitatis tuæ, considerare cupienti, sensus deficit, lingua fatiscit. Quemadmodum enim omnia, quæ in cęlo sunt per glorificationem tuam inęstimabiliter decorantur; ita per eandem glorificationem, cuncta, quæ in terra subsistunt, inęstimabiliter sublimantur. Singula nempè in immensæ dignitatis decus profecerunt, cùm per tuam beatam & integerrimam virginitatem Dominum Deum suum, quem non cognouerāt agnoscere, & agnitum colere, & amare meruerunt.

5. Quia igitur super omnes cælos, in dextera Domini Dei sui, filij tui benedicti exaltari dignè cognouerunt, eo etiam didicerunt se eidem Deo suo totum debere quod sunt: quando ea, quæ inter illa, & de illis,

illis, vnà tantam dignitatem eminentiam meruisti. Nihil igitur aut idolis homines, aut vllæ aliæ rerum species intellexerunt idolorum cultoribus se debere, vbi & singularem authorem sui, ex tuo castissimo vtero, ad restitutionem primæ creationis suæ, progenitum susceperunt: & te, per quam amissam dignitatem suam recuperauêre, omni creaturæ tàm sublimiter præponi accipere.

CAP. IX.

Quantum profuit beata virgo Maria creatura humana.

1. QVAS itaque laudes, quasve gratiarum actiones, non solùm humana natura, sed omnis creatura, huic sanctissimę virgini debet. Pura enim sanctitas, & sanctissima puritas pijssimi pectoris eius, omnem omnis creaturę puritatem siue sanctitatem transcendens, incomparabili sublimitate hoc promeruit, vt reparatrix perditi orbis dignissimè fieret. Vndè, quid laudis, pro tam ineffabili bono, ipse per eam reparatus mundus, ei iure debeat, æstimare nullatenus sufficit. Ne tamen aliquis eorum nimis insolens, autumet

nes.

nos magis, more indiscretè laudantium, ista dicere, quàm rem, sicut est, considerare. Ne igitur videatur cuiquam, quid cõsiderationi fidelium, quocunq; modo commemorãdo, velle prefigere, plenius ea, quæ humanæ naturæ per eam bona prouenêre, commemorare iuuat. Aut si qualiter omnes aliarum rerum formæ, per ipsam sunt reparatæ, siue reformatæ: nihilominus, prout poterimus, in medium proferre delectat. Quod ea quidem re facere placet, vt prę oculis aliquatenus deformatis singularibus beneficijs eius nemo relinquatur: cuius consideratio, immensitate promeritæ laudis illius non obruatur

2 Nota igitur, omni seculo loquar: & de quo, ad quid prouecti sumus, huius Dominę meritis, pro posse edicam. Itaque natura mea ad similitudinem Dei, in principio creata fuit: quatenus indesinenter ipso Deo frueretur, & eius gloria, sine omni corruptione & mutabilitate, aliquando potiretur Hoc tam grande bonum, natura statim in primis hominibus perdidit, & in huius mundi miserias infelix & præcepit ruit; dehinc, in æternas miserias, decurso vitæ labentis articulo, multò infelicius ruitura. Transierunt multa secula, & damnationis istius immanitas super omnes filios

lios hominũ, ſemper eſt in deterius roborata. Nec enim Dei ſummi ſapientia ſumma, vllam in maſſa creationis humanę viã inuenit, per quam, vt diſpoſuerat, in mundum veniens, tam luctuoſę perditioni ſubueniret: donec ad iſtam, de qua loquimur, virginem ventum eſſet.

3 Sed hæc mox, vbi in mundum per humanæ generationis lineam venit, tanta omnis boni virtute & conſtantia perfectè reſpleuduit, vt eam ipſa ſapientia Dei verè dignam iudicaret, per quam in homine veniens, non modo reatum primorum hominum, ſed & totius mundi peccata deleret: & diabolum, ſui operis inimicum, cum ſuis elideret: nec non damna cœleſtis patriæ, illuc hominem deducendo, reintegraret.

4 Quis igitur iſta perpendens æſtimare queat, qua laude digna ſit, quæ tantorum beneficiorum ſola præ cunctis, effici meruit mediatrix? Liberati ergo à lege mortis, qua detinebamur: reſurgimus in gloriam, quam in primo parente perdidimus: immò in ampliorem, quàm vel ipſe in ſe, vel nos in ipſo amiſimus. Qui etenim adhuc etiam in carne mortali per fidem, ad amiſſam gratiam ſeu patriam tendimus, in filiationem Dei per benedictum

filium

filium benedictę matris Mariæ transimus
eundemque filius eius nobis fratrem ipso
auctore arcessimus. A morte enim resur
gens, nos fratres suos appellauit: & quo
ad patrem suum, & patrē nostrum: Deum
suum, & Deum nostrum foret ascensurus
familiari affectu nobis intimari pręcepit.

5. Quòd igitur tantum patrem, & tan
tum fratrem sortiti sumus, vtiq; beatę Ma
riæ ascribere debemus; cuius integerrima
& benedicta fæcunditate, in tantam digni
tatem surreximus; quam quidem digni
tem, nostra natura nequaquam adepta fuis
set, si illius beatæ Mariæ fæcunda virgini
tas, Deum de sua substantia non genuisset.
Cùm igitur tàm inæstimabili dignitate
honore, etiam in huius mundi squaloribus
degens, per piæ matris Dei Mariæ merita
humana natura sit exaltata, qualis quæ
gloria decorabitur, cùm hunc ipsum fra
trem suum, eius omnipotēti patri coęqua
lem, in sua Maiestate regnantem aspexerit
eiusq; regni cohæres existens, perpetua &
incommutabili glorificatione, vultum ip
sius pręsens constituerit? Aduertat, inquam
aduertat, quę gloria, vel quod gaudium, vel
quæ iubilatio erit omnibus illis, qui in re
gnum beatitudinis assumpti, Deum Do
minumque rerum omnium, in suæ carnis
sub-

ſubſtantia ſibi ſimilem viderint: & cuncta, quæ ſiue in cælo, ſiue in terra, ſeu in inferno ſubſiſtunt, ad nutum illius pendere: eumque fraterno affectu, immò vltra omnem fraterni amoris affectum, ſeipſos amare, velle poterunt ſine mora, ſine contradictione, ſine defectu ſibi æternaliter miniſtrare.

6. Super hoc cùm ipſam Dominam, per quam tanta bona eis prouenére, præ oculis habuerint iuxta Deum, quem de ſuo vtero virgo filium peperit reſidentem, & iure materno, cælo, terræque cum eodem ſuo filio præſidentem, conſideremus, qua exultatione exultabunt pro tanta gloria eius, quo honore ſubleuabuntur in tanta potentia eius.

7. Omnis itaque creatura defert eis honorem, non ſolùm quia videbunt naturæ ipſorum conſortem eſſe ſuum creatorem: ſed etiam, quia Dominam ſummam & vnicam Dominatricem cæli & terræ Mariam, ex his conſpicient eſſe factam Reginam Angelorum. His igitur ita conſideratis; tu quicunque ex humana ſtirpe progenitus es: quomodo potes, & quantum potes, erige aciem mentis tuæ in eam, & quas potes laudes perſolue, conſiderans, quas grates, quas laudes, quę obſe-

quia ei perpetuò debeas; per cuius beatam & integerrimam fœcunditatem, de tanto malo ad tantum bonum (vt breui ostendimus compendio) sis prouectus, gnarus attende. Nulla te, ab horum consideratione, seculi delectatio moueat; nulla cuiusuis amoris desidia, a debita laudum exhibitione retardet.

CAP. X.

Quantum profuit omni creaturæ, etiam præter humanam.

1 VErum, quoniam aliquantisper animaduertimus, quid boni per excellentiam beatæ matris Dei Mariæ merita adepti sumus; paucis etiam (vt proposuimus) pro posse quid aliarum species rerum per eadem eiusdem merita sint adeptę, aduertamus. Scio quidem superius me quędam dixisse, & commemorasse; sed ad tantę Dominę eminentiam commendandam pijs auribus, non videtur fore superfluum eandem præsentare sententiam.

2 Omnem itaque creaturam, tam cælestem, quàm terrestrem, ad sui creatoris ... laudem

laudem & gloriam institutam, nemo sanæ mentis ambigit, nemo sapiens silet. Quapropter, si aliquid eius laudi, aut glorię suę honori derogat in quoquam, benè intuentibus liquet, quòd idem ipsum cętera suæ sub integritatem ei seruantia, quodam exindè cõfusionis verbere sauciat. Nec enim ad Domini sui fidelitatẽ integrè sese tenerent, si verecundiam Domini sui & auctoris, ęquanimiter & incõcussa tranquillitate sustinerent. Homo igitur, qui à Deo inter cæteras creaturas sublimis naturę creatus est; dum Deum per suæ inobedientiæ reatum inhonorauit, omnia quę sui iuris prius erant, amisit; omniaque, quæ sui status integritatem seruauerunt, quadam confusione, ipsa reatus sui immanitate, quantum in ipso fuit, vulnerauit: Adiecta est eis super hac confusione; & alia confusio: quia huic, quem à suo conditore per malę vitę merita exorbitare videbant, per suę conditionis legem, ministerij sui obsequium nullo tempore abnegare valebant. Ingerebatur igitur operibus Dei contumeliosa quędam oppressio, & fiebat de eis grauis & iniuriosa abusio. Ius siquidem nullum in his, quę Dei sunt, iustè debet habere, qui voluntati eius non veretur prauis actibus contraire.

3. In eo itaque, quod lumine cæli, & siderum motu, in suis vsibus homo reus potiebatur, idem cęlum & sidera ipsa magni honoris detrimēta patiebantur. Nempè illi seruiebant, propter quem se nequaquam instituta sciebant. Ad obsequium quippe siue seruitium iusti hominis, non iniusti, qui tunc erat, condita fuerunt. Hoc ipsum de aëre, de terra, & quæ profert: de mari, & omnibus aquis, ac de his quæ continent, licet dicere & sentire.

4. Omnes igitur rerum formæ informi quadam & contumeliosa obfuscatione tegebantur: eò quòd ipsi, qui Deum suum incessanter offenderant, ministrare ac subdi sine intermissione cogebantur. Durauit autem hæc in rerum substantijs iniuria, quousque venit in carnem illa, de qua loquimur, beata virgo Maria. At vbi venit ipsa, in seque filium Dei incorporauit, & pristinam dignitatem in Deo, qui nascebatur, humana natura recuperauit; nihil vltrà confusionis, aut iniuriarum, alicui rerum speciei resedit: imò, libertatem pariæ creationis suæ confestim recipere meruit. Nam ipsa, cui lege suę conditionis ius libertatis maximum erat obsequendi, videlicet illi, quem ad Dei imaginem conditum nouerat: cùm ipsum in creatoris sui

sui similitudinem, quam peccãdo in se corruperat, per bona opera redire conspexit, non mirum si deinceps obsequendo dominatui eius, contumeliosè iugum seruitutis excussit.

CAP. XI.

De eodem, alio modo.

1 ALIO autem modo (si placet) consideremus, qualiter omnis creatura ad vtilitatẽ hominis sit creata: & quemadmodum eadem vtilitas, ob peccatũ primi hominis, quodãmodo euanuerit; quove pacto per beatã Dei matrem virginem Mariam, primam suę vtilitatis recuperauerit dignitatem. Certè homo, qui mentis subsistens rationi, carnis fragilitate deprimitur, ad hoc conditus fuerat, vt contemplationis oculo, formæ iugiter intenderet creatoris; sed quia ipse conditor eius incircumscriptus spiritus est, & nemo vmquam carnis corruptibilitate pressus, vllatenus in magnitudinis eius notitiam, vel admirãdę dignitatis illius speculationem, sicut est, pertingere potest, proposita illi aliarum rerum existentia est; quatenus earum cõsideratione, sublimitas eius, quæ per se nequit videri, ab ipso intellecta conspiceretur. Verum, vbi post primorum hominum

peccatum, generationis humanæ propago, in desideria cordis sui prolapsa est, & per vitia sorduit: non solùm creatoris contemplatio, sed & rerum creatarum mirificæ dispositionis salutifera meditatio, ab ea procul euanuit. Vides ergo, quali modo in lapsu hominis, ruit dignitas rerum. In consideratione enim illarum, homo resurgere debuit in agnitionem Dei: & sic quasi quidam ei gradus fieri debuerunt, pertingendi ad creatorem ipsius & sui. Sed & hæc etiam dignitas in eis perijt, quando qui ea dignè vteretur, nullus fuit, aut extitit. Nec vllatenus receperunt, ex quo primus homo corruit, amissam eminentiam tanti boni; donec ille agnus, qui peccatum mundi tolleret, in persona Dei & hominis prodijt modò per beatā Mariam.

2 Verum in cognitionem Dei, homine per hunc agnum reuocato, omnis etiam alia creatura, in statum suæ conditionis & honorem proprij congenitique decoris, est reuocata. Huius igitur tanti boni effectum, illi censemus profectò imputandum, per cuius virgineum vterum, is venit in mundum: qui & humanam naturam in tantam (sicut diximus) dignitatis excellentiam sua sapientia reuocauit; & omnem simul creaturam, priuilegio amissi honoris

ſi honoris, mira diſpenſatione redonauit.

3 Quid ergo huic beatiſſimæ ac ſacratiſſimæ virgini Dominæ noſtræ, omnis tam rationalis, quàm irrationalis creatura iure debeat, qui valet, ex his, quæ paucis perſtrinximus dilatato ſenſu aduertat. Vtique cuncta, quæ Deus bona & vtiliter fecit in eo ſtatu, quo condita fuerunt, ſicut diximus & oſtendimus, eſſe deſtiterunt; & per hanc beatiſſimam virginem, in ſtatum priſtinum reuocata ſunt, & reſtituta. Sicut ergo Deus, ſua potentia parando cuncta, pater eſt, & Deus omnium: ita beata Dei genitrix Maria, ſuis meritis cuncta reparando, mater eſt, & Domina rerum. Deus enim eſt Dominus omnium, ſingula in ſua natura propria iuſſione conſtituẽdo; & Maria eſt Domina rerum, ſingula congenitæ dignitati per illam, quam meruit gratiam, reſtituendo. Et quemadmodum Deus, ex ſua ſubſtantia genuit eum, per quem cunctis originem dedit; ita beata virgo Maria, de ſua carne mundiſſima peperit illum, qui decorem primę creationis omnium cunctis reſtituit. Item ſicut nulla rerum ſpecies, niſi per Dei filium facta ſubſiſtit; ita lex debitæ damnationis neminem deſerit, niſi quẽ ab ea filius beatæ Mariæ virginis abſoluit.

4. Quis igitur ista recto sensu, & corde sincero perpendens, plenè percipere queat excellentiam huius virginis, per quam tam inęstimabilia bona habet rerũ natura: per quam tam inæstimabili gratia, à tam ineffabili deiectione erectus est mundus? Quis (inquam) tam miram, & omni prorsus rei, pręter hanc inauditam gratiam huius beatissimæ mulieris, oculo mentis aspiciens, non obstupescat: & non modo elinguis, verum etiam à tantæ rei comprehensione prorsus immunis fiat?

Cap. XII.

Oratio eiusdem beati Anselmi, ad beatissimam virginem Mariam.

1. Quapropter, ea quę nobis sunt impenetralia intermittẽtes, precibus impetrare nitamur: vt quod intellectu capere nequimus, salutari saltem affectu obtinere mereamur. Rogamus ergo te (Domina) per ipsam gratiã, qua te pius & omnipotens Deus sic exaltauit, & omnia tibi secum possibilia esse donauit: quatenus id apud ipsum nobis impetres & obtineas, vt plenitudo gratiæ, quam meruisti, in nobis sic operetur, quo participium beati præmij nobis eius misericorditer quandoq; cõdonetur. Ad hoc quippe Deus noster, per te factus

factus est frater noster: vt quemadmodum ipse dignatus est cõsors fieri nostrę humanitatis, sic nos mereamur cõsortes fieri suę diuinitatis. Intẽde ergo Domina pijssima, vt nobis ad effectum proueniat, propter quod Deus noster ex tuo castissimo vtero factus homo, inter homines venit. Nec sis (quęsumus) exoratu difficilis: quia procul dubio, idem benignissimus filius tuus, Dominus noster Iesus Christus, erit ad cõcedendum, quicquid voles, promptissimus & exaudibilis. Tantummodo itaque velis salutem nostram, & verè nequaquam salui esse non poterimus.

2. Quid igitur stringet larga misericordię tuę viscera (Domina) contra nos, vt nolis saluari nos? Certè Deus noster (teste Propheta) misericordia nostra est, & tu eiusdem Domini nostri absque dubio vera mater es. Si tu ergo, quæ Dei mater es, & eo reuera misericordię mater & gratię, denegas nobis effectũ misericordiæ, cuius tã mirabiliter facta es mater: quid faciemus, cùm idẽ filius tuus aduenerit, cunctos ęquo iudicaturus iudicio? Siquidem, licet ipse filius tuus, sit per te factus frater noster, vbi voluntatem tuam (suæ videlicet dilectissimæ matris) magis, porrectam aduerterit: illuc seruata æquitatis ratione, à qua te nul-

latenus discrepare videbit iudicij sui sententiã, siue ad misericordiã inflectendo, seu ad iustitiã intendendo promulgabit. Subueni ergo nobis Domina pijssima, & nõ considerata peccatorum nostrorũ multitudine, velle tuum ad miserendum nobis inflecte.

3 Cogita quæso, & recogita apud te, quia non ad damnandum, sed ad saluãdum peccatores, conditor noster ex te factus est homo. Cur itaq; non iuuabis nos peccatores, quando propter nos in tantam celsitudinem es leuata, vt te (Domina) habeat & veneretur omnis pariter creatura? An ideò vtrum pereamus, amplius nõ curabis: quia quicquid de nobis miseris vltra eueniat, gloriç tuæ iactura nulla inde proueniet? Et quod quidem (bona Domina) fortassis aliquo modo dici posset, si pro tui solius exaltatione & vtilitate, mater Dei facta fuisses, sed vtiq; Deus, qui hominem assumpsit ex tua castissima carne, hoc fecit pro tua & nostri omniũ salute. Si ergo tu, quæ plena salute es potita, non intẽdis, vt eadem salus pro modulo nostro etiã ad nos vsq; pertingat, iam tuorũ sufficiens cõmodorum, nostrorum neglıgẽs esse videberis: & quç pro totius mundi saluatione meruisti fieri mater altissimi, cùm nos postposueris, quos obuoluit finis seculi, quid quæso proderit

nobis tua gloriosa, & felix exaltatio? & quid indè habemus dulcis & affectuosa exultatio?

4 Vt ergo filium tuum totius mundi Saluatorem, & te eius recōciliatricem esse veraciter sentiamus: eo nos propensiori studio iuua (precamur) & foue: quo in fecibus mūdi natos & alitos, potiori leuamine prospicis indigere. Ab initio deniq; renouationis humanę, omnibus sub tuum pręsidium confugientibus, hucusque succurristi, & idcircò præ omni creatura, omni laude dignissima dici & esse meruisti. Eia succurre, oramus; vt laus, quam per tot secula dignè possedisti, continua tibi duret in gratia ipsa, qua mundo perdito subuenisti. Tibi ergo nos commendamus; tu procura, ne pereamus, effice potiùs, vt salus nostra de die in diem multiplicetur, & filio tuo, Domino nostro Iesu Christo, vita nostra, iugi deuotione famuletur: Qui cum Deo Patre, & Spiritu sancto viuit, per omnia secula seculorum, Amen.

Libri beati Anselmi, de excellentia virginis Mariæ, finis.

CONTEMPLATIONES IDIOTÆ, DE VIRGINE MARIA.

Hic author plura quidem scripsit, sed præ humilitatis studio, nomen suum suppressit, seque Idiotam vocauit; vir fuit doctus & pius, & qui à plerisque non infrequenter citatur.

PROLOGVS.

1 *O* Homo, *quicunque es, probationem viæ ingressus, misericordia Domini nostri Iesu Christi, indiges, sine qua saluari non potes. Accede igitur per deuotam mentis contemplationem, ad gloriosissimam virginem Mariam matrem eius. Quia per ipsam, & in ipsa, & cum ipsa, & ab ipsa habet mundus, & habiturus est omne bonum, scilicet superbenedictum Filium eius, Domi-*

Dominum nostrum Iesum Christum, qui est omne bonum, & summum bonum: & sine quo nihil est bonum, cum solus bonus sit. Inuenta itaque virgine Maria, inuenitur omne bonum. Ipsa namque diligit diligentes se, immo sibi seruientibus seruit. Ipsa superbenedicto filio suo irato, potissimè reconciliat seruos & amatores suos. Tanta quoque est eius benignitas, quod nulli formidandum est ad eam accedere: tantaq; misericordia, quod ab ea nemo repellitur. Immo donis & charismatibus ædificat seruos suos, vt superbenedicti Filij sui & Spiritussancti digna fiant habitatio. Ipsa preces & sacrificia seruorum suorum, & maxime quæ sibi exhibentur, representas in conspectu diuinæ maiestatis. Quia est aduocata nostra apud Filium, sicut Filius apud Patrem: immo apud Patrem & Filium, procurat negotia & petitiones nostras. Et sæpe, quos iustitia filij potest damnare, matris misericordia liberat: quia thesaurus Domini est, & thesauraria gratiarum ipsius.

2 *Donis spiritualibus ditat copiosissimè seruientes sibi: & potissimè protegit eos à triplici aduersario, mundo, carne, & diabolo: quia salus nostra, in manu illius est. Post filium suum, Domina est vniuersæ creaturæ: & in futuro seculo, glorificabit seruientes sibi,*

si eam honorificauerint in præsenti. Et ideo iuxta consilium cuiusdam deuoti serui eius, Mariam semper cogita: non recedat ab ore, non recedat à corde. Et vt impetres eius orationis suffragium, non deseras conuersationis exemplum. Cæteri enim sancti, iure quodam patrocinij, pro sibi specialiter commissis, plus possunt prodesse in curia altissimi, quam pro alienis. Beatissima verò virgo Maria, sicut est omnium Regina, sic & omnium patrona & aduocata, & cura est illi de omnibus. Longè enim positos, illuminat radijs misericordiæ suæ: sibi propinquos per specialem deuotionem, consolationis suauitate: præsentes sibi in patria, excellentia gloriæ. Et sic non est, qui se abscondat à calore eius: id est, à charitate & dilectione ipsius. Vt autem à tua memoria non recedat, sequuntur aliquot contemplationes, quas deuote legas, prout deuotio tibi à Domino suggeretur.

Bernardus homilia 2 super Missus.

CAP

CAP. I.

Quomodo virgo Maria nos attrahit.

TRAHE me post te, ô benedicta virgo Maria: benedicta ante ortum, in ortu, & post ortum: ante seculum, in seculo, & post seculum. Trahe me post te, vt curram in odorem vnguentorum tuorum. Trahe me post te, quia retinet me peccatorum ponderositas. Trahe me post te, quia me colligat carnalis concupiscentiæ voluptas. Trahe me post te, quia decipit me hostiũ peruersorum maligna calliditas. Trahe me post te, vt perueniendi ad te augeatur mihi celeritas. Sicut enim nemo venit ad tuum Filium superbenedictum, nisi Pater traxerit eum: sic etiam quodammodo ausim dicere, quòd nemo venit ad Filium tuum gloriosissimum, nisi tuis sanctissimis subsidijs traxeris eum. Trahe igitur me torpentem, vt me reddas currentem. Trahe me peccantem, vt me reddas

Cant. 1

Io. 6

das pænitentem. Trahe me ignorantem, vt me reddas scientem: vt curram in odore vnguentorum tuorum: id est, in fragrantia sanctarum virtutum tuarum, quæ velut vnguenta redolent & fragrant, dolores mitigant, & vulnera sanant.

2. Tua vnguenta fragrantissima sunt: scilicet cælestis sapientia, spiritualis gratia, & immarcessibilis gloria. Verbis enim tuis & exemplis, doces veram sapientiam, quia doctrix es sapientiæ Dei. Peccatoribus impetras gratiam, quia aduocata es miserorum. Et honorantibus te promittis gloriam, quia thesauraria gratiarum existis Impetra tuis assiduis postulationibus, vt te laudem, te glorificem, te benedicam, tuas virtutes enarrem, tua mirabilia nuntiem, tuam exemplarem & deificam vitam prædicem, scripta de te elucidem Vt habeam in laudibus tuis vitam æternam; immo in vita æterna, laudes tuas & superbenedicti filij tui concinam.

Eccl. 24 Quia scriptum est: Qui elucidant me, vitam ęternam habebunt Quod si de filio tuo, qui est Dei sapientia, id dictum est: & de te etiam, quæ es eius superexaltata & superbenedicta mater id negandum non est.

CAP. II.

De pulchritudine virginis Mariæ.

1 TOta pulchra es, ô plusquam gloriosa virgo Maria. Tota pulchra es, & macula non est in te. Tota pulchra es in anima, per virtutum & charismatum omnium perfectam plenitudinem. Tota pulchra es in tua conceptione, ad hoc solum effecta, vt templum esses Dei altissimi. Tota pulchra es ex generatione Verbi diuini, qui est splendor paternæ gloriæ, qui est candor lucis æternæ, & speculum sine macula: in quem desiderant Angeli prospicere: cuius pulchritudinem sol & luna mirantur. Tuæ gloriosæ animæ nihil vnquam affuit turpitudinis, vitij, aut peccati: & nihil defuit spiritualis pulchritudinis, gratiæ, & virtutis Tot enim habuisti pulchritudines, quot virtutes: & singulas in altiori gradu, quàm concessum fuerit post filium tuum superbenedictum, purę creaturæ. In his namque similem non habuisti, nec es habitura sequentem. In te omnes virtutes, tam actiuæ quam contemplatiuę, conuenerunt; & præ cunctis creaturis, tam admirabilem reddi-

Cant. 4.
Heb. 1.
Sap 7.
1 Pet. 1.

reddiderunt. Per virtutes actiuas, habuisti voluntatem mundissimam: per contemplatiuas, mentem purgatissimam.

2 Nòn defuit tibi puritas Angelorum, non fides Patriarcharum, non sciẽtia Prophetarum, non zelus Apostolorum, non patientia Martyrum, non sobrietas Confessorum, non innocentia aut humilitas Virginum. In summa, nullo genere vacasti virtutũ, ô virgo plusquam beata. Quodcunque donum alicui sanctorum vnquam datum fuit, tibi non fuit negatum: ſed omnium sanctorum priuilegia omnia, habes in te congesta. Nemo æqualis est tibi, nemo maior te, nisi Deus: quia Spiritus sanctus superueniens in te, & virtus Altissimi obumbrans tibi, quæ eras omni virtutum ornamento prædecorata, pulchritudinem, puritatem, sapientiam, & omnium virtutum gratiam adauxit, & splendorem. Miranda illa obumbratio Spiritus sancti, quæ te vno momento templum Dei irradiauit, & decorem tuum manifestauit, & auxit: sicut sol in semper ornatum thalamum incidens, gloriam eius occultatam repente nobis ostendit, & illustriorem facit. Tota igitur pulchra es virgo gloriosissima: Non in parte, sed in toto: & macula peccati, siue mortalis, siue venialis, siue orig-

Luc. 1.

originalis, non est in te, nec vnquam fuit, nec erit. Sed adest tibi omnis gratia naturalium bonorum, spiritualium charismatum, & cælestium donorum. Quantum enim distat inter odorem & gustum aromaticæ speciei, tanta est inter contemplationem tuam & aliorum sanctorum distantia. Sicut enim singularem actiuam à Christo cæpisti vitam, videlicet eius humanam & diuinissimam portare, lactare, lauare, pannis inuoluere, fouere, nutrire, lenire, amplecti, osculari, cæteraque eidem humanitatis officia exhibere: sic & dulcedinem suæ diuinitatis tibi singulariter degustandam indulsit: quia tota pulchra eras, & macula non erat in te.

3 Sed, ô pulcherríma mulierum, qua temeritate audeo venire ad te? Ego turpis cogitatione & opere, ad te mundam, ego immundus: ad te immaculatam, ego maculatus: & non solùm maculatus, sed & vulneratus: immo non solùm vulneratus, sed etiam in conspectu tuo & benedicti filij tui mortuus propter innumerabilia peccata, quæ cogitatione, consensu, & opere, longis temporum spatijs contraxi. Et ita animam meam, per susceptionem sacri lauacri purificatam, multipliciter

fædaui, & sordibus vitiorum inquinaui: adeò vt abominabilis facta sit, & tibi, & filio tuo superbenedicto. In tua autem pietate confidens, ô præbenedicta, conbenedicta. & postbenedicta virgo Maria: te supplici corde precor, vt animę meæ pio compatiendo affectu, apud misericordissimum filium tuum intercedere digneris, quò eam immundam mundet; sicut ipsam puram fecit per baptismum, ita rursum hoc tempore puram reddat per pænitentię & reconciliationis gratiam, vt tandem cum electis tuis vitam, ad te & superbenedictum filium tuum laudandum, obtineam sempiternam, Amen.

CAP. III.

Per quæ designatur speciositas Mariæ.

1 SPeciositas tua, beatissima virgo Maria, designatur per septuplicem speciem, quæ in sacra scriptura inuenitur. Est namque species oliuæ, de qua scribitur: Quasi oliua speciosa in campis. Est species columbæ, de qua canitur: Vidi speciosam, sicut columbam. Est species Libani, de qua dicitur: Species eius vt Libani.

Eccl. 24

Est responsorium 1 in die Assumpt.

bani. Est species cæli, de qua legitur: Species cæli cum visione gloriæ. Est species ignis in nocte, de qua scribitur: Operiebat tabernaculum quasi species ignis. Est species arcus, de qua scribitur: Vidi arcum, & benedixi, qui fecit illum, valde enim speciosus est. Est etiam species solis, de qua scribitur: Est enim speciosior sole. Species oliuæ consistit inter cætera, in viroris amænitate. Sic tua species, ô beatissima virgo Maria, consistit inter alia, in fidei sinceritate. Et sicut viror paciferæ oliuæ, delectat oculum corporis; sic fides tua, quæ pacem inter Deum & hominem reperit, delectat oculum mentis. *Cant. 8* *Eccl 43* *Num. 9* *Eccl 43* *Sap. 7.*

2 Species columbæ consistit in simplicitate, pulchritudine oculorũ, colorum mutatione, & varietate circa collum. Sic, ô beatissima virgo Maria, species tua consistit in humilitate, pulchritudine sanctorum cogitatuum, & doctrinæ veritate, quę in collo intelligitur: quia doctrix fuisti Doctorum, & magistra Apostolorum. Vnde & beatus Lucas (cui inter cæteros Euangelistas, descriptio Dominicæ Incarnationis attribuitur) euangelij sermonem, à te virgine Maria, didicisse traditur.

3 Species Libani consistit in continua virgultorum fæcunditate, & delecta-

bilium florum candore. Et significat, ô gloriosissima virgo Maria, candorem tuæ fæcundę virginitatis. Quia tu es, de qua
Esa. 11 dicitur: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum Spiritus Domini. De tua autem supereminenti virginitate, iuste dici
Eccl. 43 potest, quod scribitur: Pulchritudinem cā-
Ibidem, doris eius admirabitur oculus: species cæli est in visione glorię. Et significat in te sanctissima virgine Maria contemplationis
Eccl. 36 sublimitatem, de qua scribitur: Species mulieris exhilarat speciem viri. Per quod intelligere quis possit, altitudinem cōtemplationis acceptam esse & placentem, in conspectu diuinæ pulchritudinis.

4 Species ignis consistit, in ardore & splendore. In te autem, ò beatissima virgo Maria, fuit ignis charitatis ardens & splendens ante Deum, & nos miseros peccatores protegens. Et sicut, tu Regina Virginum nominaris, sic charitas illa tua, Regina virtutum appellatur. Quia virtus nomen amittit, quę charitati non famulatur.

5 Arcus cælestis fit ex radijs solis in humida nube: Et significat incarnationem filij tui superbenedicti in te. Tunc enim sol iustitiæ, qui est splendor Patris, ingres-

ingreſſurus in mundum, aſcendit ſuper E
nubem leuem: id eſt, ſibi vniuit mundiſſimam carnem, ſine pondere peccati. Quod factum eſt de tua carne, in tuo virginali vtero Et ſic facta eſt viſibilis imago ſolis iuſtitię, cum profuſionis gratiarum plenitudine: vt ſit viſibilis imago ſolis, cum ſit arcus, ſed non niſi in die profuſionis pluuiæ.

6 Species ſolis conſiſtit in ſplendentium radiorum emiſſione: & ſignificat in te aduocata noſtra virgine Maria, largam gratiarum effuſionem in omnes, qui ſe conuertunt ad te, quæ es ſole ſpecioſior, & emiſſione gratiarum fæcundior. Tua ergo ſpecies, virgo Maria, fuit in corporis caſtitate, in conſcientię puritate, in exteriori conuerſatione, & in diuinorum contemplatione. Munda igitur cor meum immundum & inquinatum, ô pijſſima virgo Maria: & tuis precibus mihi obtine ſpeciem ſpiritualem, per quam in ſeruitio tuo, & ſuperbenedicti filij tui, placeam tibi in vitam ſempiternam. Amen.

CAP. IIII.

Quod Maria sit templum Dei absolutissimum.

1 INter omnia opera æterni opificis, post operationem illam, qua naturæ nostrę vnitus est filius tuus, speciale opus fuisti, ô beatissima virgo Maria. Qui ad hoc te fecit, vt quod de primo opificio fuerat deformatum, per te reformaretur. Hic enim summus opifex, primò condiderat angelicam naturam, quæ in parte ceciderat: & humanam, quæ corrupta erat: & corpoream inferiorem, quæ peccato hominis fuerat deterior effecta. Sed ad hæc omnia fecit te Deus, virgo Maria, sanctissimam: vt ex tuo superbenedicto fructu, angelica natura repararetur, humana renouaretur, inferior à seruitute liberaretur. Ædificauit ergo angelis te Reginam, hominibus medicinam, creaturæ inferiori libertatem. Sed prius ædificauit angelis cęlum, & hæc est domus gloriæ: dæmonibus & damnatis hominibus infernum, & hęc est domus iustitiæ: hominibus lapsis mundum, & hic est carcer miseriæ. Quia emisit Dominus Adam de para-

Gen. 3.

paradiſo voluptatis, vt operaretur terram, de qua ſumptus eſt. Idem autem carcer, patria fuit beſtiarum. Piſces poſuit in aquis, aues in aëre, & ſtellas in firmamento.

2 Et qui prius cæterorum hoſpitijs intenderat, nunc ſuo proprio intendit hoſpitio. Ideo dicitur: Sapientia ædificauit ſibi domum: id eſt, te virginem Mariam: vt in te habitaret, per humanę naturæ aſſumptionem. Et non ſolùm ſibijpſi ſoli te fecit, ſed te angelis dedit in inſtaurationem, hominibus & noſtræ naturæ in reparationem, inferiori naturæ in liberationem, ſibi in matrem: dæmonibus in hoſtem, detentis in limbo in ereptionem. Nam in principio, cum ceciderant angeli, natura erat corrupta, Deus offenſus, & diabolus victor Sed per te, ô ſuperbenedicta virgo Maria, innocentia reparatur, vita angelica reducitur, Deus homini pacificatur & vnitur, diabolus vincitur, & conteritur. Quia de te ſcribitur: Ipſa conteret caput tuum Sapientia igitur te ædificauit in domum. Siquidem amiſſę erant animę, quæ ab nihil aliud factæ erant, niſi vt eſſet in eis habitatio ſapientię: & hoc, ſi permanſiſſent ſanctę. Sed quia corruptæ erant omnes, & peccato

Cant. 3

Gen. 3.

Prou. 9

vacillauerant, ideo te gloriosissimam virginem Mariam ædificauit in domum solidam & fortem, quę nullo modo vacillare posset. Ideo excidit columnas septem, ad te fortiter & sublimiter sustentandam. Septem columnę, quibus firma semper stetisti, sunt septem dona Spiritus sancti, quę requieuerunt in te, & nunquam te deseruerunt: Per quę stetisti firmiter & perseueranter, in omni gratia & virtute. Sed benignissima virgo Maria, licet superbenedictus filius tuus, animam meam in domum elegisset ad habitandum in ea per gratiam: tamen ego proditor & falsus hospes, ipsum ignominiosè eieci per peccatum. Adiuua me ergo, pijssima virgo Maria, vt tuis precibus mundetur hæc misera domus ab omni peccato. Et ora illum, vt in ea habitet hîc per gratiam, & in futuro seculo per suam præsentiam, ad gloriam suam sempiternam. Amen.

Cant. 3

CAP. V.

De nomine virginis Mariæ.

Esa. 62 Luc. 1.

1 VOcabitur tibi nomen nouum, ô beatissima virgo Maria, quod os Domini, scilicet filius Dei, qui est os Patris,

tris, per Angelum nominauit, videlicet gratia plena. Postea vero nomen Mariæ expresse, dicens: Ne timeas Maria. Dedit enim tibi virgini Mariç tota supersancta Trinitas nomen, quod post nomen superbenedicti filij tui, est super omne nomen: vt in nomine tuo, omne genu flectatur (vti manifestè patet) cælestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, huius sanctissimi nominis gratiam, gloriam, & virtutem. Non enim est in vllo alio nomine, post nomen superbenedicti filij tui, tam potens adiutorium. Nec est vllum aliud nomen datum sub cælo hominibus, post dulce nomen Iesu, ex quo tanta salus hominibus refundatur. Quia super omnia sanctorum nomina reficit lassos, sanat languidos, illuminat cæcos, penetrat duros, recreat fessos, vngit agonistos, & iugum diaboli extrudit. *Phil. 2.*

2 Fama tui sanctissimi nominis, clarissima virgo Maria, prius clausa fuit, quamdiu in mundo morata fuisti: sed post assumptionem tuam in cçlum, diuulgata fuit per omnia mundi climata. Nam in prçdicatione Apostolorum, in omnem terram exiuit sonus tui sanctissimi nominis, & manifestum toti mundo factum est. Tantç virtutis & excellentiæ est tuum *Psal. 8.*

ſanctiſſimum nomen, beatiſſima virgo, quòd ad inuocationem ipſius, cælum ridet, terra lætatur, Angeli congaudent dæmones contremiſcunt & infernus conturbatur. Tanta eſt virtus tui ſacratiſſimi nominis, ô ſemper benedicta virgo Maria, quòd mirabiliter emollit & penetrat duritiam cordis humani. Ideo ſcribitur: Lucerna Domini, ſpiraculum hominis, quæ inueſtigat omnia ſecreta mentis. Sic etiam

Pro. 20. dicere tibi poſſumus: Lucerna Dominę, id eſt, Marię, quæ doctrix & magiſtra maris interpretaris, ſpiraculum hominis. Quia peccator per te reſpirat, in ſpe venię & gratiæ. Quæ inueſtigat, id eſt, inueſtigare facit; omnia ſecreta mentis, id eſt, abſcondita cordis. O miſericordiſſima virgo Maria, ego ſceleratiſſimus peccator talis ſum, & talem me feci, quod nomen meum, præ confuſione non auſim nominare. Quia nomen Chriſtiani habebam, ſed nunc peccatoris. Idcirco adiuuare me digneris, pijſſima virgo Maria, vt Chriſtianus re & nomine euadam: & ſic perſeuerando, gratiam, te & tuum filium regem æternum laudandi, obtineam in vitam ęternam. Amen.

CAP.

CAP. VI.

Quod Maria sit apud Deum gratiarum inuentrix.

1 INuenisti gratiam apud Deum, ô dulcissima virgo Maria. Gratiam inquam corporalem: quia fuisti vas innocentiæ purissimę, sine macula, & labe: & virginitatis primipila, sine corruptione fęcunda, sine fastidio grauida, & sine dolore puerpera. Inuenisti, virgo Maria, gratiam spiritualem: quia fuerunt in mente tua, deuotio humilitatis, reuerentia pudoris, magnitudo credulitatis, & martyrium cordis. Inuenisti virgo Maria gratiam cęlestem: quia fuerunt in te, ab originis labe præseruatio, angelica salutatio, Spiritus sancti superuētio, & filij Dei conceptio. Sed qualiter, ô felicissima virgo Maria, istas gratias inuenisti? Certè, ô superbenedicta virgo Maria, sicut Eua gratiam amisit per superbiam, inobedientiam, & curiositatem vanam: sic tu è diuerso gratiam inuenisti, quam nunquam amisisti: quę futura eras omnium humillima, obedientissima, & in Dei scientia solidissima. De tua humilitate scribitur: Quia respexit

Luc. 1.

Primipila, id est, dux virginũ prima.

Luc. 1.

Ibidem. respexit humilitatem ancillę suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. De tua obedientia: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et tam solidæ eras sapientiæ, vt Deum solum magnificares, & in eo solo exultares, sicut de te in tuo cantico scriptum est: Magnificat anima mea Dominum: Et exultauit spiritus meus, in Deo salutari meo. *Ibidem.*

2 Has autem gratias, humillima virgo Maria, non tantum propter te habuisti, sed etiam propter nos, vt multipliciter nos adiuuares. Et ideo adiuuas in vita pręsenti, tam bonos quam malos: Bonos, eos in gratia conseruando. Vnde de te canimus: Maria mater gratię Malos, eos ad misericordiam reducendo. Ideo dicitur: Mater misericordiæ. Adiuuas etiam in morte, ab insidijs diaboli protegendo. Ideo subditur: Tu nos ab hoste protege. Adiuuas quoque post mortem, animas suscipiendo, & eas in cælum deducendo. Et ideo subinfertur: Et hora mortis suscipe. Adiuuas tribulatos, dando eis patientiam: tentatos, dando eis victoriam, & in Dei amore famelicos, dando eis refectionem internam. O benignissima virgo Maria, ego peruersus & iniquus peccator, me tenta-

tentatum sentio, & prostratum ab inimicis, quibus in multis peccatis consensum præbui, & eundem opere compleui. Adiuua ergo me, clementissima virgo Maria, perditæ gratiæ reparatrix. Et da mihi patientiam in tribulationibus, victoriam in tentationibus, & pęnitentiam de commissis. Impetra veniam de pręteritis, tribue in præsentibus cautionem, præsta in futuris aduersus omne malum fortissimam resistentiam: Vt sic reliquum vitæ meæ in pręsenti seculo transigam, quò tandem adipiscar tuas & superlaudabilis filij tui perpetuas laudes, in vitam æternam. Cui cum Patre & Spiritu sancto, ęqualis honor, immensa potestas, & interminata gloria, in secula seculorum. AMEN.

Finis Contemplationum Idiotæ de Virgine MARIA.

BEATI ANSELMI ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS LIBER, DE SIMILITVDINIBVS.

CAP. I.

De diuisione voluntatis.

TRIPLICITER intelligitur voluntas. Etenim dicitur illud animæ instrumentum, quo vult. Et affectio eiusdem instrumenti: affectio verò, est affectio eiusdem instrumenti volendi. Hæc voluntas, quę est affectio, est ad tempus quasi sopita, quia est eorum, quæ mens non memorat: sed mox, vt ea recolit,

recolit, etiam instrumentum volendi appetit Item voluntas dicitur velle, vel vsus ipsius instrumenti.

CAP. II.

Similitudo inter mulierem & voluntatem.

VOluntas itaque, quæ est instrumentum volendi, sic est inter Deum & diabolum, quomodo mulier inter suum legitimum virum, & aliquem adulterum. Vir enim ei pręcipit, vt sibi soli coniungatur, adulter verò persuadet, vt sibi copuletur. Si itaque se soli legitimo viro coniungat, legitima est, ipsáque filios legitimos generat: Si autem adultero se iunxerit, adultera est, & ipsa filios adulterinos parit. Similiter ergo Deus imperat voluntati, vt societur sibi soli; diabolus verò ex alia parte suggerit, vt coniungatur & sibi. Si itaque se soli Deo coniunxerit; id est, spiritus sancti suggestionem, velut semen bonum receperit, fit eius coniunx legitima, filiosq; legitimos generat, id est, virtutes & opera bona: Mox enim ad imperium eius omnes aperiuntur animæ & corporis sensus ad implendum, quod præcepit Deus.

CAP.

CAP. III.

De sensibus animæ.

IPsa namque & aperitur ad virtutum af-fectionem, & ad volendum optanda memoria verò, ad memorandum memo-randa; cogitatio, ad cogitandum cogitan-da; intellectus ad discernendum, quid si volendum, vel memorandum, vel cogi-tandum. Animns quoque ad charitatem dirigitur, ad humilitatem disponitur, ad patientiam roboratur, & ad alias virtute generandas aperitur.

CAP. IIII.

De sensibus corporis.

SImiliter & corporis sensus aperiuntu ad imperium eius: videlicet, Visus ad rectè videndum; Auditus, ad audiendum Dei verba; Gustus, ad gustanda; Odoratus ad odoranda: Tactus, ad tangenda: Olfa-ctus, ad olfacienda: Oculi quoque, ad vi-gilandnm, & plorandum: Os, ad bene lo-quendum: Manus, ad rectè operandum Pedes, ad ambulandum, quo debent. Sic que vna sola voluntas, postquam Dei vo-luntati est iuncta, tot virtutes generat, & opera bona,

CAP. V.

De obedientia.

HVius autem voluntatis affectio, siue vsus, obediens voluntas, vel obedientia dicitur; quia Dei voluntati obediens, eam habet aduocatam, si quęratur, cur hoc vel illud velit. Quòd si hęc voluntas, quę dicitur instrumentum volendi, diabolo se iunxerit; eius recipiendo suggestionem, velut inordinatum semen, adultera mater effecta, filios adulterinos, id est, vitia & opera mala generat. Vniuersos enim hominis sensus claudens ad ea, quæ præcepit Deus, pandit ad ea, quæ iubet diabolus. Ipsa namque prius aperitur ad affectionem vitiorum, & ad ea volendum: ac deinde hominis sensus aperit, ad ipsa perpetranda.

CAP. VI.

De inobedientia, & propria voluntate.

HVius verò affectio siue vsus, inobediens voluntas, vel inobedientia, vel propria voluntas dicitur. Propria quippe

voluntas est, quæ Dei voluntatem sibi aduocatam habere non potest: Vt si quæratur, cur hoc vel illud velit? respondere veraciter non valet, quia & Deus vult, vt hoc velit. Affectio autem siue vsus ille, ex diabolica nascens suggestione, Dei voluntatẽ sibi aduocatam habere non potest, vtraq; igitur volũtas indubitãter est propria. Vnde propria voluntas, quę quia à Dei voluntate porrò priuatur, ob hęc rectè propria voluntas nominatur. Hęc autem voluntas propria, superbia est illa, quã initium omnis peccati Scriptura nuntiat. *Eccli.10*

CAP. VII.

De superbia.

SVperbia ideo vocatur, quia suprà quàm debeat graditur. Superbia namque, supergressio dicitur. Propria itaque voluntas, quia Dei voluntati non subijcitur, sed supra eam extollitur, ob hoc rectè superbia dicitur. Ipsa quoque omnis peccati est initium, quia ex ea nascitur omne peccatum. Et quoniam homo illam habet à se, neque voluntatẽ Dei, quàm sequatur, vult habere super se, ipsi Deo aufert, quod propriè & singulariter debet habere. *Eccli.10*

CAP.

CAP. VIII.

Quod propria voluntas soli Deo conueniat.

SOlus enim Deus, quidquid vult, debet velle propria voluntate; ita vt aliam, quam sequatur, non habeat supra se. Cùm igitur homo vult aliquid per propriam voluntatem, Deo aufert quasi suam coronam. Sicut enim corona soli Regi competit, sic propria voluntas soli Deo. Et sicut Regem aliquem inhonoraret, qui suam coronam ei auferret; sic homo inhonorat Deum, qui aufert ei propriæ voluntatis priuilegium, habendo quod ille debet habere solum. Sed sicut propria voluntas Dei, fons est & origo totius boni; ita propria voluntas hominis, totius est exordium mali.

CAP. IX.

Similitudo inter propriam voluntatem, & fontem.

HÆc est enim velut fons quidam, qui in tria capita diuiditur, è quibus riui

bus riui diuersi & innumerabiles deriuantur, qui in locis quibusdam ab inuicem separantur; à quibus verò duo & duo, vel plures pluribus coniunguntur Ita quoque propria voluntas in genera tria diuiditur: è quibus vitia diuersa & sine numero nascuntur: quæ aliquando in homine sunt disiuncta, quandoque verò duo vel plura coniuncta.

CAP. X.

De tribus generibus propriæ voluntatis.

PRopria namque voluntas, aut est in delectatione, aut in exaltatione, aut in curiositate.

CAP. XI.

De delectatione.

DElectationum genera, sunt duo principalia; vnum exterius, in sensibus quinque corporis; aliud interius, in animæ affectionibus.

CAP. XII.

De quinque corporis sensibus.

SVnt autem corporis sensus quinque visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus. Qui ideo sensus dicuntur, quia per eos exteriora sentiuntur Per visum enim formę & colores; per auditum, soni; per gustum, sapores; per olfactum, odores; per tactum, dura vel mollia, calida vel frigida, aspera vel leuia, grauia vel leuia sentiuntur. Horum autem sensuum delectatio raro est bona, sæpius verò mala. Bona etenim est, cum Dei voluntatem sibi aduocatam habet, mala veró, cum eam sibi aduocatam habere non potest.

CAP. XIII.

De generibus delectationis malæ.

HVius autem delectationis malæ genera, sunt triginta & vnum; è quibus quinque sunt simplicia, decem duplicia, decem triplicia, alia, quinque quadruplicia, vnum verò ex quinque partibus constat.

CAP. XIIII.

De quinque simplicibus generibus.

QVinque itaque sunt simplicia, quia plerumq; delectatur per se vnusquisque quinque sensuum. Aliquando enim, solus visus vanè delectatur: vt in conspiciendo & contemplando equos certatim concurrere: aut accipitres volantes, alias aues capere. Aliquando, solùs auditus; vt cùm hominem delectat, ad aurē suam diu nolam percutere, quia eam audit dulciter sonare. Aliquando, solus gustus: vt in comedendo mel immoderatè, non tamen visu delectabile. Aliquando, solus olfactus: vt cùm aliquis defert fæniculum naribus suis suspensum, vt sibi suauiter redoleat. Aliquando, solus tactus: vt cum aliquem immoderatè refectum contrectare oblectat ventrem suum.

CAP. XV.

De decem duplicibus.

DEcem verò sunt duplicia; quia plerumq; delectantur simul duo & duo

ijdem

ijdem ſenſus. Aliquando enim condelectantur viſus & auditus: vt cùm nimis delectando canes beſtias inſequi videntur, & clamare poſt ipſas audiuntur. Aliquando, viſus & guſtus; vt cùm magna delectatione vinum limpidiſſimum conſpicitur in ſaphyrino cypho, & bibitur. Aliquando, viſus & olfactus, vt in videndo, ſimul & olfaciendo nimis rubentes roſas. Aliquando, viſus & tactus, vt in conſpiciendo & complanãdo aliquem muricipem album.* Aliquando, auditus & guſtus: vt cùm aliquem ſic bibere delectat, vt inter labia ſua ſonitum quendam pitiſſando faciat. Aliquando, auditus & olfactus; vt cùm aliquem bibendi auiditate delectat auſcultare muſtum ebulliens applicata aure, & eius odorem naribus attrahere. Aliquando, auditus & tactus: vt cùm aliquem nimis delectat citharam reſonantem audire, & eandem percutiendo tangere. Aliquando, guſtus & olfactus; vt cùm immoderatè eduntur gallinę, pipere & cymino diligenter conditæ. Aliquando, guſtus & tactus; vt cùm guloſitate manduntur ficus maturæ, dulces ad edendum, & lenes & molles ad tangendum. Aliquando, olfactus & tactus; vt cùm vnguento bene olenti quis vngitur.

** muricipem albam felem intellige.*

CAP. XVI.

De decem triplicibus.

DEcem quoque sunt triplicia: quia sæpe terni & terni, delectantur corporis sensus supradicti. Aliquando enim condelectantur visus, auditus & gustus: vt cùm nimis auidè collyridæ eduntur, quæ quasi nix candidę videntur: sponteque manibus vel dentibus sic atteruntur, vt resonare audiantur. Aliquando visus, auditus, & olfactus: vt cùm aliquis in horto sic residet, vt virides herbas aspiciat, fabulas audiat, flores olfaciat. Aliquando visus, auditus, & tactus: vt cùm mulier speciosa delectationis causa conspicitur, luxuriosa loqui auditur, sed & interea tangitur. Aliquando visus, gustus, & olfactus: vt cùm aliquem delectat inspicere vinum herbis confectum scintillare, bibere, & olfacere. Aliquando visus, gustus, & tactus: vt cùm aliquis est saturatus racemis: vineum tamen deambulat, vt quàm pulchrè racemi in ea dependeant, videat, & hos atque illos contrectans degustat. Aliquando visus, olfactus, & tactus: vt cùm quis diù nimis lilia conspicit, olfacit, & tangit.

κολλυρίδες collyridæ torta panis dicuntur.

Ali-

Aliquando auditus, gustus, & olfactus: vt cùm diuites delectat ceruos in syluis clamantes audire; & quorundam iam captorum carnes pipere conditas, interim edere. Aliquando auditus, gustus, & tactus: vt cùm aliquis in balneo residens fabulas audit, edit, & bibit, atque teporæ aquæ circumquaque tangit. Aliquando auditus, olfactus, & tactus: vt cùm aliquis cantilenas audit, dum in lecto mollibus strato quiescit, vbi & herbas vndique sparsas olfacit. Aliquando gustus, olfactus, & tactus, vt cum nocte manduntur immoderatè poma sapida, odòrifera, & mollia.

CAP. XVII.

De quinque quadruplicibus.

QVinque verò quadruplicia sunt, quia plerunque quaterni delectanrur simul, & quaterni. Aliquando enim delectantur simul, visus, gustus, auditus, & olfactus, vt cúm in nuptijs ludi videntur, cantilenæ audiuntur, cibus & potus deliciosi sumuntur, eorumque odor sentitur. Aliquando auditus, gustus, olfactus, & tactus: vt cùm in nocte nihil ibi videtur, quo delectatur visus, sed cum auditu,

gustu, & olfactu delectatur tactus: vt cùm sponsus sponsam amplexatur, aut alius ab alio libidinosè tangitur. Aliquando gustus, olfactus, tactus, & visus; vt cùm ibi nihil delectabile auditui auditur; sed adsunt alia, quibus cęteri sensus, quisque suo modo delectatur. Aliquando olfactus, tactus, visus, & auditus; vt cùm ibi nihil gustatur, sed flores illic aspersos delectat conuiuas olfacere, tangere; inspicere, diuersos musicorum sonos auscultare. Aliquando tactus, visus, auditus, & gustus: vt cùm nihil habetur, quo delectetur olfactus; sed talia, quibus cęteri quatuor sensus delectentur.

CAP. XVIII.

De vltimo genere delectationis malę.

VNum autem ex quinque partibus constat, quia quandoque delectantur simul hi omnes corporum sensus. Aliquando enim delectat hominem, domum interius ornatam conspicere, ebriosos in ea decantantes audire; ibidem & vinum de cornibus deauratis potare; & flores per domum dispersos olfacere; ipsosque, vel cornua aurea, vel alia tactu delectabilia con-

contractare. Triginta itaque & vnum genera sunt delectationis, ad quinque corporis sensus pertinentia: qui his triginta & vno delectantur modis, ex quibus duplicia simplicibus sunt peiora, duplicibus triplicia, triplicibus quadruplicia, quadruplicibus illud quod ex quinque partibus constat. Quanto enim plures sensus in delectatione socientur, tanto ipsa delectatio peioratur. Attamen aliquando peior est vnius, quàm omnium simul delectatio.

CAP. XIX.

Recapitulatio.

GRauius est enim detractionem libenter audire, quàm flores pulchros aspicere, tangere, olfacere: interea bibere semel aut bis, plus quàm est necesse; aliquodque verbum ociosum audire. Sed in eodem paribusue peccatis, peius est plures quàm pauciores sensus delectari. Peius est enim delectari visu & auditu inhonesti ioci, quàm visu tantùm, aut auditu tantùm. Item peius est immoderatè delectari gustu & olfactu potus confecti, quàm tantùm gustu, aut tantùm olfactu alicuius deliciosi cibi. Itaque ex istis tri-

inta

ginta & vno generibus delectationis, alia ſunt mala, alia peiora. Mala, in quibus pauciores delectantur ſenſus; aut ſi fuerint plures, oblectantur in leuioribus. Peiora, in quibus delectantur plures; aut ſi fuerint pauciores, in grauioribus delectantur. Tot igitur, & talia ſunt genera delectationis, qua delectantur quinque ſenſus corporis.

CAP. XX.

De animæ delectatione.

ILlius verò delectationis, qua delectatur anima, genera ſunt multo plura. Quicquid enim exteriores ſenſus ſentiunt, ſentiendo animæ innuunt, quale ſit illud, quod ſentiunt. Vt cùm qualitatem rei repręſentauerint ſibi, & quod ſentiebant ſentire omiſerint, delectat animam idem cogitare: & totidem modis, quot ſibi ſenſus repręſentauere. Sicut enim ſenſus ſingulos, aut binos, aut ternos, aut quaternos, aut ſimul omnes delectat iſtud vel illud ſentire, & animæ repręſentare, ita & animam delectat cogitare, quia ſenſus eiſdem modis illud vel illud ſenſerunt, ſentiendoq́ue ſibi repręſentauerunt. Illud quoque, quod ſibi ſenſus nunquam repręſenta-

ſentauerunt, quia nunquam ſenſerunt; ſed ſi ſenſiſſent, repręſentare poſſent. Tot modis delectat animam cogitare, quot ſibi ſenſus valerent repręſentare. Nunquam enim viſus repręſentauit ei domum auream totam, quia non vidit: Nec auditus ſonum toto mundo diffuſum, quia non audiuit: Nec guſtus panem melle dulciorem, quia non guſtauit: Nec olfactus vinum balſamo fragrantius, quia non olfecit. Nec tactus indumenta lanea lincis leniora, quia non tetigit: Nec alia multa ei repręſentarunt ſenſus, quia non ſenſerunt; ſed ſi ſenſiſſent, repręſentare poſſent. Et tamen, aut hæc, aut alia huiuſmodi inania, eam imaginari delectat, ac ſi ſenſus ſenſiſſent, eique ſinguli, aut bini, aut terni, aut quaterni, aut ſimul omnes repręſentaſſent. Sunt & alia delectationis animę genera, quæ nec ſenſus valent illi repręſentare: nec ipſa poteſt per imaginationem cogitare, vt cum ſuperbia delectatur, ſine omni imaginatione. Hanc etenim ſenſus non valent illi repręſentare: quia nec viſus poteſt diſcernere, vtrum ſit alba vel nigra; nec auditus, an ſit ſonora vel rauca; nec guſtus, an ſit dulcis vel amara; nec olfactus, an ſit redolens aut fætida; nec tactus, an ſit mollis vel dura, lenis vel

aſpera,

aſpera, calida, vel frigida. Ipſa quoque anima non valet imaginari, vtrum ſuperbia illa ſit talis aut talis, quia eſt in exaltatione ſolius cogitationis. Multò igitur plura genera ſunt delectationis, qua anima delectatur; quàm illius, qua quinque corporis ſenſus delectantur. Quia & eadem delectat illam memorare, quæ illos ſentire, & totidem modis, quot ſibi repreſentauere. Et alia imaginari, quæ ſibi non repreſentauerunt, quia nunquam ſenſerunt; ſed ſi ſenſiſſent, repreſentare poſſent: Et quędam cogitare, quæ neque illi poſſunt ſentire; neque ipſa per imaginationem cogitare, ſed ſimpliciter ſine omni imaginatione.

CAP. XXI.

De generibus exaltationis.

EXaltationis autem genera ſunt quindecim, è quibus quatuor ſunt ſimplicia, ſex duplicia, quatuor triplicia, vnum verò quadruplex.

CAP. XXII.

De quatuor simplicibus.

QVatuor itaque sunt simplicia. Quia est exaltatio aliquando in sola opinione; vt si quis opinetur se esse dignum episcopatu, nec tamen velit fieri Episcopus. Aliquando, in sola voluntate; vt si velit fieri Episcopus, nec tamen opinetur se esse dignum Episcopatu. Aliquando, in sola locutione; vt si iactet se esse dignum, nec tamen velit fieri sciens se esse indignum. Aliquando, in solo opere; vt si quis infimus, per ignorantiam assideat iuxta Regem.

CAP. XXIII.

De sex duplicibus.

SEx sunt duplicia. Quia aliquando extollitur homo, in opinione simul & voluntate: vt cùm prioratu aliquo se esse dignum æstimat; & hoc vult, vt prior fiat. Aliquando, in opinione & locutione, & non in voluntate; vt cùm aliquis aliquam non vult prælationem, quæ sibi offertur,

& ex

& ex hoc ipse se extollens, meliorem se alijs arbitratur: & inde se iactat, ita tamen vt non auertatur. Aliquando, in opinione & opere: vt si aliquis se æstimat dignum sedere iuxta Episcopum, & alicubi per ignorantiam assideat ei. Aliquando, in voluntate & locutione; vt cùm aliquis volens Episcopari, iactat se esse non indignum, licet sciat se esse indignum. Aliquando, in voluntate & opere; vt cùm aliquis in conuiuio vult residere in superiori loco, & ibi se ingerit inuitante nullo, quamuis indignum se æstimet loco tam alto. Aliquando, in locutione & opere; vt cùm prælatus aliquis aliquam in se fragilitatem videt, ob quam si honestè posset, ipsam prælationem desereret: & tamen in verbis & actibus suis, quandam extollentiam ostendit, aut ipsam eius fragilitatem quis animaduertat.

Cap. XXIIII.

De quatuor triplicibus.

QVatuor autem sunt triplicia: Quia aliquando delectatur homo in opinione, & voluntate, & locutione: vt cùm dignum se prælatione æstimat, & eam vult,

vult, & inde se iactat. Aliquando, in voluntate, locutione, & opere: vt cùm ideo quia vult prælationem habere, fingit verbo, & opere, & actu, dignum se esse, quamuis sciat se indignum. Aliquando, in locutione, opere, & opinione; vt cùm aliquis, licet iactet dignum se esse prælatione, & ea libentius agat, quibus dignus videatur esse, & hoc idem arbitretur de se, non vult tamen prælationem habere, vt sanctior iudicetur esse. Aliquando autem, in opere, opinione, & voluntate; vt cùm prælatus subditos opprimit immoderatè, vt suam prælationem, qua dignum se æstimat esse, quamdiu vult possidere, sine vllo obstaculo habere possit.

CAP. XXV.

De vno quadruplici.

VNum est quadruplex. Quia plerumque se homo attollit in opinione, voluntate, locutione, & opere: vt cùm laude dignum se æstimat, & eam appetit: & ipse se laudat, & quædam magna operatur, vt laudem acquirat. Quindecim itaque sunt extollentiæ genera; quatuor simplicia, quæ sunt mala: sed duplicia, quæ

sunt peiora: quatuor triplicia, quæ sunt pessima: Vnum verò quadruplex, quod cęteris omnibus peius est: quanto enim in pluribus homo extollitur, tanto excellentia ipsa peioratur. Item sciendum, quia solius operis excellentia, quæ semper est per ignorantiam, est mala: solius autem locutionis, peior: solius verò opinionis, pessima: solius autem voluntatis, omnibus alijs peior. Stultum est enim cùm aliqua vilis persona per ignorantiam assidet iuxta dignam: sed stultius est, cùm inde se iactat dignum: stultissimum verò, cùm hac se æstimat dignam: multo autem stultiùs est, cùm vult residere iuxta eam, cùm sciat se inde esse indignam ea. Contra eam extollentiam, quæ est in opere, ipse Domi-
Luc. 14. nus ait: Cum inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouissimo loco. Contra eam verò, quæ est in locutione, Salomon di-
Pro. 27. cit: Laudet te alienus, & non os tuum. Contra eam, quæ est in opinione, Apo-
Rom. 11 stolus ait: Noli altum sapere, sed time. Contra eam verò, quæ est in voluntate, Dominus iterum dicit discipulis suis: Qui
Mat. 20 voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. Cōtra omnia verò extollētiæ gene-
Luc. 14. ra. Itē ipse dicit: Omnis, qui se exaltat, hu-
& 18. miliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur.

Cap. XXVI.

De curiositate, & sedecim eius generibus.

CVriositas, est studium perscrutandi ea, quæ scire nulla est vtilitas. Huius autē sedecim sunt genera: è quibus quinq; sunt simplicia, sex duplicia, quatuor triplicia, vnum verò quadruplex.

Cap. XXVII.

De quinque simplicibus.

QVinque itaque sunt simplicia. Quia aliquando, in sola cogitatione curiositas est: vt cùm aliquis studiosè cogitat, quomodo alterius secretum scire valeat. Aliquando, in verbo; vt cùm illud curiosè interrogat. Aliquando, in actu; vt cùm circa illum deambulat, quasi aliud aliquid quærat, si fortè quod quærit, indicio aliquo cognoscere valeat. Aliquando, in visu; vt cùm sollicitè considerat, quò ille intendat, quid agat; quomodo sedendo, stando, ambulando, vel aliquo alio modo se habeat. Aliquando, in auditu, vt cùm attentè auscultat, quid ille

de alio, vel alius de illo dicat.

CAP. XXVIII.

De sex duplicibus.

SEx verò sunt duplicia. Quia aliquando, in verbo & actu; vt cùm ei amicabiliter loquitur, & interim ei aliquid operatur, vt cùm sermonibus blandis, cum seruitio, quod ei facit, extorqueat ab eo, quod quærit. Aliquando, in verbo & visu: vt cùm alium rogat, vt eum secum aspiciat dicens: Putasne, iste ita vel ita ageret, nisi talis vel talis esset? Aliquando, in verbo & auditu: vt cùm prope illum residet, & ad alium loquitur, qui ex alia sui parte sedet; & tamen attente auscultat, quid ille posterius dicat. Aliquando, in actu & visu; vt cùm aliquid agit, ne aduertatur, dum eum aspicit; sed credatur semper intendere operi, quod facit. Aliquando, in actu & auditu; vt cùm ante eum vadit, & venit, auscultando ea, quæ dicit. Aliquando, in visu & auditu; vt cùm curiose ea, quæ agit, considerat: & studiose, quæ dicit, auscultat, vt per hoc secreta, quæ quærit, agnoscat.

CAP. XXIX.

De quatuor triplicibus.

QVatuor autem sunt triplicia. Quia aliquando est in verbo, actu, & visu; vt cùm aliquis enumerat, & mensurat, & considerat, quantùm sol & luna distent à terra, vel quam magna sint ipsa luminaria. Aliquando, in actu, visu, & auditu: vt cùm aliquis se occultat, causa videndi & audiendi aliquorum secreta. Aliquando, in visu, auditu, & verbo; vt cùm aliquis iuxta vias sedet, vt videat transeuntes, audiat, & interroget rumores. Aliquando, in auditu, verbo, & actu; vt cùm causa audiendi & interrogandi futura, dæmonibus sacrificat.

CAP. XXX.

De vno quadruplici.

VNum verò, est quadruplex. Quia aliquando est in visu, auditu, verbo, & actu; vt cùm aliquis intuetur & auscultat quosdam, quos consiliari conspicit, & de quibus suspicatur aliquid mali; vt &

consilium eorum quoquo modo agnoscere possit, accedens ad eos quærit, an viderint aliquid, quod se circa eos perdidisse fingit, & interea inspiciendo & auscultando, circa eos quærit, quod nusquam perdidit.

CAP. XXXI.

De octo & viginti generibus curiositatis.

ITem curiositatis genera sunt viginti & octo; è quibus tria sunt simplicia, nouem duplicia, decem triplicia, quinque quadruplicia; vnum verò, ex quinque partibus constat.

CAP. XXXII.

De tribus simplicibus.

TRia sunt simplicia. Quia aliquando curiositas est in solo gustu; vt cùm defertur piscis alicui pisa comedenti; & priusquam ipsa consumpserit degustat, cuius saporis sit piscis. Aliquando, in olfactu; vt cùm eum naso suo apponit, vt sciat cuius odoris sit. Aliquando, in tactu; vt cum aliquis pannum nouũ videns, contrectat, solummodo vt sciat; vtrum sit asper vel leuis, grossus, an subtilis.

CAP. XXXIII.

De nouem duplicibus.

NOuem verò sunt duplicia. Quia aliquando est in gustu, & visu; vt cùm quis degustat ferculum sibi appositum, antequàm consumpserit primum: & interim considerat, si is, qui residet iuxta eum, melius habeat ferculum. Aliquando, in gustu, & verbo, vt cùm illud degustat, & an pipere conditum sit, interrogat. Aliquando, in gustu & olfactu; vt cùm degustat, & olfacit. Aliquando, in gustu & tactu; vt cùm gustu scire quærit, an sit sapidum: & tactu, an sit calidum, frigidum, vel tepidum. Aliquando, in olfactu, & visu: vt cum aliquis, dum legit, herbam apud se incognitam inuenit; & à legendo cessans, eamque naso suo apponens, olfacit; deinde intuens, eam studet agnoscere, quæ sit. Aliquando, in olfactu & verbo: vt cùm eam olfaciens, quærit ab alio, quæ sit. Aliquando, in olfactu, & tactu; vt cùm eam olfacit, & contrectat, vt sciat, vtrum sit mollis an dura, leuis vel aspera; quod totum non ideo facit, vt sibi necessaria sit: sed tantùm, vt

ſciat, quæ vel qualis ſit. Aliquando, in viſu, & tactu; vt cùm aliquis veniens ante menſam, vbi pranſurus eſt, mox ſubleuata mappa, qua panis eſt coopertus, intuetur, an ſit calidus; & cum contingit, vt ſciat, an ſit calidus. Aliquando, in verbo & tactu: vt cùm eum non diſcooperit, ſed interrogat, an calidus, vel ex quo tempore coctus ſit; & eum coopertum contingit, & premit, vt ſciat, an ſit calidus.

CAP. XXXIIII.

De decem triplicibus.

DEcem vero ſunt triplicia. Quia aliquando eſt in viſu, & verbo, & guſtu; vt cùm alicubi quis reſidens, & ante ſe potum cypho deferri videns, ſtatim aſſurgit; & intuens cuius coloris ſit, quęrit etiam, quis potus ſit: & deguſtat, an bonus ſit. Aliquando, in viſu, verbo, & olfactu; vt cum eum non deguſtat, ſed olfacit: & interrogans conſiderat, qualis ſit. Aliquando, in viſu, verbo, & tactu; vt cùm alicui comedenti defertur cibus inter duas ſcutellas; & antequàm finierit, quod prius comedebat, ſcutellis apertis qualis ille ſit cibus, conſiderat; & an bene ſit coctus, inue-

inuestigat; & vt, cùm contingit, an calidus, seu frigidus sit, agnoscat. Aliquando, in visu, & gustu, & olfactu; vt cùm de eo nihil interrogat, nec eum contrectat; sed est curiosus eum videre, & eum degustat, & olfacit. Aliquando, in visu, & gustu, & tactu; vt cum de eo nihil inquirit, nec eum olfacit; sed curiositate videndi eum degustat, & contrectat causa, quam dixi. Aliquando, in visu, & olfactu, & tactu; vt cum de eo nihil inquirit, nec eum degustat; sed tantùm intuetur, olfacit, atque contrectat. Aliquando, in verbo, & gustu & olfactu; vt cùm aliquis conuiuantibus superuenit; & an cibi & potus, quos habent, sint boni, requirit: & quosdam degustans, alios olfacit. Aliquando, in verbo, gustu, & tactu; vt cùm non olfacit eos, sed panem contrectat, aut alios cibos: & gustando quosdam, quærit de alijs. Aliquando, in verbo, olfactu, & tactu; vt cùm eos non degustat, sed olfacit, quærit, & tractat. E contra aliquando, in gustu, olfactu, & tactu; vt cùm de eis nihil interrogat; sed tamen degustat, olfacit, & contrectat.

CAP. XXXV.

De quinque quadruplicibus.

QVinq; verò sunt quadruplicia. Quia aliquando est in visu, & verbo, & gustu, & olfactu; vt cùm aliquis deambulans in nundinis, has vel illas merces considerat, cuius hæ vel illæ precij sint, inuestigat vuas, vel poma, vel alios fructus degustat, olfacit piper, vel cyminum, vel alia bene olentia; hoc totum ea tantum faciens de causa, vt sciat, quæ vel qualia sint ista vel illa. Aliquando, in visu, & verbo, & gustu, & tactu; vt cùm suprà dicta facit, excepto quod nihil ibi olfacit, sed merces contrectans, voluit & reuoluit. Aliquando, in visu, & verbo, & olfactu, & tactu: vt cùm ibi nihil degustat, sed alia facit supradicta. Aliquando, in visu, & gustu, & olfactu, & tactu; vt cum non inquirit, cuius hæc vel illa sint precij, sed cætera, quæ diximus, facit. Aliquando, in verbo, & gustu, & olfactu, & tactu; vt cùm non est curiosus videre ea, quia sæpius vidit talia, sed cætera facit supradicta.

CAP. XXXVI.

De vltimo genere curiositatis.

VNum verò ex partibus consistit quinque. Quia aliquando est in visu, & verbo, & gustu, & olfactu, & tactu; vt cùm curiose, ad hæc vel ad illa, oculos conuertit: & cætera omnia, quæ suprà diximus, facit. Quadraginta itaque & quatuor curiositatis sunt genera; è quibus octo sunt simplicia, quindecim duplicia, quatuordecim triplicia, sex quadruplicia; vnum verò ex quinque partibus constat. Hæc autem tam multiplex curiositas, quàm & exaltatio & delectatio (de quibus superius diximus) omnes ex propria voluntate nascuntur. Nisi enim homo prius habuerit voluntatem delectandi, vel exaltandi, vel inuestigandi curiosè, quæ nulla sibi est vtilitas scire, nunquam delectabitur, vel extolletur, vel curiosè inutilia scrutabitur: sed tamen horum vitiorum mala præcedit voluntas, sequuntur & ipsa, ita nascuntur ex ea, ex his verò alia omnia. Ex delectatione namque nascitur luxuria, adulterium, fornicatio, immunditia, ventris ingluuies, ebrie-

tas, & alia huiusmodi vitia. De exaltatione verò, inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, & auaritia, & alia similia. De curiositate autem; inquietudo, susurratio, detractio, & cætera alia Omnia verò in familia propriæ voluntatis existant; & ex sese quædam exercitum magum faciunt; illi voluntati, velut cuidam dominæ, obediunt.

CAP. XXXVII.

Similitudo inter propriam voluntatem, & adulteram Reginam.

PRopria namque voluntas, est velut quædam adultera Regina, quæ se cuidam Regi adultero coniunxit, ex quo etiam tres filios habuit. In his verò tribus, tot alij filij & nepotes sunt geniti; itaque quoque multiplicati, vt numerari non possint: Omnes autem in familia illius Regis & Reginæ consistunt, eorumque iussa quisque suo modo perficiunt. Rex autem cum Regina ista, cuidam alij Regi aduersatur, collectoque filiorum & nepotum exercitu, regnum illius aggressum prædatur Hic autem exercitus, sic seruos illius Regis inuadit, vt aut plures, pluresq;

aut vnus, vnum: aut plures, vnum; aut vnus, plures aggrediatur. Quoscunque verò deuincere possunt, vinctos & abductos in carcerem trudunt; exigentes ab eis, quantum nunquam persoluere possunt; sed omnibus affecti miserijs, in carcere illo deficiunt. Hæc autem Regina, propria est voluntas omnium inobedientium Domina. Quæ ideo vocatur adultera, quia separatur à Deo, cui esse deberet coniuncta; & diabolo coniungitur, à quo deberet esse disiuncta. Ipse verò diabolus, idcirco Rex dicitur, & adulter; quia in hominibus regnans per voluntatem propriam, animabus eorum, Dei videlicet sponsis, abutitur. Cui se postquam propria voluntas iunxerit, ex illius semine, id est peruersa suggestione, tria principalia vitia, scilicet, delectationem, extollentiam, curiositatem, concipit; & per quinque corporis sensus, velut ea pariens, emittit. Ex his verò tribus, tot alia vitia nascuntur; sicque multiplicantur, vt absque numero habeantur. Omnia verò ex familia diaboli, propriæque voluntatis existunt: & ex seipsis, quandam admirandam multitudinem reddunt. Diabolus itaque propriaque voluntas, Deo Regi Regum aduersatur; & congregata vitio-

rum militia, regnum illius (scilicet hunc mundum) aggredientes, prædantur. Hæc autem familia, sic humanum genus inuadit; vt aut plura vitia, plures homines: aut vnum, vnum: aut plura, vnum; aut vnum plures, diuersis modis accipiant. Quemcumque verò superare possunt, mala consuetudine ligatum, in infernum detrudunt. Vbi ab eo vnumquodque vitium exigit, quicquid vnquam per illud commisit. Quod quia nunquam persoluere poterit, nec ei miseria vnquam deerit.

CAP. XXXVIII.

Similitudo inter propriam voluntatem, & venenosam herbam.

RVrsus propria voluntas, cuidam herbæ venenosæ atque mortiferæ assimilatur, & comparatur: quam medicus quidam peritissimus progeniei cuiusdam, primis scilicet parentibus interdixit, comminatis eis, quia si ex ea comederent, leprosi effecti proculdubio interirent. At illi præceptis eius obedire noluerunt, sed ex eadem herba comederunt: vnde & leprosi effecti, leprosos quoque filios genuerunt; atque vt medicus eis comminatus

fuerat, mortui sunt. Quorum filii, licet patres suos agnouerint herba illa infirmatos, fuisse & mortuos, seque ipsos lepra percussos & mortuos: eandem tamen herbam super omnes alias diligunt, indeque cibos vniuersos suos condiunt. Mane surgentes, ex eadem quasi pro medicamento accipiunt; sed & somnium serò capturi, similiter faciunt. Hi igitur quàm sint dementes, omnis, qui audit, aduertere potest. Sed nec minus dementantur, qui propria voluntate vtuntur. Ipsa est etenim herba diaboli, venenosa suggestione venenata, & omnibus ea vtentibus pestifera. Hanc Deus, qui nostris piè medetur peccatis, primis humani generis parentibus interdixit; cùm eos comedere pomum, sub mortis comminatione, prohibuit. Qui, quia præceptum eius transgressi, ex eo comederunt, mox peccatores effecti, & in anima mortui, postquam alios peccatores genuerunt, & ipsi carne mortui sunt. Homines tamen eandem voluntatem præ cæteris diligunt, & eam immiscent omnibus pene, quæ agunt. Nihil itaque istis dementius, qui nihil vtuntur sua morte libentius.

CAP.

CAP. XXXIX.

Ostentio, quomodo propriæ voluntati omnia vitia militent seu deseruiant.

HVic denique propriç voluntati, postquam suam in homine sedem constituerit, alia vitiorum genera seruiunt, quasi milites terras tenentes; alia velut pro solidatis militantes. Ille etenim vitia, quasi terras tenentes, ei obediunt, quæ pro seipsis, in hominibus consistunt, vt adulterium. Qui enim adulteratur, hoc ea solùm facit de causa, quia eum vitium ipsum delectat. Illa verò seruiunt ei, velut militantes pro solidatis, quæ sunt in homine præ alijs vitijs; vt cupiditas pretiosarum vestium, pro gloria inani. Nemo enim pretiosas vestes, nisi ad inanem gloriam, quçrit. Item vitium aliquando huic, aliquando illi vitio seruit; vt auaritia, aliquando ventris ingluuiei; aliquando exaltationi. Rursus, aliquando alterum alteri cedit, vt luxuria gloriæ inani. Aliquando enim luxuria repellitur, ne laus concupita perdatur. Omnia verò, siue hoc, siue illo modo propriæ voluntati, diabolo quæ famulantur, è quibus in homine tribus

tribus modis procreata nascuntur. Diaboli enim suggestione, & carnis delectatione, spiritusque consensu, vnumquodque vitium consummatur.

CAP. XL.

Similitudo inter suggestionem, delectationem, consensum, & canem.

EX his igitur tribus (suggestione videlicet, delectatione, & consensu) suggestio est velut canis ponderosus: delectatio, vt leuis & acer catulus: consensus autem, quasi canis fortis & immensus. Ponderosus etenim canis, cùm quempiam iuxta se transeuntem audierit, semel vel bis post eum latrans, statim quiescit, si tamen ille viam suam in directum tenuerit. Si verò respiciens instigauerit eum, canis quoque latrando, licet non mordeat, insequitur eum. Catulus leuis & acer, instat acriter: & nisi citò percussus fuerit, acrius mordet. Fortis verò canis & immensus, & fortiter instat: & nisi magna vi obruatur, hominem strangulat. Quare ponderosus canis, non est respiciendus: catulus verò, mox repercutiendus: canis verò immensus, viriliter obruendus. Similiter au-

tem, si peccati suggestio animum pulsat, qui ab amore præsentium tendit ad æterna, mox eum deserit, si intentionem suam tenuerit firmiter. Si autem ad eam attendens in se receperit, & cogitando quasi eam incitando reuoluerit, & ipsa sæpius eum infestat, quamuis non vulneret, dum est suggestio sola. Sed si diutius eam replicauerit, ponderosus canis, in catulum transit, id est, suggestio in delectationem, quæ acriter instat; & nisi citò reijciatur, animam vulnerat. Quare mox, vt venire cœperit, debet eam repellere anima sponsa Christi; cogitans, quia magna est ignominia illi, vt in eius conspectu appareat fœdata delectatione tam turpi. Nisi eum repulerit delectationem, catulus transit in immensum canem, id est, delectatio in consensum transit; qui arripiens animam, eam, nisi magna vi obruatur, occidit. Sed mox, vt cęperit aduentare, debet eum anima magna vi obruere, id est, immenso terrore mortis æternę in se destruere. Suggestioni ergo ne attendamus, delectationem mox reprimamus, consensum fortiter obruamus. Sicque cor nostrum studeamus custodire, vt neque vna superflua cogitatione, diabolus illud valeat violare.

C A P.

CAP. XLI.

Similitudo inter cor humanum, & molendinum.

COr etenim nostrum simile est molendino semper molenti, quod Dominus quidam, cuidam seruo suo custodiendum dedit: præcipiens ei, vt suam tantùm annonam, videlicet frumentum, vel hordeum, vel etiam auenam, in ea molat; vt ex eodem, quod moluerit, ipse viuat. Verum illi seruo quidam inimicatur, qui huic molendino semper insidiatur; qui si quando illud vacuum inuenerit, aut arenam ibi statim proijcit, quæ illud dissipat; aut picem, quæ conglutinat; aut aliquid, quod fœdat: aut paleam, quæ tantum illud occupat. Seruus autem ille, si molendinum suum bene custodierit, Dominique sui tantùm annonam in eo moluerit, munda ex eo farina egreditur, iuxta genus annonæ, quę intus molitur. Ex eodem autem, quod moluerit, & Domino suo seruit, sibique ipsi victum acquirit. Si verò inimicum suum violare molendinũ suum permiserit, mala ex eo farina procedit, quia mala est annona, quam molit. Hæc

autem farina, & vehementer displicet Domino illi; nec seruus ex ea sibi victum, sed famem conquirit. Hoc itaque molendinū, semper aliquid molens, cor est humanum, assiduè aliquid cogitans. Hoc Deus vnicuique homini seruandum tradidit; iubens vt in eo molat illos tantùm cogitatus, quos ipse suggerit. Quorum cogitatuum, alij vt frumentum, alij vt hordeum, alij vt auena sunt. Puri quippe, vt frumentum sunt, quos anima replicat, cum in contemplatione posita, purè de Deo cogitat. Hi autem hordeo assimilantur, qui de virtute in virtutem, quasi per quosdam labores, ascendere meditantur. Hi etenim, licet sint boni, minus tamen superioribus sunt perfecti. Illi verò sunt vt auena, quibus homo intendit sua deserere vitia: boni namque sunt & isti, sed tamen imperfectiores prędictis. Hos itaque omnes vult Deus, vt homo toto corde reuoluat, & ex eisdem sibi victum æternum acquirat. Sed quia homini semper aduersatur diabolus, & semper insidiatur cordi illius; quod si aliquando vacuum bonis cogitationibus inuenerit, statim replet, si potest, malis. Harum autem malarum, aliæ cor dissipant, vt iræ, & inuidię. Aliæ conglutinant, & coinquinant; vt gastrimargiæ,

giæ, & luxuriæ. Aliç tantum occupant: vt vanæ gloriç non nimis nociuç. Hic igitur homo, si cor suum bene custodierit, sanctosque cogitatus in eo reuoluerit; munda per os verba, velut per foramen molendini, emittuntur; mundus per oculos visus; mundus per aures auditus; mundus per os gustus: mundus per nares odoratus; mundus, per totum corpus tactus; secundum genera cogitationum mundarum, quæ intus voluuntur. Ex his autem cogitationibus mundis, & Deo eas cogitando deseruit, & æternam sibi vitam acquirit: si verò diabolum cor suum corrumpere permiserit, mox vitiá per sensus progrediuntur, iuxta genera cogitationum malarum, quç intus voluuntur. Hçc autem & Deo vehementer displicent: nec homo ex eis victum sibi acquirit, sed mortem. Cum enim ad finem quisque peruenerit, quantum boni vel mali nunc moluerit, tantum ad vitam vel mortem sibi præparatum inueniet. Verum sciendum, quia horum molentium, id est, in hac vita laborantium, tria genera sunt.

CAP. XLII.

Similitudo inter molentes, & laborantes.

HÆc autem tria genera, velut tres sunt homines, de mane vsq; ad vesperam manu molentes. Horum itaque primus quicquid molit, in saccum suscipit, & abscondit. Alter verò partem capit; partim in flumen negligentia cadere permittit, partem verò ventus rapit Tertius autem quicquid molit, impetus fluminis secum tollit, vel ventus dissoluit. Veniente vespera, quando à labore cessatur, & fructus laboris inquiritur, quid putas singulos habituros? Qui farinam totam reseruauit, totum laborem suum bene recognouit Qui verò partē collegit, inde lætatus est, quod habuit; inde autem mæstus est, quod vento aut in flumine amisit Qui verò totum amisit, eo tristior est. Flumen, pro seculi decursu accipitur: vento vero, gloria designatur inanis: molendinum, quod tota die molit, præsens labor est huius sæculi, qui à mane vsque ad vesperam nunquam finit. Mane nobis erat, quando nati fuimus; vespera verò erit, quando per mortis debitum hinc transibimus. Tempus itaque præsens,

præsens, dies est quo laborare debemus, vnde in vespera viuamus. Et sicut mola circum circa ducta, ad eundum semper locum reuertitur; sic labor iste singulis annis more solito reiteratur. Modo namque aratur, seminatur, metitur, panificatur, comeditur, quòd iterum ad idem reuertitur. In vespera ergo, quando dicetur: Voca operarios, & redde illis mercedem suam, lætabuntur iusti, tota farina seruata, id est vita sua. Alij verò, qui non eam totam seruauerunt, in hoc mæsti erunt; læti tamen, quod ex parte laboris sui Deum recognouerunt. Verum alij, qui omne tempus suũ in vanitate ponunt; & quod faciũt, non ab humana laude abscondunt; quasi omne studium vitę suæ in decursum fluminis proijciunt, farinamque suam vento committunt; vnde & in fine, pane vitæ æternę carebunt: Væ illis. *Mat. 20.*

CAP. XLIII.

Quod bonitas cuiusque fidelis, Deo & hominibus bonis sit vtilis.

EO diligentior ad studium bonitatis quilibet efficitur, quo fructus vberior inde prouenire probatur. Sciendum itaque

est, quod bonitas cuiusque omni creaturæ est vtilis & bona, exceptis dæmonibus & damnatis hominibus. Deo etiam, qui nullius est indigens, quadam ratione prodesse videtur. Hominibus est vtilis: quando enim ex vitæ merito quis ad æternam beatitudinem peruenit, numerus electorum incrementum accipit. Qui quanto amplius creuerit, tanto minus ęterna retributio expectanda erit. Nam cum numerus ille scilicet Sanctorum completus fuerit, retributio iustorum mox accipienda erit; tunc quidem in corporibus, quam iam habent in animabus. Si autem vnusquisque fidelis, mox vt hanc vitam deserit, corpore simul & anima æternam beatitudinem consequeretur; omnis, qui hoc videret, eius sequi sanctitatem compelleretur; itaquę meritum fidei quodammodo videretur euacuari. Bonis itaque vtilis est: his, qui cum Deo sunt, quia eorum meritum sua pręsentia auget: & illis, qui in præsenti vita sunt, & adhuc futuri sunt, prodest; quia locum in illo cætu beatorum implet, qui nullo modo in fine vacuus esse potest. Facit etiam aliud; militiam peruersorum siquidem, exemplo suæ bonitatis restringit. Soli ac Lunæ bonus homo, cæterisque creaturis est vtilis; quia in

consummatione iustorum commutabitur in melius, quicquid est omnium creaturarum. Sol quippe, sicut Propheta ait: Septempliciter lucebit, vt lux septem dierum; & Luna erit, sicut Sol. Alię creaturę, licet pulchrę sint, mutabuntur in melius, cum illas Deus mutabit in statum exinde non commutandum, Angelis quoque bonus homo vtilis est, quia se omnibus illis amicum facit. Qui enim mihi amicum acquireret, qui me tanquam seipsum diligeret, & quem ego tanquam meipsum amarem, magnas ei gratias deberem. Quisquis ergo bonus studuerit esse, in bonorum amicitiam transibit; ita vt vnumquemque tanquam seipsum amabit; & omnes eum eodem modo charum habebunt. Tantus enim amor, tantaque concordia inerit omnibus; vt omnes amici vnius, sint amici & alterius. Qualiter autem bonus etiam Deo sit vtilis, videamus. Omnipotens Deus, ciuitatem quandam magnam, & admodum spatiosam ad suam gloriam ædificauit, quam speciosa ciuium multitudine repleuit. Quorum nonnulli, cum propriam voluntatem potius elegerunt facere, quam sub voluntate & ordinatione Dei remanere, miserabiliter corruerunt; & domus & ędi-

Esa.30.

ficia magna & spatiosa, ex parte vacua remanserunt. Vt igitur aliquis, qui vrbem magnam fieri ordinasset, qui multa in ea palatia construxisset, multasque mansiones ad vrbis ędificationem fecisset; sed habitatores non haberet, & omnes quoscunque potuisset, ad se inuitasset: Sic facit Dominus Deus: Omnes enim, vt ad se veniant, & vt sibi ad suę ciuitatis ędificationem subueniant, precatur, admonet, inuitat; bonas leges pollicens, pacem & securitatem promittens.

CAP. XLIIII.

Commendatio superna Hierusalem.

IBi namque Iura legum immobilia, optimę consuetudines; ibi ciues non ex timore alicuius suas occultant opes, imo gaudent, dum palam omnibus apparent. Nullus siquidem ibi incursus malorum, pestis nulla, violentia omnisq; rapina procul inde remota. Pręterea locus amęnus, & magna dulcedine refectus; domus paratæ, & ædificia ampla, diuersi generis mansiones. Vnde & ipse Dominus: In domo (ait) Patris mei, mansiones multę sunt. Et Propheta Baruch: O Israël, quàm magna

Ioan. 14 *Baruch 3.*

magna est domus Dei, & quàm ingens locus possessionis eius. Magnus, & non habet consummationem, excelsus, & immensus. Tenebrę ibi nullæ, luce indeficienter circumlucente: infirmitas nulla, sanitas indefessa, nihil incommodi, omnia ad votum. Ad hanc itaque ædificationem inuitat nos Dominus, dicens: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Qui ergo venire voluerit, Dei proculdubio quodammodo adiutor erit. Vnde Apostolus: Dei adiutores sumus, Dei ædificatio estis. In bonitate ergo quicunque steterit, non solum sibi & omni creaturæ vtilis erit, sed etiam ipsi suo & omnium conditori (vt diximus) beneficium præstabit. Hæc enim ciuitas sancta, cui sponte associauit. Si vel vnus homo defuerit bonus, nunquam perficietur.

Matt. 11

1 Cor. 3

CAP. XLV.

Quod bonitas hominis, damnatis & dæmonibus sit inutilis.

NOtandum etiam, quod sicut bonitas hominis boni, omnibus est ad lætitiam incrementum; sic dæmonibus & homi-

hominibus damnatis est ad detrimentum. Dæmonibus namque & hominibus damnatis, sanctorum consummatio erit interminabilis luctus, & ęterna damnatio. Nam cum isti obtinebunt corporis & animæ gaudium sempiternum, tunc similiter, & illi ibũt in supplicium æternum. Quod quia dæmones non latet, modis omnibus laborant sanctorum incrementum impedire. Quoniam quidem, donec vltimus illorum eis associetur, non includuntur; sed habent potestatem tentandi electos Dei, quatenus, qui probati inuenientur, digna remuneratione coronentur; victi verò atque reprobi, perenniter puniantur. Vigilemus ergo, vt Saluator admonet quia

1 Pet. 5. aduersarius noster circuit, quęrens quem deuoret. Illum autem deuorat, quem sua suggestione in malis actibus indurat. Notandum etiam, quòd qui bonis alterius arridet, sanctis consentit: qui verò inuidet, diabolis. Siquidem, magis puto eius saluationem sperandam, qui parum boni facit, & benefactis aliorum fauet; quàm illius, qui multa facit, & inuidet. Is etenim, cui benefacta aliorum placent, si damnatus etiam esset, iustè taliter conqueri posset: O vos sancti, semper de vestra iustitia iustè lętatus fui: itaque si beatitudi-

titudinis vestræ particeps non fuero: inde damnationem non accipiam, vnde semper gaudebam.

CAP. XLVI.

De similitudine inter Deum & aliquem Regem, suos iudicaturos.

INter saluandos siquidem & damnandos, sic Deus discernit, quomodo Rex quidam inter fideles & infideles imperij sui. Hic itaque Rex, pręparato ex vna parte quodam conuiuio magno; & ex alia parte, quodam carcere tenebroso, disposuit, quòd quoscunque sibi fideles poterit comprobare, postquam omnes congregati fuerint, faciet simul discumbere: Quoscũque autem sibi infideles esse conuincere poterit, postquam & ipsi fuerint congregati, in tenebrosum illum carcerem simul faciet detrudi. Omnes itaque ad se inuitat, vt quis sit fidelis, quisue infidelis, agnoscat. Horum autem fidelium & infidelium, cum omnes inuitantur, alij pręcedunt, alij subsequuntur. Fidelium igitur cuicunque, vt venerit, postquam verè esse fidelis comprobatus fuerit, datur mixtum interea cibi, donec conueniant omnes, qui cum ipso

ipso sunt cęnaturi, vt simul incipiant omnes epulari. Infidelium vt venerit quisque, postquam cõuictus fuerit infidelis esse, flagellatur interim, vsquequo congregentur & alij, qui cum eo in carcerem sunt detrudendi, vt simul in eo incipiant omnes cruciari. Mox ergo, vt fuerint omnes congregati, & fideles vel infideles esse fuerint comprobati, Hi (scilicet fideles) simul omnes in conuiuium collati, satiantur; illi verò (scilicet infideles) in carcerem trusi, fame & siti moriuntur. Hic igitur Rex, ipse Deus est, qui sic discernit inter bonos & malos mundi istius. Ipse etenim, pręparato hinc paradiso, & hinc inferno, constituit, quia quoscunque sibi fideliter obsequentes inuenire poterit, postquam omnes ad eum, ex hoc sęculo transeuntes, fuerint congregati, simul omnes in paradisum, in corpore & anima, collocabit. Quoscunque verò reperire poterit pręceptis suis resistẽtes, postquam & ipsi conuenerint, omnes simul in infernum horribiliter cum diabolo detrudet. Omnes itaque per prędicatores suos ad se inuitat, vt quomodo sibi quisque velit obedire, agnoscat: Verum eius pręceptis alij obediunt, alij verò resistunt. Vtrorumque autem, alij prius, alij moriuntur posterius, eius exa-

mini repręsentantur. Quicunque itaque ei obediens fuisse comprobatur, requies ei (sed in anima sola) interim datur. Quicunque verò de inobedientia conuincitur, & ipse in anima sola cruciatur. Postquam autem omnes mortui, & (vt dictum est) sigillatim examinati fuerint, finitoque sęculo, cunctisque resuscitatis, illud etiam generale iudicium peractum fuerit, boni omnes in cęlum translati, in anima simul & corpore lætabuntur; mali verò in infernum detrusi, & ipsi in anima simul & corpore torquebuntur.

Pars huius libri secunda.

Cap. XLVII.

De quatuordecim beatitudinibus corporis & animæ.

MVlti homines (quibus nonnunquam boni mores, & iusta opera proponuntur, vt se in eis, seculi postposita vanitate, exerceant, admonentur) inquirere solent, quamobrem, quo pręmio, qua retributione? Respondetur itaque illis, quod scriptum

Esa. 64. 1 Cor. 2 scriptum est: Quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quę preparauit Deus diligentibus eum. Quod cum illi non clare, quid sit aduertere possunt, repetitur hoc ipsum alijs verbis, & dicitur eis Pręmium, quod his, qui in hac vita Deo seruiunt, in futura vita recompensatur, est vita æterna, beatitudo ęterna, æterna iucunditas, sufficientia simul omnium commodorum secundum voluntatem, & sine omni indigentia. Hęc ergo, cum illis hoc modo dicuntur, bona quidem & magna, vt sunt, videntur; Sed quia non intelligunt, quid in hac vita habituri sint, nec subitò, quid sit omnium commodorum secūdum voluntatem sufficientia, & sine omni indigentia, percipere possunt, hęrent animo, nec multum affecti sapore, ad audita, & à seculi vanitate trahuntur: Quid igitur est agendum, vt hæc illis aliquatenus sapiāt, & sic ad bona opera euigilent? Puerorum more cibādos ęstimo eos, qui si aliquando grossum aliquod pomum edendū percipiunt, illud ob dentium teneritudinem, & oris angustiam, absorbere nequeunt, nisi pro illorum capacitate, prius fuerit particulatim diuisum. Itaque diuidamus in partes, magna quæ diximus; vt inde possint ad vitam nutriri, de quibus

quibus agimus. Quæ vt melius eluceant, consideremus, quæ in hac vita mens auidiùs amet humana; & ex his, prout possumus coniectemus illa eos habituros in vita æterna multo excellentius. Siquidem inter multimoda mundi pericula constituti, si Domini fuerint præcepta secuti, atque cùm ipsa illic adepti fuerint, plenitudine desiderij sui se nequaquam fraudatos percipient. Hęc igitur, vt prętaxauimus, faciamus, & à minimis paulatim progrediamur. Quatuordecim igitur sunt beatitudinis partes, quas finito generali examine, perfectiùs omnes electi habebunt: totidemque miseriæ genera, quę mali tunc sustinebunt. Hæ autem beatitudinis partes atque miseriæ, sic sibi inuicem sunt omnino contrariæ, quomodo & ipsi, qui eas accipiunt in remuneratione.

Cap. XLVIII.

Hæ sunt quatuordecim partes beatitudinis.

PArtes verò beatitudinis sunt; Pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, longæuitas; sapientia, amicitia, concordia; honor, potestas, securitas;

curitas, gaudium. Ista (vt æstimo) sun[t]
quæ propter se, & propter quę alia quæ[.]
que ab hominibus appetuntur. Si aute[m]
in his aliqua sunt, quę aliquando serui D[ei]
non modo non appetunt, sed etiam ma[-]
gnopere, in hac vita curare subterfugiu[nt:]
vt sunt (verbi gratia) pulchritudo corp[o-]
ris, atque voluptas, vtique non idcirco[o]
fugiunt, quod hæc naturaliter nolint; se[d]
ne Deum in his, quoquo modo possi[nt]
offendere. Nam si per ea nihil offensi[o-]
nis in Deum contrahi posse certè sen[ti-]
rent; vel se ab æternorum amore bon[o-]
rum, impediri non pertimescerent; pro[fe-]
ctò iucundiùs in ipsis, quam in coru[m]
contrarijs se deducerent.

Cap. XLIX.

Hæ sunt quatuordecim partes miseriæ.

Partes verò miseriæ quatuordecim[,]
prælibatis beatitudinibus contrari[æ,]
hæ sunt: Turpitudo, ponderositas, imb[e-]
cillitas, seruitus, infirmitas, anxietas, vi[tæ]
breuitas, insipientia, inimicitia, disco[r-]
dia; dedecus, impotentia, timor, tristiti[a.]
Notandum, quod sicut septem priores i[l-]
lius beatitudinis partes, ad corporis be[a-]
titudinem

titudinem; septem posteriores, ad animæ pertinent beatitudinem, Sic quoque septem priores huius miseriç partes corporis, septem que vltimç, miseriam perficiunt mentis. Quicunque ergo illas omnes beatitudinis partes habere poterit, perfectam corporis & animç beatitudinem possidebit. Quemcunque verò has omnes miseriç partes tollerare cõtigerit, summæ corporis & animæ miseriæ subiacebit. Verum in hac vita, nec vnam illius beatitudinis, & huius miseriæ partem, quisquam potest habere; nec rursus ex toto ea carere. In alia verò vita, aut perfectam habens beatitudinem, miseriæ nullatenus subiacebit: aut summæ subiacens miseriç, omnino beatitudine carebit. Quod totum vt comprobare possimus, per singulas beatitudinis atque miseriæ partes curramus.

CAP. L.

De pulchritudine & turpitudine.

PArs igitur prima beatitudinis, est pulchritudo; & miseriç, per contrarium, turpitudo. Illam omnes habere, hanc verò concupiscunt carere. Verum hic

neutram habere perfectam, vel neutra possunt carere. Quænam enim est illa speciositas hominis, quæ non sit multo minor pulchritudine flosculi? Quis enim vt lilium cãdet? Quisue, vt rosa, rubet? Quia tamen quantulamcumq; pulchritudinem habet, nec summæ turpitudini subiacet. Non ergo vel illam, vel istam perfectè habere, nec eis in hac vita potest omnino carere. In alia verò vita, perfectè alteram habebit, alteraque omnino carebit. Pulchritudo etenim bonum quoddam est, & quod naturaliter à cunctis haberi amatur. In illa siquidem vita, pulchritudo iustorum solis pulchritudini, qui septemplicíter, quàm modò sit, splendidior erit, adæ-
Mat. 13. quabitur. Vnde scriptum est: Fulgebunt iusti sicut sol, in conspectu Dei. Amplius: Corpus Christi claritati solis prælucere, nescio quemquam posse ambigere. Huic autem similes, teste Apostolo, erimus, qui
Phil. 3. ait: Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Hæc autem authoritate comprobata, si quis etiam velit sibi ratione comprobari, credo nulli debere incredibile videri, iustos pulchritudinem solis in illa vita, vbi mortale hoc absorbebitur, tantummodo
1 Cor. 3. sortiri, cùm verè dicantur, & sint templa

plum & ſedes Dei; quod nuſquam in diuina pagina de ſole iſto viſibili inuenimus legi. Hac igitur tali & tanta pulchritudine iuſtus rutilabit. Si verò iniuſtus fuerit, cęno & omni cadauere fætidior erit, omniq́ue fuligine turpior. Ibi ergo pulchritudiuem perfectum, aut ſummam habebit turpitudinem. Sap. 7.

CAP. LI.

De agilitate & ponderoſitate.

SEcunda pars beatitudinis, eſt agilitas; miſeriæ verò, è contrà, ponderoſitas. Has verò nec omnino habere, nec rurſus his homo poteſt penitus hic carere. Nam quanta eſt hominis agilitas, quam minimus paſſerum ſuperat? Qui tamen quoquo modo mouere ſe poteſt, nec ſummæ ponderoſitati ſubiacet. In futuro autem, aut perfectè agilis erit; aut ſic ponderoſus, vt ſe omnino mouere non poſſit. Sed in illa beata vita velocitas, quę pulchritudine non minus amatur, tanta nos comitabitur, vt ipſis Angelis Dei æquè celeres ſimus futuri; qui à cælo ad terram, & è conuerſo, dicto citius dilabuntur. Quæ celeritas, vtrum ſit in Angelis, ſi probari

necesse esset (exempli gratia) dici posset, hominem mortali adhuc carne grauatum, mox à Iudæa in Chaldęam per Angelum delatum; indeque tra...ito prandio, quod deferebat, sine mora relatum. Ergo cum istis omnino par velocitas nobis erit, qui-
Mat 22 bus, sicut promissa est, eorum æqualitas
1 Cor. 15 inerit. Apostolus etiam, qui corpora nostra, quantacunque locorum intercapedine separata membratim fuerint, siue dispersa, in ictu oculi asserit resurrectura; satis innuit, quam velocitatem eadem corpora
Ibid. incorruptibilia sint habitura. Corruptibile quippe hoc, sicut ipse testatur, induet incorruptionem, & mortale hoc induet immortalitatem. Huius quoque velocitatis exemplum, in radio solis licet intueri; qui statim orto sole in plaga Orientali, pertingit vsque ad vltimā plagę Occidentalis; vt in eo perpendamus non esse impossibile, quod de nostra dicimus futura velocitate; præsertim, cum rebus animatis soleat inesse maior velocitas, quam inanimatis. Huic etiam radio solis, simile exemplū velocitatis habemus in nobis. Radius quippe oculorum nostrorum, in subleuatione palpebrarum, vsque ad cęlum pertingit; & ictu earum, totus in semet ac integer redit. Amplius. Constat quidem animas

animas sanctorum, quæ iam cælestia tenent, necdum plena felicitate frui, donec incorruptibilitate corporum suorum potiantur; quam cum adeptæ fuerint non erit, quod amplius velint. Hęc itaque corpora, si eas à sua velocitate aliquatenus tardiores aut grauiores efficere deberent; nimirum eorum potius consortium abhorrerent, quam appeterent. Igitur ea, quam diximus, velocitate dotabitur homo sanctus, cum ad veram vitam fuerit translatus. Malus verò tanto pœnatū pondere pręmetur, vt nec pedem quidem, vel manus, vel aliquid sui corporis, possit mouere. Vnde & illud in Euangelio: Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores. *Mat 22*

CAP. LII.

De fortitudine, & imbecillitate.

TErtia pars beatitudinis, fortitudo dicitur; miseriæ verò, imbecillitas, quæ ei opponitur. Sed quę est hominum fortitudo in hac vita, quorum plenam nauim Echinus in mari retentat? Quia tamen homo imbecillia quædam superare valet, nec omnino imbecillitati subiacet. Itaque,

nec fortitudinem perfectam, nec summam hîc habet imbecillitatem. Verùm pręstabunt viribus, quicunque supernis meruerint ciuibus associari; intantùm, vt nullatenus illis quicquam obsistere valeat; vel si mouendo quid, aut euertendo voluerint, à suo statu, quin ilicò cedat Nec in eo, quod dicimus, maiori laborabunt conatu, quem nos modò in oculorum nostrorum motu. Ne (quæso) similitudo illa Angelorum, nostro excidat ab animo, quam habituri sumus in futuro: quatenus si in hac fortitudine, aut in his, quę dicturi sumus exemplum non occurrit; vel ipsa, per quam Angelis adęquabimur, ad ea comprobanda prosit. Si igitur, in quibus Angelos valere constat, nostra nihilominus fortitudo valebit, neminem, qui dubitet, puto existere, Angelos ea, quæ volunt, fungi fortitudine. Cùm igitur similes eis fuerimus, nunquam imbecilliores illis erimus. Sed fortassis quæret aliquis; Quid nobis tunc illa fortitudo pręstabit, cum singulis tam conuenienter, vt conuenientiùs nequeant, vbique dispositis, nihil immutandum, nihil euertendum, nihil statuẽdum sit, in quo vires suas quis exercere possit? Qui hæc dicit, paucis nobiscum, quid in huiusmodi habeat vsus humanus,

atten-

attendat: & videbit, quia non ſemper omnibus, quæ habemus, & quæ nos habere non parum gaudemus, actu vtimur. Sicut (verbi gratia) ipſo viſu poteſtate aliqua nonnullarum ſcientia rerum, & multis in hunc modum; ſic & tunc de qua agitur fortitudine erit Sola namque poſſeſſio eius nobis grata erit, & exultatio grandis; licet in actu nequaquam ſit neceſſaria nobis, cunctis, vt dictum eſt, in ſuo ſtatu conuenienter locatis. Hæc eadē queſtio, ſi aut de velocitate, aut de aliqua partium beatitudinis mouetur, hac ſolutione, ſi non aptiorem lector inuenerit, ſoluatur. In futuro igitur, (vt iam prælibauimus, ſic iuſtus fortis erit, vt etiam ſi velit terram commouere, poſſit: & ſic è conuerſo iniuſtus imbecillis, vt nec etiam vermes amouere queat ab oculis ſuis.

CAP. LIII.

De libertate, & ſeruitute.

QVarta pars beatitudinis, libertas dicitur; miſeriæ verò, ſeruitus. Liber eſt, qui cogi non poteſt ad ea, quę nolit; nec prohiberi ab eo, quod velit. Sed quis in hac vita valeat eſſe, qui hanc poſſit li-

bertatem habere? Quis non quotidie patitur quod nollet? Quis valeat assequi omne, quod vellet? Cum tamen non ad omnia homo, quę non vult, cogitur; nec ab omnibus, quę vult, prohibetur, nec omnino libertate priuatur, nec omnino seruituti subijcitur. In futuro autem, aut perfectam homo habebit libertatem, aut omnimodam inibit seruitutem. Sed (vt præ-diximus) auctoritate Apostolica idipsum confirmauimus, Angelis enim consimiles erimus. Quicunque Angelis assimilabuntur, eorum quoque libertatem necessariò assequentur. Itaque sicut Angelis nihil obsistit, nec aliquid eos impedire potest, nec constringere, quin pro velle suo cuncta penetrent liberrime; ita non erit aliquod obstaculum, quod nos retardet; nulla clausula, quæ nobis vllatenus obstet; non elementum, quod nobis ad velle nostrum paruum omnino non extet. Amplius: Certè Dominicum corpus, cui cor-
1 Cor. 15 pora nostra configuranda Paulus testatur (vt iam suprà meminimus) clauso sepulchro à mortuis surrexit; ac demum ad
Io. 20. discipulos obseratis ianuis palpandus introiuit: nobisque in hoc futuræ libertatis grande documentum reliquit. In illa etenim vita, si bonus fuerit, nihil patietur,

quod nolit; sed agere permittetur, quæcunque voluerit. Si verò fuerit malus, ad omnia, quę noluerit cogetur; & ab omnibus, quę voluerit, prohibebitur.

CAP. LIIII.

De sanitate, & infirmitate.

QVinta pars beatitudinis, est sanitas; miseriæ verò, infirmitas. Illa autem homo ab ortu suo carere, hanc autem incipit tollerare. Ex quo enim nascitur, prima vox eius, indicat, quod patiatur. Mox denique incipit esurire, sitire, lacessere, suis in pannis sordescere. Hinc cæcus vel surdus, mutus vel claudus, cardiacus vel scabiosus, leprosus, paralyticus, alioue morbo afficitur infirmus. Quia tamen eius infirmitas leniri quibusdam medicamentis potest, nec summæ infirmitati subiacet. Verùm in futuro, sic sanus erit, quod nullatenus infirmabitur, sed summa sanitate perfruetur. De hac sanitate, quid melius dici poterit, quàm quod Psalmista canit? Salus (inquiens) iustorum à Domino. Quibus autem fuerit à Domino data vera sanitas, quę surripere valebit infirmitas? Verùm de ista sanitate, quam in seculo futuro habebimus, quod *Psal 36*

exẽplum afferre queã, vt quæ ſit, intelligatur, non video. Quia nihil ſanitatis, quod ei comparare poſsẽ; aut ego in me, aut aliquis ſub mortali degens carne ſenſit in ſe. Hic etenim tunc nobis ſani videmur, cùm in nobis nihil, quod doleat, ſentimus. Fallimur tamẽ nonnunquã in hoc. Nã frequenter in aliqua parte corporis infirmamur: nec tamẽ hoc ipſum, niſi aut motu corporis, aut tactu aliquo, vllo pacto experimur. Ac de his, qui nec ita infirmantur, ſed ex omni parte ſibi ſani eſſe videntur, quid dicemus, vt vtrum ſint ſani, aut non ſint, probemus? Pone tibi quẽlibet ſaniſſimũ corpore, & de ſanitate illius ſciſcitare, ſanus eſt ſuo iudicio. Hic talis paulo durius tãgatur, aut in aliqua ſui corporis parte arctius conſtringatur, & ſtatim videbis, quia clamabit, ſine, lædis me, vexas me. Quid eſt hoc? Nonne prius ſe eſſe ſanum dicebat, & nũc modicè tactus, ita dolenter ſucclamat? Iſténe tibi ſanus videtur? Non puto. Nequaquam ſalus huiuſmodi nobis dabitur, quorũ ſalus à Domino futura eſſe promittitur. Nam abſterget Deus omnẽ lachrymã ab oculis ſanctorũ; & iam non erit amplius, neque luctus, neque clamor, neq; vllus dolor, quoniam priora tranſierunt; & non eſurient, neque ſitient am-

Apoc. 21

pliu-

plius, nec cadet super illos sol, neque vllus æstus, dextera enim sua Deus teget eos, & brachio sancto suo defendet illos. Quid itaque eis nocere valebit, quibus dextera Dei tegumentum erit? Qualis autẽ sit illa sanitas, certè scio me, nec meo, nec alicuius sensu vel experimento accepisse. Febrium verò, & diuersarum infirmitatũ qualitates, si cuiusmodi sint, quis interrogaret, facile eas à me expositas forsitan intelligeret; tum quia illas in me, tum quia ab eis accepi, qui sciunt, qui eas experimento didicerunt in se. At quod nec sensu percepi, nec ab vllo qui percepit, vt dixi, accepi, nõ eodẽ modo. Credere tamẽ, & incunctanter (vt mea quidem fert opinio) astruere licet, sanitatem vitæ futuræ ita iugem & immutabilem ac inuiolatam fore; vt ineffabili quadam dulcedine suauitatis, totum hominem repleat; & omne, quod alicuius in se vicissitudinis, immutabilitatis, aut læsionis suspicionem prætendere queat, procul arceat atque repellat. Sic igitur iustus erit sanus. At verò quemlibet iniustum tanta ibi infirmitate scias infirmari, vt nullo postmodũ medicamine queat medicari.

CAP. LV.

De voluptate, & anxietate.

SExta pars beatitudinis, est voluptas; miseriæ verò, anxietas. Illam homines appetunt, hanc verò refugiunt. Verùm, cùm eam in hac vita quærunt, non nisi per anxietatem inuenire possunt. Cumq; ad id peruenerint, quod voluptatem putant, non nisi laborando eodem perfrui valent. Quo si etiam vsi fuerint immoderatius, rursus eis in anxietatem vertitur. Quia tamen in eo qualitercunque delectantur, nec omnimodam anxietatem patiuntur. Post hanc verò vitam, aut in omnimoda voluptate erunt, aut omnino replebuntur anxietate.

CAP. LVI.

Similitudo ferri igniti.

SIcut enim ferrum ignitum, quacunq; sui parte continet ignem; sic in se boni voluptatem, mali verò sentient anxietatem. Hanc verò voluptatem, neminem in hac mortalitate viuentem esse puto, vel fuisse,

fuiſſe, qui eum, vt eſt, ſenſerit, vel guſtauerit; vt illius ſaporem vel habitudinem, alijs declarare poſſit.

CAP. LVII.

De duabus beatitudinibus, totidemq́ miſerijs.

DIcamus tamen aliquid, ad hanc declarandam. Dicamus duas beatitudines, & item miſerias eſſe duas, maiorem videlicet atque minorem. Maiorem, regnum Dei; minorem verò, in qua Adam fuerat primò poſitus, paradiſi gaudium dicimus. Item maiorem miſeriam, æternum ignem gehennæ; minorem autem, ærumnas fatemur vitæ præſentis; quas, dum viuimus, inceſſanter patimur. Beatitudinem quippe neutram, aliquando experti ſumus. Quòd ſi ſaltem illam paruam beatitudinem, quam Adam in paradiſo poſitus habuit, experti eſſemus: fortè per hanc illam maiorem, aliquo modo conjectando videre poſſemus. Sicut nunc in minori miſeria nati, nutriti, & adulti, multa de maiori miſeria, quotiens volumus, edicere, & explanare valemus. Itaque cùm voluptas, de qua agimus, conſtet eſſe vna portio

portio summæ beatitudinis, quo illam modo explicemus, vt capiatur, non video. Nisi fortè agamus aliqua contraria similitudine magnæ miseriç, quam ex minori coniectamus. Sit igitur ante oculos cordis positus (exempli causa) homo aliquis, qui tam in ipsis oculorum suorum pupillis, quàm & in singulis membris ferrum ignitum, & candens infixum habeat: ita vt nec medullç, nec intestina, nec omnino quicquam in toto ipso sit, quod illius cruciatus immanitate careat, vel eam leuius quàm in oculis aliquatenus sentiat. Quid dicam, angustiatur? Quis hunc æstimet esse sanæ mentis inter ista? Eodem modo, sed penitus contraria consideratione, in illa futura vita, delectatio quçdam ineffabilis bonos inebriabit, & inæstimabili dulcedine sui totos eos inenarrabili exundantia satiabit. Quid dixi totos? Oculi, aures, nares, os, manus, pedes, guttur, cor, iecur, pulmo, ossa, medullæ, exta etiam ipsa, & cuncta sigillatim singulaque membra eorum, in commune tam mirabili delectationis & dulcedinis sensu replebuntur, vt verè totus homo de torrente voluptatis Dei potetur, & ab vbertate domus eius inebrietur. Verùm

è con-

è contrario, vt dictum est, credimus de iniusto.

CAP. LVIII.

De longæuitate, & vitæ breuitate.

SEptima pars beatitudinis, est longæuitas; miseriæ verò, vitę breuitas. Illa beatitudinem corporis, hæc autem miseriam perficit. Tunc enim primùm prædictas beatitudinis partes corpus habere potest, cùm eas diu retinere valet. Nam si eas omnes haberet, & statim moriendo amitteret, quid eas sibi habuisse prodesset? At longæuitatem habere perfectam non potest, qui aliquando moriturus est. Quantumlibet enim viuat diutius, somnium sibi esse videtur, quod vixit, cum moritur. Non ergo longæuitatem homo hìc habet, vbi quandoque moriturus est. Qui tamen, quia mori citiùs posset, nec vitam omnino breuem hìc habet: In futuro autem, aut longissimam, aut vitam habebit breuissimam. Si enim bene vixerit nunc, tunc viuet, quantum & Deus. Vnde scriptum est: Iusti autem in perpetuum viuent. Si verò malè vixerit, non nisi moriendo viuere tunc poterit. Sap. 5.

Nihil breuius illa vita, cui mors fuerit semper iuncta. Nunc autem notandum, quia septem prædictę beatitudinis miseriæque partes, ad corpus pertinent; cęteræ verò, quæ sequuntur ad animam.

CAP. LIX.

De sapientia & insipientia.

OCtaua itaque pars beatitudinis, ad animam pertinens, est sapientia; miseriæ verò, insipientia. Illam habere, hacque carere se homo æstimat, si quid agnouerit, quod alius nesciat. Sed quæ est eius sapientia, qui seipsum ignorat? Quis enim perfectè agnoscere valeat, cuiusmodi res sit anima sua? Quisue nouit, quale sit corpus eius interius, vel quale posterius, vel etiam exterius? Quia tamen, & se, & alia, quo quomodo cognoscere potest, nō omnino insipiens est. Verum in futuro, aut perfectè sapiens, aut omnino erit insipiens. Sapientia igitur, quam omnes in hac vita non inutiliter amant, tanta in futura vita bonis erit: vt eorum, quæ scire voluerint, nihil sit, quod ignorent. Boni enim perfecta (quę Deus est) sapientia replebuntur, eamq; facie ad faciem intuebuntur. Quam dum

dum ita perſpexerit, creaturę totius naturā videbit; quę in Deo melius, quam in ſeipſa conſiſtit. Tunc enim iuſti cuncta ſcient, quæ Deus fecit ſcienda: tam ea quæ præterita ſunt, quam ea quæ poſtmodum ſunt futura. Ibi à ſingulis omnes, ibi ab omnibus ſinguli cognoſcentur. Nec quēquam omnino latebit, qua patria, qua gente, qua ſtirpe, quis editus fuerit, vel quid etiam in vita ſua fecerit.

CAP. LX.

Quod peccata ſingulorum ſingulis pateant.

HIc fortaſſis aliquis ait: Quid eſt hoc? Peccata, quæ feci, ſcient omnes? Ad hoc ea confeſſus ſum, vt delerentur, & obliuiſcerentur, vt nulli amplius panderentur. Bene. Sed cum tu in illa gloria, ab omni criminum ſorde purgatus, vultui Dei pręſens aſtiteris, ingratus ne ei poteris eſſe pro tanta miſericordia, quam tibi fecit, remiſſis illis & illis delictis? Non, inquies. Et vnde (inquam) gratias ages, ſi nihil eorum, vnde iure gratias illas debeas, in tua memoria habeas? Vt igitur in laudibus illius æternaliter iocundus ſis,

ſemper de quanta miſeria ſis erutus, vt puto coram habebis. Cùm ergo ſingulorum conſcientiæ ſingulis pateant, fateri audeo eo quoque peccata cunctis electorum patere, pro quorum curatione, tu Deo gratioſus exiſtes aſſiduè; non ad tuam confuſionem, ſed ad magnam Dei miſericordiam, eiuſque glorificationem, tuamque congratulationem. Non enim tunc pro peccatis tuis, te maior anguſtia cordis premet, ſcelerumue magis pudebit; quàm aliquem olim magnis vulneribus ſauciatum, iamque ex omni parte ſanatum, aboliti languoris moleſtia præmit. Vel nunquid eorum, quæ in cunis poſitus infans egerat, nunc grandæuum pudet? Tunc quippe cùm integra ſanitas, perfecta munditia, plena remiſſio, ſecura omnium offenſionum impunitas tibi recto arriſerit; recognitio vel recordatio peccatorum tuorum, in nullo tibi magis horrori eſſe vel confuſioni valebit, quàm eſt modò beato Petro Apoſtolorũ Principi, qui Chriſtum negauit, abnegatio ſua; beatę Mariæ Magdalenæ peccata ſua; & multis alijs multa, quę ſequuntur, iam donata crimina ſua. Verùm, ſuper hoc agnitis delictis tuis, velut in enormi ac fœda infirmitate tua; pietas, virtus, ſapientia medici, qui te ſanauit,

uit, ſublimiùs à cunctis admirabitur, laudabitur, magnificabitur. Laus autem & magnificentia glorię Dei, tua, ſi bene aduertis, gloria eſt. Sed dices: Et quidem conſentio, laudem Dei gloriam eſſe meam. Verùm, cũ hinc inde tot & tanti, ad mei comparationem, innocentes prodeant, qui conſideratis vitæ meæ obſcœnitatibus, me omnino, ſicut æquum erit, horrori habendum iudicent Quid dicam? Iuſtitia nempe ſuum, & ſuum iniuſtitia pręmiũ exigit. In his (frater) nolo timeas, aliter enim erit, quàm exiſtimas. Illum quidem quem tu tibi comparatum iudicas innocentem, penitus non ibi reperies de te, quemadmodum putas ſentientem, Namque videas ille, de quo agis, planè intelliget te, nequaquam ſe, ſed Deum, quando peccaſti; offendiſſe. Cùm ergo viderit Deum tibi debita funditus dimiſiſſe, nec in cor aſcẽdet, vt te inde aliquatenus iudicet. In hoc enim ipſo Deum offendere ſe cognoſceret, ſi te Deo per omnia reconciliatum pro his, quę olim feceras, vllatenus contemnendum cogitaret Magis autem gratioſus, ineſtabilem Dei clementiam admirabitur; nec ſolùm in te, ſed etiam in ſe. In te, quia te de tam profundo iniquitatis eripuit: In ſe, quia ſola gratia eius, ne in idem pro-

fundum rueret, tenuit se. Laudando igitur magnificabit in te, post gratiam Dei, vim atque constantiam, quibus enitens voraginem tanti mali viriliter euasisti; Iuxta quam, & ipse considerabit, nisi à Deo adiutus fuisset, non ita forsitan iter iustitiæ tenuisset. Vides igitur, quam nihil habet improperij vulgata cognitio peccati tui immo quàm multum laudis & gratiarum cognita remissio sui, generabit.

CAP. LXI.

Altercatio inter hominem iustum, & Angelum.

IPsi etiam Angeli, si te societate sui, propter peccata tua, indignum vellēt iudicare, haberes qualiter contra eos iure te posses defensare. Quonam inquis modo? Audi. Propone Angelum aliquem, quasi talia tibi improperantem. Tu homo de puluere factus; Tu puluis aliquando futurus, contra Deum te extulisti; contra præceptum eius, te in cęnum omnis peccati & immunditiæ tumidus deiecisti; & nunc nostri similis esse quæris, quos nunquam in aliquo contra volūtatem Dei contraisse cernis? Ad hæc ita respondeas: Si ego, vt dicis

dicis, de puluere factus sum, certè non est mirum, si vento tentationis impulsus in sordes suas ego criminum lapsus. Verùm agnita & credita misericordia Christi, spretis omnibus quæ illum nolle scire potui; in cunctis quæ illum velle intellexi, memetipsum exercui. Vnde tribulationes & angustias, in fame, & siti, vigilijs, verberibus, contumelijs, alijsque modis innumeris, ad honorem eius sustinere non renui; & quęque mundana pro viribus meis nihili pendens, ipsius tantummodo solius gratiæ, per singula reconciliari studui. Vos autem, quid horum vnquam sui causa sustinuistis? Semper vos gloria; semper iocunditas est comitata; semper vos tenuit dextera Dei, atque defendit ab impugnatione omnis peccati, ita vt nulla vobis surriperet macula eius. Itaque, si à voluntate ipsius non recessistis, illius donum est, à quo iugiter tenti estis. Sed quia hęc ratiocinatio illos tantummodo respicit, qui saluationi suę vim fecerunt, & regnum cœlorum violenter rapuerunt: Ideo alij, qui in illo sunt, sed alio modo intraturi, alia ratione puritatem Angelorum sibi sunt vendicaturi. Sed quęris: Quę? forsitan ista. Dicēt ergo illis: Quod in regno Dei vestra quęrimus ęqualitate beari, dono & gratię Iesu

Christi Domini nostri id ascribimus. Qui ad hoc dignatus est homo fieri, pati, mori, vt nos ab omni delicto, in sanguine suo iustificatos, ipsius regni cõsortes efficeret. Vos igitur considerate, an sanguis Christi, qui pro nobis est effusus, queat nobis non esse perfecta causa salutis? Quid ad hæc Angeli, qui libenter, eo quod boni sunt, rationi veri acquiescere volunt, dicerent, nisi, quę dicta sunt, ratione moti & huiusmodi homines iure suam æqualitatem debere sortiri? Cùm itaque Angeli atque homines, quos magis iudicaueras te innocentes, tibi consentiant, cùm in cunctis pro veritate rationis honorem deferant; perpende, si vales, quàm grata sit sapientia ista; qua tu, sicut ab hominibus, sic omnes à te cognoscentur in vita illa. Si autem fueris malus, verùm etiam omnino sapientia priuatus, tantis vrgeberis doloribus, vt non solùm insipiens, verùm omnino fias & amens.

CAP. LXII.

De amicitia, & inimicitia.

NOna pars beatitudinis, est amicitia; miseriæ verò, inimicitia. Perfecta autem

autem amicitia est, quę in inimicitiã conuerti non potest. Sed quis habet amicitiã tantã, etiã filius erga patrem? Quia tamen nullus habet hîc amicitiam tantam, quæ conuerti non possit in inimicitiã; nec vllus omnino habet hîc inimicitiã summã; in futuro autẽ, aut amicitiã perfectã, aut inimicitiam quisque inueniet summã. Bonũ etenim quẽque sic Deus, omnesque alij diligunt boni, vt eũ habere odio vltrà nõ possint. Quantum namque quisquis seipsum, tantũ & tã diu diliget alterum. Nec enim video, quomodo aliter esse possit; pręsertim, cùm omnes vnum corpus Christi sint, & Christus, qui est ipsa pax, sit omnium caput. Nec minori sese affectu complectantur, quã mẽbra vnius corporis sibi inuicẽ copulantur. Quantum putas abundans eris in dilectione, quando hoc tibi fuerit in possessione? Attamen ista transi, & contemplare ipsum, per quem hæc bona tibi peruenêre: & percipies, quia ille plusquam tu teipsũ, & quã omnes alij se, incomparabiliter amet te. Et tu super teipsum, & super omnes alios, ineffabili quadam suauitate illum amabis. Malum autẽ quemque sic Deus, omnesque boni habebunt odio, vt nec filius quidem pietatem habeat, de patre in pœnis conspecto.

CAP. LXIII.

De concordia, & discordia.

DEcima pars beatitudinis, est concordia; miseriæ verò, discordia. Concordiam homo tam raram hîc habet, vt nec sibijpsi semper concordet. Sic enim corpus & anima dissident sibi, vt quod vnum appetit, alterum nolit. Verùm, quia non semper hęc faciunt, sed aliquando idē volunt, non indiscordia, summa persistunt. In alia verò vita, vel in concordia, vel in summa persistent discordia. Corpus etenim & anima cuiusque sancti, imo concordiæ tantæ erunt omnes iusti, quantæ in pręsenti sunt oculi nostri. Sicut enim oculus vnus verti non potest, quo non vertatur & alius, sed in eandem partem semper voluuntur: sic etiā corpus & anima, vel societas illa iustorum, nihil poterunt velle diuersum, sed eandem semper voluntatem habebūt. Corpus enim vnum erimus, Ecclesia vna erimus, sponsa Christi erimus, quicunque ibi erimus. Ipsa Dei voluntas non erit à tua diuersa; sed sicut tu, quod ille: ita & ille volet in cun-

ctis, quod tu. Caput namq; à suo corpore, quomodo discreparet?

CAP. LXIIII.

Quod omnes iusti idem velint.

HIc forsitan dices: Eia, si Deus & omnis ille beatorum cœtus volent, quod ego: tunc & augmentum mei boni mecum volent, quod ego ibi non velle non potero. Ero itaque pro velle meo, de maioribus in cęlo. Huic tuæ imbecillitati respondeo. Quia si etiam beato Petro, in gloria par esse volueris, eris. In gloria dico: quia vt Petrus sis in persona, velle non poteris. Namque si hoc velles, teipsum nihil esse velles, quod velle nequibis. Sed nec in gloria illi æquari, si meritis eius impar fueris, velle poteris; quia pulcherrimam illius corporis compositionem, quam in hoc conspiceres violari, plus omni commodo amabis. Nec etiam in humano corpore, vel pes loco aut officio manus; vel manus, pedis fungi exoptat; aut os vel nasus, vbi oculi sunt; aut oculi, vbi os; aut nasus, relictis sedibus suis, cupiunt transferri; aut si transferrentur, conuenienter & sine iniuria non id paterentur.

ferentur. Eodem modo, in illa admirabili & glorificata dispositione, & a quę disposita glorificatione beatæ Ciuitatis Dei; ita quisque, quod adeptus fuerit, amabit, vt statum suum, potiori gradu immutari non velit. Quare? Quia cuique satis erit sua fælicitas & beatitudo, sibi promeritis suis misericorditer impertita. Amplius. Si hi, qui iam tunc in ipsius corporis vnitate locati fuerint, maiora, quàm sint adepti, desiderarent, eo ipso miseri essent, quod nondum haberent, quod vellent. In quo enim alicui, quod cupit, deest; in eo miser sit, necesse est. Sed absit ab illo regno omnis miseria. Aderit itaque omnibus omnis sufficientia, quam perficiet in singulis vnanimis & plena concordia. Mali verò in discordia tanta persistent, vt eorum corpus & anima semper dissideant. Nam & corpus animam odio habebit, eo quod malè vnquam cogitauerit; & anima corpus, eò quod malè cogitata opere compleuerit; pro quibus omnibus torquentur in pœnis.

CAP.

CAP. LXV.

De honore & dedecore.

VNdecima pars beatitudinis, honor dicitur; miseriæ verò, dedecus. Honorari homo ab omnibus appetit, aut eorum verbis, aut factis. Verbis quidem, vt eum collaudent; factis autem, vt sibi eum præponant. Sed cùm honorem huiusmodi appetit, tale est, ac si vnus vermis quærat ab alijs laudari, eisque in regimine præponi. Hunc tamen honorem, licet nullus sit penè, nemo potest hic ad plenum habere. Nullus enim vel Imperator laudatur à cunctis, vel omnibus alijs præponitur. Quia tamen nec vllus à cunctis hic blasphematur, vel alijs omnibus substernitur, nec omnino inhonoratur. In futuro autem, aut honorabitur, aut è contra omnino inhonorabitur; qui honor cuiusmodi sit, breui sub exemplo consideremus.

CAP. LXVI.

De paupere in regnum adoptato.

ECce sit ante oculos nostros positus aliquis pauper, omni solatio destitutus, vlcerum, & aliarum infirmitatũ fœditate corruptus; & omni, quo vel à frigoris asperitate defendatur, tegmine nudus. Hunc igitur talem, tali modo iacentem, & in nullo semet iuuare valentem; si Rex aliquis potentissimus transiens illum videret, & miseratus eius vlceribus mederi iuberet, curatumque suis regalibus ornamentis indutum, sibi præsentari præciperet, & adductum in filium adoptaret; ac deinde præciperet, vt in regno suo filius suus à cunctis haberetur; atque in nullo, quod imperaret, a quoquam contradiceretur: hæredẽ suum, filijq; sui proprii cohæredem constitueret, & eum suo nomine vocari vellet, nonne diceres huc magnificè & inopinatè honoratum? Et certè Deus nobis hęc omnia faciet. Nati enim de putredine carnis [illegible] multis miserijs; in quibus miserijs cõstitutos, & omni solatio destitutos, omniumque infirmitatum passionibus obnoxios, ac peccatorum & corrupti-

ruptibilitatibus vlceribus plenos; sola misericordia ductus accipiet, & curabit nos; & sanitati restitutos, ornamentis perfectę iustitię & incorruptibilitatis ornabit; adductosque in filios suos sibi adoptabit, regni sui consortes efficiet, & hæredes; filioque suo vnigenito, sibi per omnia æquali & coomnipotenti, concorporales statuet, & cohęredes; omnique creaturæ iubebit, vt in omni, quod volemus, nobis obediat: vocatosque nos nomine suo, Deos faciet. Ipse enim dicit: Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes: Sed ipse Deus deificans est, tu verò Deus deificatus. At fortasse ais: Hæc ratio tua, in illis quidem magnis Apostolis, seu martyribus potest existere rata; in me autem (qui vtinam inter illos vel minimus esse merear) non intelligo quonam pacto constare queat. Ad hoc intende (quæso) & intellige quia nullum iustorum ab ista deitate excepit Deus, vbi ait: Dij estis, & filij excelsi omnes. *Psal. 81* *Ibid.*

CAP. LXVII.

Similitudo inter Deum, & ignem.

VErùm, vt dicta melius eluceant, considera sub exemplo naturam ignis, &

naturam rerum ignitarum; si fortè ibi aliquatenus queas imaginari, qualiter illi summæ maiestati, pro modulo tuo, possis participando deificari. Ecce ignis vnus est, & in sua natura calidus. In hunc ignẽ pone lignum, plumbum, & ferrum, simul. Itaque, cùm lignum fuerit in carbones conuersum, & plumbum liquefactum; ita vt in carbonibus nihil nisi ignis appareat, & plumbo nihil caloris addi queat; necdum tamen poterunt ferro in calore coęquari, quod nondum forsitan penitus incanduit igni. Licet igitur aliud alio magis in calore profecerit, singulum tamen seruata natura sua, vsitato loquutionis modo; quia quod ignitum est, per se dicitur ignis. Sic erit in illa beata supernorum ciuium societate, de qua loquimur. Nam quemadmodum hi qui summæ deitati sunt propinquiores, & ob hoc alijs præstantiores, Dij dicentur; ita & qui illis sunt inferiores, (quoniam vna & eadem, qua & ipsi, summæ deitati pro sua capacitate participant) simili nomine Deos dicendos necesse est. Talis honor, vt prędiximus, iustis pro modo meritorum exhibebitur. Quisquis verò malus sit, è contra sic exhonorabitur; vt in omni fętore deiectus, vermiũ etiam dominio subijciatur.

CAP. LXVIII.

De potentia, & impotentia.

DVodecima pars beatitudinis, est potentia; miseriæ verò, impotentia. Veram ille potentiam obtinet, qui, quæcunque voluerit, facere potest. Quod quia nullus hìc valet facere, nec veram hìc potentiam potest habere. Quia tamen quandoque, quod vult, facere potest, nec omnino impotentiæ subiacet. Verùm in futuro, aut verè præpotens, aut omnino sempérque impotens erit. Bonus autem quicquid voluerit, facere poterit; quoniam ipsum omnipotentem, in omnibus suę voluntati concordantem habebit. Malus verò nihil, quod velit, agere quibit. Quando ergo, cum tanto honore, & cum cæteris prętaxatis, hanc adeptus fueris omnipotentiã, non video, qua ratione possis cupere ampliorem. Igitur, dum possessione harum beatitudinum, quas digessimus, felix fueris, nónne sufficiens tibi videberis? Et maximè, inquis. Age igitur. Si in omnibus istis vel vna die, sicut exposita sunt, securus viueres, gauderes sine dubio. Si autem mense, vel vno anno lætificaueris, si toto

tempore vitæ tuæ, quid faceres? Nec dici quidem potest, vt autumo, lętitiæ modus. Darem precium vtique libens quicquid haberem; & memetipsum insuper, si sic, & non aliter, ea adipisci valerem. Si verò adhuc omnino securus existeres, quòd ea, dum viueres, nullo euentu amitteres, omitto dicere, vtrum cogitare possis, an non, quid exultationis tibi deesset.

CAP. LXIX.

De securitate, & timore.

TErtiam decimam beatitudinis partē, accipe securitatem: miserię verò, timorem. Hęc alias siquidem omnes beatitudinis partes confirmat; nec haberi possunt firmiter atque perfectè, sine illa. Verùm in hac vita, nihil quis potest habere, vnde securus valeat esse. Sub eodem enim momento, pauper ex diuite, mortuus ex viuo, potest existere. Ergo nec alias beatitudinis partes, nec securitatem perfectā hîc habet. Quia tamen non semper patitur, quod timet: sed quandoque effugere potest, nec summum timorem hîc habet. In futuro autem, aut securitatem perfectā, aut è contra summum habebit timorem.

Bonus

Bonus autem, quicquid voluerit, habebit: & nihil ex eo, se amissurum timebit.

CAP. LXX.

Quòd nullus amittat bona, semel adepta.

DIco enim, quòd si ea perditurus est, aut ipse volet ea perdere sua sponte; aut Deus volet ei volenti illa auferre, aut aliquis alius Deo fortior superueniens, ea tollet ab illo, Deo & ipso non volente. Sed certè nec ipse abiecto tanto bono in miserias, quas se euasisse gratiosus exultabit, recidere volet. Nec Deus, qui illud tã larga & clementi bonitate donauit, id ei aliquando auferre volet. Nec vllus etiam fortior Deo superueniet, qui, Deo iustum protegente, hoc illi inuito aliquatenus tollet. Malus verò, & semper tormenta, quæ patietur, pauebit, & nunquam ex eis euadere poterit.

CAP. LXXI.

De gaudio & tristitia.

QVartadecima beatitudinis pars, gaudium; miseriæ verò, tristitia est. Gaudium perfectū solus ille potest habere, qui prædictas omnes beatitudinis partes potest obtinere. Quarū quia vllam nemo hic habere potest, patet, quia nec gaudium summum hic retinere valet. Sic & ille solus verè tristitiam patitur summam, quem prędictæ omnes miserię partes omnino coarctant. Verùm, quia nullus ex toto hîc eas patitur, liquet: quia nec etiā summa tristitia hîc habetur: In seculo autem futuro, aut lętitia, aut tristitia quisque replebitur summa. Bonus enim quisque omnino tunc poterit gaudere, quia prędictas omnes beatitudinis partes obtinebit perfectè. Quid ergo beatius isto? Quo tunc replebitur iustus gaudio? Adhuc tamen ad cumulum beatitudinis suæ aliud habebit, vnde magis possit gaudere; quia enim quisque, sicut se, alterum amabit Patet: quia sic de illius felicitate, vt de sua gaudebit. O quot igitur & quanta gaudia quisque obtinebit, qui de tot & tantis

tis beatitudinibus ſanctorum iubilabit? Quòd ſi tantum de alijs, quos vt ſe diliget, gaudebit; quantum de Deo, quem ſupra ſe diliget, exultabit? Gaudium enim erit ei intus & extra; gaudium ſurſum atque deorſum; gaudium circumcirca; vbique gaudium plenum. Malus verò, è contra triſtitia replebitur ſumma; quia omnes miſeriæ partes, quibus nihilominus ſe circumſeptum ſentiet, mentaliter ſine fine patietur, & indeſinenter.

Tertia pars huius libri.

CAP. LXXII.

De cupiditate mundani honoris.

SIc agunt illi, qui mundi huius honores appetunt, quomodo pueri, qui ſequuntur papiliones. Papiliones enim cùm volāt, tramitem rectum nunquàm tenent, ſed huc illucque ſe agitant; cumque alicubi reſidere videantur, nec ibi diu morantur. Hos autem cùm pueri capere volunt, citò poſt eos currere ſatagunt; & quia non ad ſuos pedes, ſed ad papiliones intēdunt, aliquando in foueam cadunt, ſeque im															

maniter lędunt. Plærumque verò, cùm eos vident alicubi insedisse, incedunt suauiter & cautè, vt eos valeant comprehendere. Quod dum faciunt, manibus quoque plaudunt, & ad inuicem leui voce dicunt: Ecce iam eos habebimus. Sed cùm propiùs accedentes, eos apprehendere tentant, papiliones auolant. Si quando verò eos apprehenderint, exultant de nihilo, quasi magnum quid fuerint adepti. Similiter autem faciunt, qui mundi huius honores appetunt. Honores enim huius mūdi, nunquam certam tenent viam: sed incertis diuerticulis, de vno ad alium transuolant. Cumque sub alicuius substiterint potestate, non ibi diu possunt remanere. Hos ergo dum stulti homines assequi cupiunt, festinant post eos, quibuscunque modis possunt. Et quia non considerant, quo eos modo assequantur, sed vt quoquo modo adipiscantur, sæpius in grauia crimina decidunt, quibus suas animas vehementer lædunt. Aliquando verò, cùm viderint eos alicubi quasi paratos sibi esse, accedunt illuc latenter, & multùm callidè, vt quasi nullo sciente valeant eos obtinere: quo dum appropiant, vehementer gaudent, & exultant. Sed cùm propiùs accesserint, eosque se posse iam apprehendere puta-

putauerint, honores de manibus eorum se excutiunt, & aliqua de causa ad alios aliquos se transferunt. Quos si quandoque adepti fuerint, gratulantur, quasi aliquem verum honorem fuerint assequuti; cùm ad veri honoris culmen peruenire non possint, si non hos, cùm suorum satisfactione commissorum, reliquerint.

CAP. LXXIII.

Similitudo inter Deum, & aliquem Dominum.

ITa inter Deum & homines agitur, quomodo inter Dominum aliquem & seruos illius, qui vulgò naturales vocantur. Si enim Dominus naturali seruo aliquid iusserit, & seruus Domino libẽter obedierit; agit seruus, quod debet, & quod Domino placet. Si autem Domini sui pręceptis restiterit, gratiã ipsius statim amittit. Quam si voluerit recuperare, ac deinceps Domino suo fideliter seruire, sicut prius debuerat naturaliter fecisse: si ei Dominus tũc iusserit, iurat, quod eius obediet pręceptis, eiq; fidelius seruiet, quamdiu vixerit. Quo facto, Dominus ei condonat, quod deliquit; & si ita Domino placuerit, aliquid

proprietatis, vnde viuat, habere concedit. Verùm aliquanto temporis transacto, seruus paulatim incipit, quæ iurauerat, obliuisci, & ab amore Domini sui tepescit. Et quia ea, quæ Dominus iubet, sibi dura videntur, prius quædam, postmodum plura transgreditur, donec in omnibus penè periurus habeatur. Sicq́ue rursus Domini sui gratiam perdit, quam prius recuperauerat sponsione correctionis. Quid ergo amplius faciet? Quid aliud promittere potest? Naturale ius corrupit, iusiurandum violauit; Est tamen aliud, quod adhuc faciendum inuenit seruus. Licentia enim Domini sui, aliquid detinuerat proprietatis, vnde se potest, vt antea, reconciliare. Postquam ergo se errasse cognoscit, ad Dominum suum redit, eum orans huiusmodi verbis: Domine (inquit) confiteor meam iniquitatem; quia quod tibi naturaliter debueram, quodq́ue postmodum iureiurando promiseram, totum ad meam transgressus sum miseriam. Sed adhuc indulge, si placet, quicquid deliqui: & ego tibi reddam, quicquid proprietatis per tuam licentiam hactenus detinui. Me autem ipsum ita in tuo seruitio astringam, quod meam ex toto voluntatem dimittã; tuam verò, inquantum potero, faciam. Et

vt eam semper valeam implere, ponam me in illorum subiectione, qui me illam sciant & velint docere: & admonendo, corripiendo, castigando, faciant custodire. De quibus omnibus faciam tibi iusiurandum, si mihi indulseris quicquid hactenus deliqui. Tũc Dominus: Et ego adhuc (inquit) indulgeo tibi omnia, quæ petis, si tu omnia feceris, quæ promittis: Sed hoc scias, quia nisi hanc conuentionem custodieris, vel si eam in casu aliquo violaueris, nisi ad eandem pœnitẽtiam redieris, per aliam conuentionem me placare non poteris. Eodem itaque modo inter Deum & homines agitur. Deus enim primo homini quiddam præcepit; cui si ille obedisset, profectò fecisset, quod facere debuisset, & quod Deo placuisset. Sed quia illius preceptum præterijt, gratiam eius statim perdidit. Hanc ergo si voluerit homo recuperare, sicut Deus iubet, iurat in baptismate, quod audiuimus illum seruũ iurasse. Sed quia & hoc ipsũ sæpius transgreditur, relictis omnibus cum propria voluntate; monachus efficitur. Aut ergo monachus saluabitur, aut aliter damnabitur.

CAP. LXXIIII.

Similitudo inter diabolum, & improbum placitatorem.

VErùm sciendum est, quia sic placitat diabolus contra hominem, quomodo improbus placitator contra alium aliquem. Improbus enim placitator, licet non habeat iustum, tamen propter improbitatem suam veniens ad placitum, hoc quod est iniustum, iustum; & quod est iustum, vult ostendere iniustum. Sed cùm eum aliquis iurisperitus audit, & quia non rectam habeat causam, agnoscit; iudicat esse iniustum, quod ille dicebat iustũ, & esse iustum, quod ille asserebat iniustum. Sicq; ille cõuictus à placito discedit dolens, quod aliquid facere non poterit. Sed aliquanto tẽpore translacto, postquam hoc iudiciũ putat obliuioni esse traditum, rursus suam incipit causam, dicens sibi fieri iniuriam. Quòd si aliquis sibi dixerit, hoc iam esse definitum, dicit non rectè esse iudicatum. Sed ille, qui semel iam vicit, non attendit ad ea, quæ dicit; sed tantùm dicit. Quod semel est bene definitũ, non esse iterum incipiendum. Sic enim sine labore,

bore, ab inimico suo se liberare poterit. Semper autem diabolus placitat contra hominem: locus autem placiti huius est cor hominis alicuius. Ad hunc itaque locum diabolus venit ad placitum. Et licet sciat quod rectum non habeat; tamen ibi asserit verum esse, quod falsum est, & è contra. Ibi namque dicit cogitationem, quam immittit, veram esse; scilicet, quod homo debeat mundum diligere, diuitias & honores appetere, desideria carnis adimplere, hæc & his similia facere, quod quidem falsum est. Ex alia verò parte dicit esse falsum, quòd homo debeat mundum relinquere, diuitias & honores contemnere, desideria carnis abscindere, eleemosynis peccata sua redimere, monachatum demum accipere, hæc & alia multa facere: quod totum verum probatur esse. Sed cùm aliquis, qui inter rectos & non rectos cogitatus scit discernere, audit diabolum in corde suo hæc dicere; iudicat iniustum esse cogitatum, quem ille esse iustum dicebat, & esse iustum, quem ille iniustum esse affirmabat. Et hoc iudicio facto, abijcit iniustum, & sequitur iustum; contemnensque mundum, accipit monachatum. Sicque diabolus conuictus, à cordis placito recedit: contristaturq;, quia

vincere non potuit. Sed postquam sperat diabolus, quia homo oblitus fuerit, quod antea sic iudicauerat, putans eum in aliqua parte posse inuenire immunitum, ad eundem locum cordis reuertitur, renouatoque placito, quasi non rectè definito, conqueritur. Quòd si ille pro certo cognouerit, quia rectum iudicauit in eo, quod sæculum relinquendum esse censuit, diabolus statim non esse rectum respondet; vt eum tam citò vel ita omnino desereret: adhuc posse sibipsi, remanendo in sæculo, indulgere, pauperibus, vel suis ad eum respicientibus, subuenire. Sed ille, qui semel mundum, ipsumque diabolum rectè superauit, non curat ea, quæ fraudulenter ei dicit, sed firmum tenet. Quia quod semel iustè est stabilitum, non esse denuo destruendum. Et quod denique rectè definiuit relinquendum, non esse iterùm appetendum. Sic enim facilè, Deo subueniente, diabolum poterit superare.

CAP. LXXV.

Similitudo inter Deum, & aliquem Regem.

DEus ipſe ſic inimicitias exercet aduerſus diabolum, quomodo Rex quidam contra principem quendam inimicum ſuum. Hic autem Rex, habet in regno ſuo villam admodum amplam.

CAP. LXXVI.

De regno, & villa, & caſtello, & dongeone.

IN villa verò Rex habet caſtellũ quoddam, ſupra caſtellum autem vnum dongeonem. In villa, quædam domus ſunt validæ, plures inualidæ. In caſtello autem firmitas eſt tanta, vt ſi quis illuc confugerit, niſi inde redierit, ab aliquo lædi non poſſit. Tanta verò ſecuritas eſt in dongeone, vt ſi quis illuc ſemel poterit aſcendere, nunquam eum inde libeat redire. Hæc autem omnia, ille Rex habet in poteſtate ſua. Inimicus verò eius eſt ita fortis, vt quicquid extra villam inuenit, ſine

Dongeonem vocat arcẽ. Eſt enim gallica dictio (dongeon) arcem ſignificans: ad quam, veluti ad locũ tutiorem, aut ciues aut milites ſeſe recipiũt.

sine vllo obstaculo comprehensum abdu cit. In ipsam quoque villam sæpius intra & domos, quas inuenit inualidas, viola eosque, qui inhabitant, captiuos cum sui asportat. Illas verò, quas firmas inuenit postquam eas irrumpere nequit, ad extre mum inuitus dimittit. In castellum quo que non potest ascendere; nec illuc con fugientibus quicquam mali facere, nisi re dierint ad prælium villæ. Sed si amore suorum parentum redierint, quia eos au diunt occidi, & malè tractari; & per fora men vel fenestram curiosè respexerint tunc eos facilè occidere, aut vulnerare po terit. Quapropter necesse est eis, vt nun quam ad clamorem parentum attendant nec ad bellum reuertantur, aut respiciant sed semper, vt cæperunt, fugiant, donec ad summitatẽ dongeonis peruenerint. Post quam enim illuc peruenerint, erunt om nino securi. Itaque Rex ille Deus est, qui cum diabolo bellum habet. Hic in suo regno habet Christianismum, in Christia nismo verò monachatum; supra mona chatum, conuersationem tantummodo Angelorum. In Christianismo, quidam in virtutibus sunt validi, plures verò in ualidi. In monachatu autem firmitas est tanta, vt si quis illuc confugiens, mona chu

ctus effectus fuerit; nisi inde pęnitendo redierit, a diabolo lędi non possit. In Angelorum verò conuersatione, gaudium est securitatis tātæ, vt quisquis illuc ascenderit, nolit inde vnquam redire. Hæc autem omnia, Rex idem Deus habet in potestate sua. Inimicus verò eius, id est diabolus, tantę potestatis est, quòd omnes Iudæos atque paganos, quos extra Christianismum reperit, nullo obsistente rapit, & in infernum, demergit. In ipsum quoque Christianismum sæpius intrat; & eos, quos debiles inuenit, tentando violat; animas quoque corporibus inhabitantes, captiuas asportat. Illos verò, qui fortes sunt, & bene muniti, postquam eos superare nequit, tandem, licet tristis, dimittit. In monachatum quoque non valet irrumpere; nec his, qui monachi effecti sunt, quicquam facere mali; nisi ad sæculum redierint corpore, vel aliqua parentum affectione.

CAP. LXXVII.

Similitudo inter monachum, & potionem, & Abbatem, & medicum.

Attendant nouitij; quia sic agit, qui monachatus arripit difficultatem,

quo-

quomodo infirmus, qui grauem accipit potionem. Plerumque etenim contingit, vt qui aliquam patitur infirmitatem corporis, potionem quęrat, qua ab illa infirmitate curari valeat. Cùm enim medicus ei dicit, vt illam vel illam potionem accipiat, & sic sanari poterit, emit eã, vel gratis accipit datam. Sed cùm potio fortis, eius viscera rimatur, membra omnia percurrit, malos humores contrahit; vires tollit, corpus dissoluit, terrę infirmum prosternit; desiderium maximum bibendi in eo accendit, vel dormiendi, vel foras ad ventum exeundi; eique medicus interdicit, comminans quia morietur, si hæc fecerit. Heu me infirmus, inquit, cur potionem hanc accepi? Malè mihi prius erat, & modò est peius Heu quanto meo malo illos vidi, qui hoc consilium mihi dederunt; nec mihi, quia hoc & hoc me oporteret pati, prædixerunt. Si enim hoc sciuissem, nunquam potionem accepissem. Sic & sic iste conqueritur, dum potione coarctatur. Cùm verò mali humores defluere cœperint, totumque corpus paulatim leuiari, gaudet & exultat; quia talem potionem accepit, per quam ad pristinam sanitatem redire se sentit, & homines qui hoc consilium ei dederunt, benedicit.

Simili-

Similiter verò multoties accidit, vt aliquis, qui animę suæ infirmitatem considerat, medicinam inde spiritualem quærat, qua ab illa vitiorum suorum infirmitate mundari valeat. Cumque ei aliquis spiritualis homo dicit, quod per monachatum posset saluari, dat quicquid habet, vt in monasterio aliquo suscipiatur, vel ei gratis aliquando conceditur, & suscipitur. Sed cùm ordinis difficultas cogit eum vigilare, dum vellet dormire, esurire, dum vellet edere: sitire, dum vellet bibere; tacere, dum vellet loqui; legere vel cantare, dum vellet quiescere; sedere, cùm vellet stare vel ambulare; aut stare vel ambulare, cùm vellet sedere: iniurias sustinere multas, propriam voluntatem ex toto deserere: Me miserum, inquit, hunc habitum quare suscepi? Anteà malè agebam, sed modò peius ago; quia tot & tanta, quæ mihi iubentur, adimplere non valeo; & vix, nisi inuitus, aliquid boni perficere valeo. Quid igitur? Væ mihi, væ mihi. Vt quid his credidi, qui mihi hoc cõsuluerunt? Putabam, quòd omnes isti homines essent sãcti. Hęc & his similia nouitius dicit, dũ ordo illi in principio videtur grauis. Sed postquam sentit, & secum cõsiderat, quia

hæc vnanimiter patiendo, sic omnia sua posse aboleri peccata, sicq; sanitatem animę citiùs recuperare; totum, quod antea graue videbatur, paulatim leue efficitur; & quasi iam nihil malè habens, lętari incipit, Deo gratias agit, quia monachatum suscipere meruerit; & omnes, qui tale consilium sibi dederunt, benedicit.

CAP. LXXVIII.

Contentio inter conuersos monachos, & nutritos.

VErùm, quia de conuersis & nutritis congregatur ordo monachorum, dicendum est, quòd solet esse contentio quædam inter nutritos monachos & conuersos. Attēdunt enim nutriti se nulla crimina cōmisisse, nec se in sęculi sordibus coinquinasse; sed quia mundam ab infantia vitam duxerunt, & in Dei seruitio semper laborauerunt: Illos verò è contrario vixisse considerant, & ideo merito inferiores esse iudicant. At contrà, conuersi, quia scientiam exteriorum habent, & res monasterij sapienter tractant; nutritis ipsis necessaria inueniunt, ordinem quoque suum feruentiùs plerumque custodiunt:

diũt: Illos verò parum in his valere considerant, ideo se meliores illis æstimant; sicque alijs alij se præferunt, dum non suam, sed aliorum infirmitatẽ attendunt. Sed si verè monachi essent, sic esset inter eos, quomodo inter Angelos in cælis, & homines sanctos. Angeli enim sunt quasi nutriti, sancti verò homines quasi conuersi. Sed nec Angeli sanctos despiciunt, quia tentationibus aliquando victi sunt: nec sancti Angelos, quia nullã, quã vincerẽt, passi sunt tentationẽ. Si enim Michael diceret Petro: Tu Dominum negasti; posset Petrus respondere: Verum quidem est, quod dicis, sed tu pro Domino nunquam vel vnum colaphum sustinuisti. Quod omnino non faciunt, sed ita existunt concordes, ac si omnes essent Angeli, vel homines. Sic ergo sunt isti, ac si nutriti sint omnes, aut conuersi.

CAP. LXXIX.

Similitudo inter monachos, & Angelos, & Deum.

SIc est inter monachorum congregationem in terris, & congregationem Angelorum in cælis; quomodo inter eos,

qui sunt adhuc exteriùs in cella nouitiorũ, & illos, qui iam sunt interiùs in congregatione monachorum, qui vt præualeant, in omnibus se perfectè custodiunt. Hos enim Abbas per semetipsum iam omnia docuit, quæ vult eos obseruare; illis verò magistros ex istis præponit, qui eos doceant, quę debeant custodire. Isti iam probati sunt in omni humilitate, & obedientia, & patientia, & obseruatione omnium, quæ ordo exposcit. Illi verò adhuc probandi sunt, vtrum velint esse humiles, obedientes, patientes, & obseruare omnia, quę ordo requirit. Vnũquemque ergo illorum is qui eis magister deputatus est, probat, & arguendo, & increpando. Plerumque etiam flagellando tentat, an aptus ad recipiendum in congregatione aliorum existat. Quem si viderit cuncta patienter sustinere, & aliorum consortio per omnia dignum esse, venit ad Abbatem nuncians ei coram omni congregatione: Domine, (inquit) nouitius ille, quem mihi commisisti, ita perfectè se habet omnibus modis, quòd iam est dignus inter nos esse, si iubetis. Quibus auditis, Abbas, aut eum recipit, communi cõsilio fratrum, aut adhuc dimittit, ad exemplum aliorum nouitiorum. Sicque de isto nouitio condignè

agitur.

agitur, qui seruorum Dei consortio iam dignus habetur. Illum autem nouitium, quem magister suus viderit inobediĕtem, impatientem, superbum, susceptione indignum; postquam eum diu tollerauerit, multisque modis emendare tentauerit: tandem si nihil proficere potest, venit ad Abbatem, & talia ei refert: Domine (inquit) nouitius ille, quem habui, in custodia, vt eum docerem, quomodo posset esse dignus conuersatione nostra; ita peruersè se habet in omnibus, quæ agit, vt nec inter reliquos nouitios dignus sit conuersari. Prouidere itaque vobis conuenit, quid potius de eo faciendum sit. Ad hoc ille respondens, magistrum hortatur, vt eum adhuc omnibus modis emendare conetur, dicens melius esse illum inter reliquos tollerare, quàm dimittere ad sæculum reuerti. Sicque nouitius iste, nec in congregatione recipitur, nec à cella nouitiorum expellitur. Similiter ergo est considerandum per omnia inter Deum, & Angelos, & monachos, quomodo inter illum Abbatem, & Magistrum, atque nouitios monachos.

CAP. LXXX.

Similitudo inter Deum, & aliquem Imperatorem.

VIdendum est, sic esse inter Deum, & homines, & Angelos, quomodo inter Imperatorem terrenum, & sibi obsequentes. Tria quippe sunt genera hominum, quæ terreno Imperatori seruiunt. Alij enim seruiunt ei pro terris, quas habent; nihil aliud quęrentes, nisi quod tenent. Alij, qui terras recuperare volunt, quas eorum parentes aliqua sua culpa perdiderunt. Alij verò pro solidatis tantùm. Illos itaque Dominus honestiùs tractat, qui nihil vnquam deliquerunt; nec aliud, quàm quod habent, quęrunt. Hi radicati sunt, & fundati; nec euelli formidant, dum se in voluntate Domini sui conseruant. Illos verò, quorum parentes sibi peccauerũt, quiq́ue pro illorum hęreditate sibi seruiũt, aliquando viliùs tractat, modisq́ue diuersis tentat; videlicet conuitiando, comminando, quædam grauia iubendo; quandoq́ue etiam flagellando. Qui si hæc omnia humiliter sustinuerint, & Domini sui misericordiam patiẽter expectauerint, tandem

dem eis Dominus hæreditatem patrum suorum reddit. Si verò noluerint hæc tollerare, nec suam valent hæreditatem recuperare, nec aliud vult eis Dominus dare. Illi autem, qui nihil aliud quærunt, quàm solidatas, & vt bene pascantur; tamdiu Imperatori obsequuntur, quamdiu hęc eis largitur. Quæ si eis abundanter donauerit, laudant eum, & dicunt: Verè Domino tali seruiendum est, quia talia seruientibus sibi confert. Si verò hæc illis dare destiterit, statim recedunt ipso vituperato, & incipiunt seruire ipsius inimico. Tria igitur hæc sunt genera hominum, alicui terreno Imperatori militantium Similiter autem tria sunt genera eorum, qui superno regi deseruiunt. Primum genus sunt Angeli, qui æterna beatitudine stabiles, sibi sine omni intermissione sunt seruientes. Aliud verò homines boni sunt, qui inquantum, possunt, suæ voluntati obediunt: sicque ad regnum cælorum, patris sui Adæ culpa perditum, hæreditario iure peruenire contendunt. Tertium autem hi, qui tantum pro terrenis seruiunt commodis, quasi milites stipendiarij. Sic ergo per omnia est, considerandum inter hæc tria genera & Deum, quomodo inter alia tria supradicta, & Imperatorem suum.

CAP. LXXXI.

Quòd monacho prosit, si aliquod bonum inuitus faciat.

Contingit aliquando quempiam sic abundare humoribus malis, vt nisi secetur, aliter sanari non possit. Vt ergo ab eis possit ex toto mundari, sponte sua prius se facit ligari; rogans etiam eos, qui eum secturi sunt, vt non eum dimittant, quicquid ipse dicat, donec eum perfectè secuerint. Cùm ergo putredinem pungere cœperint, & resecare; clamat, & dicit, se prius nihil mali habere; comminaturque, eos, nisi eum dimiserint, occidere. Sed illi, qui eum hoc dicere propter dolorem sciunt, non verba illius attēdunt, sed vt cęperant, putredinem perfectè abscindunt. Cùm autem ad plenum mundatus meliùs habuerit, eisdem, quos antea minabatur occidere, gratias agit, quod non eum ad voluntatem suam dimiserint. Quid ergo? Nunquid non ideo prodest ei sectio, quia eam tollerauit inuitus, cùm ad eam tollerandam se fecit ligari voluntarius? Prodest reuera; quia per eam abscissa est infirmitas, & reparata est sanitas. Similiter autem plęrumque contingit,

git, vt aliquis redundet vitijs, & intelligat, quod aliter saluari non valeat, nisi à se ferro districtioris pænitentiæ fuerint resecata. Vt ergo inde purgari perfectè queat, alicui in monasterio sponte sua se alligat. Professionem etenim faciens, ibi stabilitatem, morumque suorum conuersionem promittit; seque intra monasterij claustra eo tenore recludit, vt medici spirituales, videlicet sui pastores, qui eum corrigere debent, quicquid ipse postea dicat, non eum dimittant: sed eius vitia resecent & emendent. At plerumque cùm eum cęperint ad meliora stimulare, & eius vitia corripiendo resecare, recalcitrat atque irascitur; dicens se non esse culpabilem, vnde reprehenditur: ipsosque, qui eum arguunt, aliquando etiam perimere minatur. Hi verò, qui hoc eum proferre propter ordinis districtionem cognoscunt, non eum ideo dimittunt; sed ab eo districtè stultitiam, vt pręualent, nunc hoc nunc illo modo abscindunt. Cùm itaque fuerit emendatus à vitijs, & mitior factus, ad se reuersus eisdem gratias reddit, quibus irascebatur, quod eum reprehendendó correxerint. Quid igitur? Nunquid non ideo sibi proderit illa tanta districtio, quià

eam infirmitatem carnis inuitus sustinuit, cùm ad eam sufferendam sponte sua in monasterio se alligauerit? Proderit vtique: quia & per eam liberatur ab omni infirmitate vitiorum, & redit ad veram sanitatem virtutum. Sed dicet aliquis: Melius esset, vt Deo sine professione seruiret spontaneus, quàm in monasterio professione se alligans, seruire cogeretur inuitus.

CAP. LXXXII.

Quòd magna sit spes monachi professi.

HVic autem est respondendum; quia tanta distantia est inter illum, qui non vult facere Deo promissionem ad seruiendum sibi, & eum, qui libenter eam facit; quanta inter homines duos, qui ambo ex debito debent seruire Domino vni. Sed vnus eorum accedit ad Dominum, & dicit: Domine, ex toto corde tibi seruire volo, sed me esse tibi fidelem promittere nolo. Quia si hoc tibi promitto, & postea tibi peccarem, grauiùs delinquens, grauiori vindicta dignus existerem. Quanto tamen melius potero, seruiam tibi; sed si quãdo peccauero tibi, iudica me vt illum, qui

qui se tibi esse fidelem minimè promisit. Alter verò venit, & dicit: Domine, ex toto corde meo te diligo, tibíque fidelitatem & subiectionem promitto: vt si aliquando fecero contra præceptum tuum, non me iudices vt alienum, sed emendes vt proprium seruum. His itaque dictis, euenit, vt ambo idem peccatum postea faciant; ac deinde pęnitentes, ad misericordiam Domini sui veniant. Dicit itaque Dominus illi, qui sibi fidelitatem promittere noluit, Quare hoc fecisti? At ille: Domine (inquit) confiteor, quia deliqui, sed tamen me tibi non esse delicturum non promisi. Sed ille: Ideone, inquit, noluisti mihi fidelitatem promittere, vt posses contra me liberiùs peccare? Ergo & ego contra te, non vt erga meum, sed vt aduersus alienum agam, totumque, quod erit mei iuris, vsque ad vltimum quadrantem exigam. Hoc itaque iudicato, conuersus ad alium, dicit: Et tu serue, qui mihi fidelitatem promiseras, & ideo tibi magis cauere debueras, quare hoc fecisti? At ille: Domine, ait, confiteor reuerà me deliquisse, tibíque fidelitatem promisisse. Sed postquam me pænitet, quia deliqui, debeo ego peius pati, quia tibi fidelitatem antequam deliquissem promisi, quàm ille, qui hanc tibi

tibi non vult promittere, etiam postquam peccauit? Ideo quippe volui me esse tuum, vt si quando peccarem, non me iudicares vt alienum, sed emendares vt proprium. At Dominus: Ita est, inquit, vt dicis. Cùm ergo voluero, de te vindictam accipiam, vt de meo. Sic autem & Deus, inter professum monachum & nolẽtem profiteri, iudicat, si eos contra eum peccasse pœniteat. Non solùm autem professum minus iudicat nõ professo, sed etiam quolibet laico, adhuc in seculo constituto. Licet enim vterque idem peccatum committat, cùm ex corde monacho pœniteat deliquisse; cumq́ue ordinem, cui se subdidit, feruenti amore custodiat, maiorem quàm laicus misericordiam consequetur, quantumlibet ille pœniteat secularibus adhuc detentus. Si verò pęnitere noluerit, maiori quàm laicus damnationi subiacebit.

Cap. LXXXIII.

Similitudo inter monachum peccantem, & laicum.

Qvod vt apertiùs à simili videamus, homines duos vnius Domini seruos intueamur. Ambo itaque à Domino illo possessiones proprias obtineant sibi,

sub iureiurando promisso, quòd ei fideles existant. Vnus tamen illorum conditione tali hoc faciat, vt si quid in eum quandoq; delinquat, de proprio suo, pro vt fuerit iustum, sibi emendet. Alter verò Dominum suum adeò diligat, vt nihil proprium retinere; sed omnibus ei dimissis, familiariùs sibi malit seruire. Hoc etiam pactum cum eo faciat, vt si aliquando quid contra eum committat, de seipso, non vt de re aliena, sed vt de proprio, quam voluerit vindictã assumat. His igitur actis, si culpam eandẽ committit vterq;, ac deinde pœnitẽtia ducti velint emendare; sed ille de proprio, quod nec adhuc totum vult dare, pro illius culpæ satisfactione: Iste verò de seipso, quoniam etiam totum iam priùs Domini sui mancipauerat potestati; videatq; Dominus, quòd ille tantum facere noluerit, etiam postquam sibi peccauit, quantũ iste, priùs quàm in illum delinqueret, fecit. De quo, inquã, maiorem velle videtur habere misericordiam, an cum illo videtur velle mitiùs agere, quàm cum illo quẽ operibus comprobat se minùs diligere? Quòd si hũc velit altero durius arguere; Serue (inquiẽs) male, quanto mihi eras familiarior, tanto es culp[illegible]ior. Poterit iste sibi sic respõdere: Domine (inquiens) verũ est, quod dicis.

Sed

Sed quamdiu pænitere nolui; ac postquam toto corde pęniteo, meq; ipsum in emendationem trado, nunquid nam peius illo debeo pati, qui nec illud, quod habet, tibi totum vult dare pro satisfactione sui commissi? Iustum ne tibi videtur, vt quia te magis dilexi, minorem debeam misericordiam consequi? Immo eo maiorem mihi facere deberes misericordiam, quo nullam maiorem tibi facere possum satisfactionem? Quid aliud Dominus diceret, quàm quod veritas habet? Hunc ergo mitiùs iudicat, vt ex toto proprium: Illum verò seueriùs, vt minus sibi priuatum. Sic enim Deus celeriùs indulget monacho, qui se ei totum committit; quàm laico dare nolenti, se vel sua, pro his quę commisit.

CAP. LXXXIIII.

Similitudo inter monachum, & arborem.

ETenim rursus à simili potest videri, acceptabilius esse Deo bonum opus monachi, quàm hominis cuiusquam sæcularis. Solet quippe accidere, duos esse homines sub Domino vno, singulas habentes

bentes arbores in proprio solo. Arbores autem illę fructum ferunt bonũ vtręque. Verùm quia illi, Dominum inæqualiter diligunt, etiã ei de fructu earũ impariter seruiunt. Vnus enim eorum, quia minus eum diligit, cùm arboris suę fructus fuerit maturus, colligit, fertque inde Domino suo, quantum sibi fuerit visum. Alter autem adeò Dominũ amat, vt ad eum veniens, arborem ipsam ei offerat. Domine (inquit) arborem habeo quandam, bonum valde fructum ferentem; quæ si vestræ congruit dignitati, malo eam vestri esse iuris, quàm mei Eam igitur offero vobis, vt amodò vobis fructificet soli. Ipsã quoque vestro assignabo præposito, vt ex ea fructum colligat; indeque vobis, prout velle vos nouerit, diligenter deseruiat. Sed & ego, quanta diligentia potero, eandem vestrę voluntati custodire curabo. Cuius igitur obsequium, Domino magis videtur esse acceptum? An illius, qui quantumcumque voluerit, dat ei de fructu propriæ arboris? Vel illius, qui arborem & fructum totaliter offert? Immo magis illius, qui arborem totam dat ei cum fructu. Sic ergo & seruitium monachi, Deo est magis acceptum, quàm hominis sæcularis. Ipsi enim sunt homines duo, qui sub

Deo,

Deo, velut arbores quasdã habent seipsos. Ipsi quoque vtrique, sunt apti ad ferendum fructum operis boni. At quia non eodem modo diligunt Deum, nec ei pariter bene operando deseruiunt. Secularis enim, quia eũ minùs diligit, tunc tantùm, cùm bene operandi animũ habuerit, boni operis offert Deo, quantum voluerit. Monachus verò eum diligit in tantum, vt ad eum accedens, totum ei offerat seipsum, factis ac verbis eũ sic alloquens: Domine (inquit) meæ hactenus potestatis eram: quodque mihi libebat bonum malumue, faciebam. Verùm, quia tuus omnino debeo esse, tibique soli tantùm bona opera fructificare, me totum tuę trado potestati, vt amodo tibi fructificem soli. Quod vt melius facere valeam, me vni ex ecclesiæ prælatis subdam, qui me custodiens, ea tantùm opera doceat facere, quæ tibi nouerit magis placere. Sed & ego, pro modulo meo, meipsum custodire studebo. Cuius ergo munus magis Deo est acceptabilius? An illius, qui sibi offert quædam ex operibus suis, plurima verò subtrahit? Immo illius magis, qui dat ei seipsũ cum operibus suis cunctis. Nec ideo propria priuatur mercede, quia sępe bonum opus cogitat agere. Sicut enim is, qui arborem

totum commisit præposito Domini sui, vt ex ea fructum colligeret, ex quo & Domino suo, prout eum velle nosset, deseruiret. Vt (inquam) propriũ non perdit meritum, si ille colligit fructum, prius quàm maturescat; aut in arbore dimittat è contra, donec putrescat: Sic monachus, qui se totum commisit prælato, vt eum custodiret, ea opera tãtùm ab eo agenda exiget, quæ Deo placere potius nosset: Sic (inquã) propriam non perdit mercedem, si quid operis boni agere cogatur, antequã velit: vel è contra prohibeatur, cùm agere velit, donec & ipsam amittat voluntatẽ agendi. Non ergo omittere debet, quicquid boni prælatus ei præcipiat; vel præsumere vt agat, à quibuscunque eum prohibeat. Est enim illius præuidere, quid præcipiat, quidue prohibeat; huius verò, sequi eum in bono per omnia.

CAP. LXXXV.

Similitudo inter matronam, & diuinam voluntatem.

ACcidit quandoq; matronã aliquam, filiã cũ ancillis magistræ cõmendare; vt eas, opera mulieribus cõgrua doceat.

Illis verò præcepit, vt ei cunctæ obediant, quodque sibi faciendum iniunxerit, expeditè adimpleant. Hoc itaque disposito, magistra eas in vnum congregat, & iniungit cuique, quid agere debeat; & ne foras egrediantur, obseruat.

CAP. LXXXVI.

De filiabus matronæ.

QVibus ita sub magisterio astrictis, bonæ quidem filiæ per omnia sibi obtemperant, sed nec abeundi foras licentiam quęrere curant.

CAP. LXXXVII.

De ancillis eius bonis.

ANcillę verò similiter faciunt, excepto quod instabiliores existũt. Quia enim tædet eas in custodia diutius esse, licentiam foras exeundi quærunt quandoque. Quam si fortè obtinere non valent, non inde tristantur, vel murmurant; tamen dicunt, quia datã libenter acciperent. Quod si eis concessum fuerit, egrediuntur, quo eis visum fuerit, cessantque interim ab

ab operibus suis.

Cap. LXXXVIII.

De ancilla latrone.

INter eas autem quandoque est latro quædam, præceptis magistræ vix obedire volens. Hæc igitur, quia custodia tędio semper ei existit, licentiam exeundi sæpius quærit; & causas, quæ rationabiles videantur, adinuenit. Quam si obtinere non potest, contristatur vehementer, & dolet: suæque magistrę, si audet, duriùs respondet. Si verò aperta causa ei non fuerit, ei occultè detrahit, quodque faciebat opus, intermittit Quòd si operari iussa fuerit, prętendit protinus, quòd sit infirma. Ac si quando se solam viderit, protinus exilit, ostium petit, huc illucque circumspicit; mandat illi vel illi licentiam quærere secum loquendi. Quòd si in hoc reperta fuerit, atque correpta, prosilit statim in huiusmodi verba: Quid (inquit) feci, quòd sic debeam corripi? Quæ mira visa sum agere, quia inferuntur mihi contumelię? Sed iam satis apertum videtur, quàm iniustè contra me agant. Itaque residet męsta, dolens, quòd ita sit reprehen-

ta. At postquam ad modicum ille dolor recedit, maturitatem quandam prætendit. Cumque æstimat, quòd ab alijs reputetur matura, licentiam rursus quærere tentat, quam si habere nequiuerit, protinus subdit. Stultus est, inquit, qui bene agit: cùm æquè boni tractentur vt mali. Quòd si licentiam habere poterit, foras confestim egreditur, huc illucque vagatur; iuuenum consortia expetit, multa non agenda committit. Vt ergo hac similitudine potest colligi, tria sunt genera voluntatis in subditis.

CAP. LXXXIX.

De obedientia, licentia, & inobedientia.

HOrum autē primū obediētia, secundum licentia, tertiū inobediētia dici potest. Hęc verò genera omnia inueniri possunt in monachis, quos matrona quędā magistrę cuidā cōmendauit; id est, volūtas diuina voluntati Abbatis eorū supposuit. Licentia quippe multos decipit. Obedientia verò & inobedientia, contraria sunt: harum media, licentia est. Is ergo, quem obedientia constringit claustra non egredi, vult tamen exire, regulęque districtionem libenter declinare, quamuis noli-

sine licentia id præsumere, & idcirco actū suum licentia qua præualet, conatur defendere, peccatum profectò habet ex illa illicita voluntate. Non enim postquā mortuus est mundo, claustrum subijt ad mundi negotia, vel voluntate, vllatenus redire debuit, velle tamen suum non nisi permissus, facto implere voluit. Obediētia ergo, quam in hoc amplexus est, ipsum factum excusabit: sed velle, quod contra obedientiam habuit, periculosum (nisi pœnituerit) illi erit. Quòd nonnulli minus attendentes, licentia, quam pro implenda voluntate sua expetunt, sæpe falluntur. Vt igitur breuiter loquar & succinctè, sub ipsa obedientia viuentes, sunt matronæ regalis filiæ. Ancillarū verò nomine, licentiæ adhęrentes accipe. Inobedientia verò, quę dicitur & ipsa latro, rebelles designantur in ordine monastico.

CAP. XC.

Similitudo inter monachum, & denarium.

RVrsus à simili possumus videre, quę in perfecto monacho debeant esse. Tria cuique bono insunt denario, quæ

cuique bono & perfecto debent inesse monacho. Denarius quippe bonus puro ex ære, recto pondere, monetaque legitima, debet constare. Si enim vnum ex his defuerit, venalis esse non poterit. Vt ergo venalis valeat esse, hæc tria pariter debet habere. Hęc quoque debet habere & monachus, vt verè monachus esse reputetur. Eius quippe metalli puritas, pura est eius obedientia; nulla enim inobedientię impuritas, sed sola in eo debet esse obedientia. Rectum verò illius pondus, stabilitas est propositi eius. Non enim leuiter exufflari debet ab eo quod cęperit, sed vsque in finem perseuerare stabilis. Illius autem moneta, habitus est monachalis, atque tonsura, antè & retrò, & his consimilia. Sicut enim denarius à moneta dignoscitur, cuius sit regionis: sic ab istis monachus cuius sit ordinis Is autẽ monachus, qui adeò est senex, vt antè & retrò iam nequeat inclinare, denario illi est similis, cuius monetam temporis antiquitas iam deleuit. Iste verò, qui habitum monachalem non adhuc, sed vitam suscepit (& ideo nomen non habet monachi) assimilatur nummo ponderoso, monetã tamen non habenti, & ideo non æquè venali. Verùm sicut qui thesaurum congregare deside-

desiderat, huiusmodi nummum, ita vt habentem monetam, amat: sic Deus, qui thesauro cælesti nos omnes reponere cupit, huiusmodi hominem, ęquè vt habitum monachi habentē, ibi reponit. Quem autem viderit habitum quidem monachalem habere, sed ex ære impuro, id est, inobedientem esse, hunc thesauro cælesti nunquam reponit: sicut nullus denarium falsum, licet aptè monetatum, suo thesauro reponere quærit. Quem verò viderit obedientem esse, etsi aliquando fragilitate peccet humana, non hunc tamen repellit, si verè pæniteat. Vt enim à valido denario, denarius falsus; sic à perfecto, differt monachus imperfectus. Inualidus enim denarius minus habet pondus, quàm debeat habere; sed illud, quod habet, puro ex ęre constat. Falsus verò eandem, quam bonus, monetam prętendit, sed interiùs latet falsitas ęris. Sic falsus monachus eundem, quem perfectus, habitum habet: sed inobedientiæ falsitas, interiùs latet. Debilis verò, sed obediens, licet non tantam, quin aliquando cadat, habeat stabilitatem, obedientiæ tamen retinet puritatem. Mox etenim pęnitet eum, quia deliquit: quodque ei pręcipitur, pura obedientia facit. Ille ergo, vt denarius falsus, à

cælesti thesauro repellitur; hic verò, pro sui modulo vigoris, ibi reponitur. Nihil igitur cuiquam prodest habitum monachi exteriorem habere, si non studuerit & interiorem retinere. Duo quippe sunt ordinis genera, viro religioso conuenientia. Vnum exterius, quo religiosus videtur; aliud verò interius, quo religiosus habetur. Et illud quidem exterius, facticij; hoc verò interius, naturalis est ordinis. Facticius quippe ordo facticię sunt consuetudines, vt in ordine monachorum inueniuntur plures. Has etenim homines adinuenerũt, quibusdam de causis rationabilibus seruandas instituerunt. Naturalis verò ordinis, naturales sunt virtutes, vt humilitas, charitas, & aliæ plures. Has enim Deus, ipsi naturaliter indidit homini, suęque causa salutis seruandas mandauit. Ille itaque facticius ordo sine isto, nihil homini prodest, iste verò sine illo, etiam saluare hominem potest. Vt tamen seruari valeat iste, valde necessarius sibi est & ille.

CAP. XCI.

De similitudine inter corrigiã, & sotularem: & inter ordinem facticium, & naturalem.

SIc enim est inter ordinem facticium & naturalẽ, quomodo inter corrigiam & sotu-

& sotularē. Corrigia namq; sola colligata pedi, nullo est munimento pedi; imò magis inconueniens videtur esse, si ibi sola circumligetur. Sotularis verò, etiam solus pedem munit, satisque decenter conuenit ei; ne tamen cadat, vel tortus fiat, necessaria sibi est corrigia, vt ligetur ex ea. Sic licet facticius ordo nihil solus prosit, sed magis dedeceat; naturalis verò sine illo, & prosit & deceat; vt tamen iste firmiùs teneatur, necessarius ille sibi habetur. Hinc quippe est, quòd qui religionem interiùs seruare desiderat, habitu monachali exteriùs se alligat; qui quòd exteriùs demonstrat, semper eum esse arguat Quia si postea noluerit hoc esse, magis eum dedecet habitus iste. Si enim (verbi gratia) monachus superbus fuerit, qui habitu exteriori humilitatem prætendit; multo inconuenientius esse videtur, quàm si careret humilitatis habitu. Decet igitur vt quod ostendit exteriùs, studeat & habere interiùs. Nihil enim penè exteriùs habet in habitu, vel possessione, siue consuetudine, quòd non eum commoneat aliquid interiùs habere.

CAP. XCII.

De vestibus monachi.

QVòd enim viles nigrasque fert vestes, vt se vilem reputet peccatorem commonet. Quòd verò eisdem, à capite vsque ad pedes tegitur, hoc eum facere, à principio vitæ vsque ad finem, hortatur. Hæc enim est talaris tunica & polymita, quam filio suo Ioseph fecisse legitur Iacob patriarcha. Quòd autem eædem in modum sunt crucis, eum semper habere commonet memoriam Dominicæ passionis.

Gen. 37

CAP. XCIII.

De corona & tonsura monachi.

COrona denique capillorumque tonsura, eum esse sacerdotem & regem demonstrat. Sacerdotes quippe in lege, mitra tegebant caput, ad similitudinem cuius, & huic caput raditur. Reges autem coronis vtuntur, ad cuius similitudinem, huius capilli tondentur. Hęc itaque coarctant eum, vt Sacerdotis & Regis gerat officium.

CAP. XCIIII.

De spirituali sacrificio monachorum.

OFficium similiter sacerdotis erat in lege, generis diuersi pecora mactare: huius ergo similiter officiũ debet esse, leonem irę & crudelitatis interficere, lupum rapacitatis, taurum ferocitatis, vulpem astutiæ, hircum immunditiæ, glirẽ somnolentię, equum & mulũ luxuriæ, asinum pigritiæ, aliaque bestialia vitia occidere. Regis autem officium proprium est regere regnum; hostes inde propellere; ne iusto iniustus iniuriam faciat prouidere; malis depressis, bonos exaltare. Hoc itaque officium debet esse monachi, vt suæ mentis regnum regat, & corporis. Hinc enim omnia expellere debet vitia; prouidere, ne malus bono appetitus resistat, sed vt bonus malum sibi semper subijciat. Quicquid postremò exteriùs ostendit in habitu, vel in consuetudine, vel & in ipsa professione, studeat etiã interiùs habere. Alioquin, nihil sibi corona siue tõsura proderit, vllusue habitus monachalis. At sunt plerique, qui factitio ordini imputant, quod naturalem non seruant. Dicunt enim bono animo se

pati

pati non posse, quod eis imponantur consuetudines tantę. Quæruntur etiam, quòd in seculo meliores fuerint, eosque monachatus deteriores effecerit. Verũ quisquis hoc dicit, denario falso est similis.

CAP. XCV.

Similitudo inter monachatum, & ignem.

FAlsus quippe denarius, bonus plerũque esse videtur; at si in ignem fuerit missus, protinus falsus esse probatur. Sic plerumq; malè morigeratus homo, bonis esse moribus videtur in seculo; verum si rigorem arripuerit aliquo instinctu monachatus, culpisque postmodum exigentibus regulariter fuerit increpatus protinus probatur non esse, quod videbatur. Qui enim humilis videbatur esse & patiẽs, mox superbus inuenitur & impatiens. Quòd si hoc imputauerit ordini, tale est ac si denarius dicat igni, tu me falsum fecisti. Non autem falsum eum fecit, sed quod erat ostendit. Sic denique istũ non ordo malè morigeratũ effecit, sed quia hoc iam esset declarauit. Nõ igitur ordinẽ sed seipsũ accuset, moresq; peruersos in bonos commutet.

tet. Nisi enim esse bonis moribus videatur, bona, si qua exterius agit, paruipenduntur.

CAP. XCVI.

De interiori virtute, & exteriori.

DVo quippe virtutis sunt genera, quę inter se sic differunt, vt corpus & anima. Vnum enim interius, & inuisibile: Aliud verò exterius est, atque visibile. Interius namque est charitas, humilitas, patientia, benignitas, cæteraque similia: Exterius verò, ieiunare, eleemosynas dare, in orationibus vigilare, lachrymari, aliaque huiusmodi. At sicut corpus sine anima non diu subsistere valet, anima verò sine corpore esse potest: sic exterius genus sine interiori non diu subsistit, cùm hoc interius faciat sine exteriori. Diu enim charitatem habere quis potest, etiã si non ieiunet; cùm diu pro Deo ieiunare non possit, si eum non amet. Vt tamen plerumque spiritus malignus corpus assumit, illudque vegetando subsistere facit: sic inanis gloria cor hominis intrat, illudque virtutis genus exterius simulat. Sicut enim charitas ieiunare, sic & inanis gloria facit. At sicut corpus exanimatũ citò fœtet, &

contem-

conténitur; sic exterius genus sine interiori Deo & Angelis displicet. Cũ enim quispiá ieiunio quidẽ intẽtus, sed irasci facilè videtur: si de ieiunio laudetur ab aliquo, confestim respõdetur ab altero: Quis, inquit, de illius curet ieiunio, qui sic inflatur pro nihilo? Si autem frequentiùs manducaret, sed humilis & patiens esset, rectè videretur. Sed si, qui non ieiunat, ab aliquo reprehendatur, ilico ab altero respondetur: Bene vtique, vt manducet, promeretur, qui adeò patiens est, & benignus.

CAP. XCVII.

Similitudo inter monachum, & hortulanum.

SCiendũ est ad virtutes tendenti, quòd agere debeat more boni hortulani. Hortulanus quippe, qui plantare appetit herbas, prius terræ naturam considerat, vbi eas plantet. Nisi enim terræ earum natura conuenerit, crescere vel fructificare nullatenus poterunt. Sic qui virtutum facere vult plantarium, quo in loco plantet eas, sibi est præuidendum. Si enim locus fuerit vitiosus, & ipsę virtutes in vitia redigentur.

CAP. XCVIII.

De ædificante domum: & quòd superbia sit vallis maxima, bestijs vitiorum plena.

RVrsus sic eum agere decet, velut qui domum ædificare debet. Qui enim ædificium facere vult stabile, soliditatem prius considerat terræ; quò scilicet fundamentum firmum supponere, parietem erigere, tectum superimponere, tutúsque intus possit inhabitare. Sic qui virtutum vult facere ædificium, quò securus inhabitet ab insidijs dæmonum; quo in loco sui construat illud, sibi est præuidendum. Si enim locus eius nō fuerit firmus, nec ædificium diu subsistere poterit. Hoc itaque solum vel terra bona, est humilitas; cuius cunctis virtutibus congruit natura, easque velut firmum fundamentum sustentat.

CAP. XCIX.

De monte humilitatis, & septem gradibus eius.

NOn est in altum eleuata superbia, sicut quidam putant; sed demissa est, & vallis

& vallis maxima, bestijs vitiorum plena & caligine tenebrarum densissima. Nam quanto amplius quis superbia inuoluitur, tanto lucem veritatis minus intuetur. Nec clarè iustum ab iniusto, quamdiu in tenebris, id est, in cæcitate cordis sui iacet, discernere superbus potest; sed quę sunt distorta, ęquè sectatur, vt recta. Vnde fit, vt in valle ista tenebrosa vitiorum, sit copia quasi bestiarum crudelium multitudo magna. Nam leones crudelitatis; vulpes calliditatis, serpentes quoq; venenosę inuidię, ranę garrulitatis & iracundiæ, cætera etiam vitiorum animalia solent ibi abundare. Quę quanto plus cuique familiares habentur, tanto minus, quàm sint crudelia videntur. Consuetudo enim vitij est, vt nō facile videatur ab illo, qui eo premitur. Sed mox vt cessauerit, & ab eo se alienauerit, tunc demum considerat, in quanta fœditate & miseria iacuerit, & quàm graues morsus malarum bestiarum tolerauerit. Humilitas autem mons magnus est, in cuius summitate lux est non modica; & honestarum personarum, id est, sanctarum virtutum pulcherrima turba. Sed quicunque ad hunc peruenire desiderat, necesse est, vt per gradus quosdam ascendat, si hunc montem agnoscere

agnoſcere & inhabitare affectat.

CAP. C.

Primus gradus humilitatis.

PRimus itaque gradus in monte humilitatis, eſt cognitio ſui. Hunc vnuſquiſque ſic debet habere, vt ſe inferiorem omnibus iudicet; imitans Apoſtolum, qui ſe omnium ſuorum coapoſtolorum dixit eſſe minimum. *1 Cor. 15.* Nam ſi eſſet aliquis homo, qui ita peccaſſet, vt Dominus eius ſibi iuſto iudicio pedes & manus amputare, oculos eruere, & totum corpus dilaniare poſſet, nec tamen faceret, ſed ex ſua miſericordia illum tolleraret, vehementer ſe Domini ſui debitorem cognoſcere deberet; & eo magis humiliari, quò ſe minus perpenderet meruiſſe à Domino ſic tollerari. Nos *Iac. 3.* igitur Dominum noſtrum in multis offendimus omnes: & in tantum, vt nos ex vindicta iuſtitiæ ſuæ, membratim poſſet dilaniare; aut iugi languore, in præſenti affligere: aut pœnis poſtmodum æternis tradere.

O CAP.

CAP. CI.

Quòd, qui in Deum peccat, omnem creaturam contra se excitat.

EX qua offensione, non solùm iram Dei promeruimus, sed etiam totam creaturam aduersum nos excitauimus. Etenim si seruus alicuius à Domino suo recederet, & inimico Domini sui adhæreret; non solùm ipsum Dominum exacerbaret, sed & totam eius familiam iustissimè irritaret. Cùm igitur Dominũ creatorem cunctorum offenderimus, aduersum nos omnem creaturam, quantum spectat ad meritum nostrum, in iram commouimus. Potest ergo nobis iusta consideratione terra dicere. Non debeo vos sustinere, sed potius absorbere; quoniam à creatore meo, non timuistis peccando recedere, & inimico eius, diabolo seruire & adhærere. Potest etiam cibus dicere, & potus; Non meruistis, vt vos pascere debeamus; immo potius, vt confusionẽ & necem vobis præparemus. Ab illo enim peccando recessistis, per quem nec ales esurit. Sol quoque: Vobis ad salutem non debeo lucere, sed ad vindictam Domini mei, qui est lux lucis

cis & fons luminis, penitus coërcere. Sic & singulæ quæque creaturæ, contra nos possunt surgere irrefragabili ratione. Proinde expedit nobis humiliari, ne diu dilata vindicta, tanto acriùs adueniendo mala nostra puniat, quanto diutius tollerauit, quod punire poterat. Vt ergo humiliemur, quid simus, quid vel quales nati fuerimus, vel quid fecerimus, mente pertractemus; & nos viles peccatores, multoque supplicio dignissimos fore cognoscemus. Qui se ergo talem iudicat, iam in primo gradu humilitatis stat.

CAP. CII.

Secundus gradus humilitatis.

SEcundus gradus, est dolor: Nam sunt nonnulli, qui se peccatores esse cognoscunt & fatētur, sed nullum inde dolorem habere dignoscuntur; quibus necesse est, vt doleant, si veniam mereri desiderant; Quia non valet ad salutem, vt se cognoscat quis peccatorem, nisi inde habeat & dolorem. Nam si Domino suo aliquis peccaret, & inde dolorem non haberet, quid putas Dominus eius de eo diceret? Quomodo ei offensam posset dimittere,

quamdiu eum pro offensione sua, nequ
quam sciret dolorem habere? Ridiculum
potius, quàm aliud, videretur, si veniam
peteret de hoc, vnde se non dolere fate
retur. Necesse est enim vt dolorē habeat
quisquis de perpetratis culpis veniam con
sequi desiderat.

Cap. CIII.

Tertius gradus humilitatis.

DEinde sequitur confessio: vt scilicet
qualiter se peccator cognoscat, &
doleat, confiteri studeat. Multi enim sunt,
qui se peccasse cognoscunt, & dolent, &
tamen celant; quoniam quidem hoc con
fiteri, erubescentes non audent. Et qui
De confessione. sciunt confessionem necessariam ad sa
lutem fore, in cordibus suis coram Deo
pęnitent, & illi confiteri proponunt; mul
toque maiorem pęnitentiam agunt, quàm
si confiterentur, eisque iniungeret aliquis
sacerdotum. Verùm in hac re penitus de
cipiuntur; quia nullus Deo quicquā con
fiteri potest, quod ipse ignoret. Omnia
Hebr. 4 enim ei nuda sunt & aperta. Vult itaque
Deus, vt quicunque ei peccauerit, ac
ipse nesciret, ita suo loco alij nescienti con
fite

fiteri ne dissimulet: quatenus hoc iudicio manifestè comprobet, quòd si Deus hoc ignoraret, ipse veraciter ei manifestaret. Ad hoc: si is, qui maiorem pænitentiam, ex proprio arbitrio non confessus vult agere, quàm aliquis, si confiteretur, vellet ei imponere: putat maius quid se fecisse ex propria voluntate, quàm si confiteretur: penset apud se, quid sibi plus constiterit, an confiteri, & paruam pænitentiam agere; an sine confessione, spontanea voluntate longo tempore pænitere. Cumque magis elegit pænitentiam protelare, quàm reatum suum per confessionem manifestare; agnoscat pro certo, quia nondum verè confessioni illam suam spontaneam pænitentiam, quantumcumque grauis fuerit, adæquauit. Quoniam quidem, necdum sibi tantum constitit grauiter clàm pænituisse, quantum confessionem, cui eam facere debuit, fecisse. Quare, minus est semper quemlibet grauiter sine confessione pænitere, quàm puro ex corde confessionem facere.

CAP. CIIII.

Quartus gradus humilitatis.

CVm itaque tres gradus in monte humilitatis habeamus, sequitur persuasio, quæ vnicuique habenda est, quartus videlicet iam prælibatæ virtutis gradus. Cùm enim necessarium sit vt confiteamur, sciendum est, quòd ita confiteri debemus, vt hoc ipsum quod confitemur, ita esse persuadeamus. Tunc etenim pura est cõfessio, si eam sequitur voluntaria persuasio.

CAP. CV.

Quintus gradus humilitatis.

QVinto igitur gradui confessio apponatur; vt scilicet, qualem se quis cognoscit, dolet, confitetur, & suadet, talem quoque se ab alijs concedat iudicari. Sunt enim plerique satis semetipsos iudicantes; sed nequaquam possunt ab alijs pati iudicari, vituperari. Qui enim vt ad montẽ veræ humilitatis ascendant, ijs necesse est, vt sicut semetipsos despiciendos iudicant; sic etiã alios, si se iudicando despexerint, tolerare

carescant. Quare opus est patientia, quæ sexto loco est exponenda, & apponenda.

CAP. CVI.

Sextus gradus humilitatis.

HÆc itaque vnicuique familiaris sic esse debet, vt quandocumque ei aliqua iniuria fit: ita eam suscipiat patienter, quasi commodum sibi magnum fieret. Profectò, si aliquis seruorum alicuius discreti hominis peccasset, & dum sibi exinde fierent multæ molestiæ, non reclamaret, sed potius iustè talia pati se diceret, citiùs apud Dominum misericordiã inueniret. Nos itaque, qui multa contra creatorem nostrum commisimus, tanto studiosiùs humiliari debemus, quanto magis indulgentia eius nos indigere videmus.

CAP. CVII.

Septimus gradus humilitatis.

NEc solùm absq; murmuratione pati debemus molestias, sed vt etiã grauiter puniamur ad vindictam Dei amemus. Amor enim supremus montis humilitatis gradus esse videtur. Quoniam

tunc quidē est Deo grata satisfactio, cū in eius mēte, qui satisfacit, nulla manet murmuratio, sed pia iugiter feruet dilectio.

CAP. CVIII.

Recapitulatio graduum humilitatis.

QVod autem superius dilatè per partes ostendimus, nunc eadem breuiter & summatim sub exēplo colligamus. Si enim Dominus quispiam seruum haberet, quem pro culpa sua tradere morti deberet: positaque ratione cum eo, suam seruus culpam occultare, velut in tenebris, vellet: Aut si cognosceret (quod est primus humilitatis gradus) non inde doleret: Aut si doleret (quod est secundus) coram alijs, Domino licet iubente, confiteri nollet: Aut si confiteretur (quod est tertius) persuadere nollet, vt hoc ita crederetur: Aut si vellet inde culpabilis credi (quod est quartus) pati tamen nollet, vt diceretur culpabilis: Aut si hoc sibi dici pateretur (quod est quintus) non tamen pati vellet, vt sicut culpabilis tractaretur: Aut si hoc pateretur (quod est sextus) non ita tamen tractari amaret: Aut amare non posset (quod est septimus) licet hoc velle Dominum suum sciret, non ei profectò culpam illā Dominus dimitteret, immo magis

1 Cognitio sui. 2. Dolor. 3 Confessio. 4 Persuasio. 5 Concessio. 6 Patiētia. 7 Amor

gis vt iniquum seruum cum puniret. Sic nec nostras nobis culpas Dominus dimittet, si non nos gradibus iisdem humiliauerimus, sicut ipse iubet.

CAP. CIX.

Quomodo vnusquisque, se minorem omnibus putet.

VErùm, quia nonnũquam ideo extollimur, quia nos alijs non rectè comparamus, videndũ est nobis, quo id modo facere debeamus. Si enim nos alijs volumus comparare, ea tantùm debemus considerare, quæ à nobis sunt in nobis, non à Deo quasi præstita nobis. Sic namq; agit, qui de bonis à Deo sibi collatis & præstitis, super aliũ extollitur, velut qui vestibus alienis indutus gloriatur. Nõ ergo hæc, aliorum bonis cõparare debemus; sed mala tantùm nostra, quæ à nobis sunt, in nobis habemus. Quod si fecerimus, mala videlicet nostra bonis aliorũ vt conferamus, nos inferiores esse cæteris omnibus nobis ipsis videbimur. Quod contra; quia superbi faciunt, etiam si sint omnibus deteriores, cũctis tamen se iudicant esse meliores. Sua enim bona tantùm attendentes, aliorum malis comparant, quorum mala nullatenus considerare deberent.

CAP. CX.

Quòd obsit consideratio alterius peccati.

CONsideratio namque, vel cognitio alieni peccati, mala multa in diuersis parit. Si enim peccator est, qui alterius culpam considerat, malo illius exemplo, in suo peccato perseuerat. Si verò pœnitens à peccato, à pœnitentia frigescit, eodem exemplo. Quòd si eodẽ peccato, vel etiam alieno tentabatur, facilius illius exemplo superatur. Si autem tentatione carebat, eo ipso tentatur, quòd vitium illius considerat. Si verò iustus præferendo se illi, in superbiam extollitur, quem si diligebat, nunc eum incipit habere odio. Non ergo facilè considerãda est alterius culpa, cuius consideratio tot generat mala. Virtus verò illius semper debet attendi, quia eius consideratio per contrarium vadit. Ipsa namque peccatorem conuerti, pænitentem pœnitere, magis tentatũ tentationi resistere, non tentatum sic permanere, iustum humiliari, diligentem verò magis diligere facit. Alterius igitur virtutem, non vitium; suumque vitiũ nõ virtutẽ attendere debet, quisquis ad culmẽ humilitatis ascẽdere studet.

CAP. CXI.

De duabus sororibus hunc montem custodientibus.

HVius autem humilitatis pulcherrimi montis, duæ sorores sunt custodes: verecundia scilicet, quæ est apud Deum; & verecundia, quæ est apud homines. Nam cùm tentatur aliquis, si ante mentis suæ oculos, has duas sorores firmiter reduxerit, hanc facilè superare poterit. Sic enim sibi-ipsi loqui debet.

CAP. CXII.

De verecundia, quæ est apud Deum.

SI ego hoc peccatum vel illud fecero, quomodo ante Deum & sanctos eius Angelos, qui me vident, oculos meos leuare potero? Quid dicam, cùm peccatum meum in die iudicij omnis creatura videbit; Boni, & mali angeli, id est diaboli, me accusabunt. Nequaquam peccabo; imò propter te Domine morte afficiar tota die, custodiamque vias meas, vt in anima non delinquam. Sic igitur sibi vnusquisq; proponat: sic semetipsum consideret; sic se ab immanibus bestijs eruat. Sed considerandum,

dum, quia verecundia, quæ est ante Deum, semper est libera, & custos fidelis.

CAP. CXIII.

De verecundia, quæ est apud homines.

VEruntamen illa, quæ est apud homines verecundia nõnunquam fallax & latro pessima est. Solet enim contingere, vt aliquando mentem alicuius, vbi iam sępe dictus mons humilitatis est constituendus, hircus luxuriæ, lupus rapacitatis, vel alia quælibet vitiorum bestia, tentet irrumpere; quam cum verecundia quę apud homines est, ne intraret, prohibere deberet, sic sibimetipsi interdũ malè consulendo loquitur. Magna erit (inquit) confusio, si huic tentationi luxuriæ, vt postmodũ sciatur, aditũ dedero. Sed nullus hominũ hoc videbit, & ego bene celabo meipsũ, nec amplius erit cognitũ. Modicè nunc voluptati consentiã, & cùm voluero, memetipsũ corrigã: Ac deinde pænitendo satis melior, quã modò sum, ero. Multi enim post ruinã surrexerunt, & postmodũ meliores fuerũt. Sic nimirũ verecũdia, quę est apud homines, malo suo cõsilio nõnũquã fallitur, & fallit; & malã vitij bestiam in montẽ, quẽ tueri deberet, subintrare permittit.

mittit. quæ cũ intrare permissa fuerit, non facilè expelli poterit. Nam si is, qui scelus cõmisit, confiteri aliquã do voluerit, ea cogitatio, quę prius promittebat ei, quòd se emendaret, mox vt voluisset, post perpetratam culpam dicit: Quomodo confitebor? Qua fronte reatũ meũ aperiam? Non amplius honorem habebo, si me manifestauero: sed qui modò apprecior, omni tempore vilis ero. Quid igitur faciã? Sanabor voluptuosè viuẽdo, nondũ viã iustitię tenere valeo. Ecce quomodo miser homo in his decipitur, quã callidè vincitur, quã astutè superatur. Ipse nãque humilitatis mõtẽ paulatim proficiendo statuit: ipse custodes eiusdẽ mõtis cõstituit: ipse custodes eosdẽ à propugnaculis montis expulit; ipse postmodũ semetipsũ malè custodiẽdo in ãcipiũ hostibus suis tradidit. In me siquidẽ est, vnde cũ Dei gratia proficio; in me etiã, vnde deficio. Nõ mihi proficiẽdi aliquis vim facit. Non ad defectũ aliquis me venire cogit. Suggerit Deus, suggerit ratio, suggerit virtus, vt rectè viuã; & est in me materia arbitrij, scilicet libertas, quòd & hoc facere possũ si volo. Verũ è cõtra suggerit diabolus, suggerit appetitus & vitium, vt voluptuosè viuam, & habeo potestatem hoc faciendi, sed contradicere nolo.

CAP. CXIIII.

Confabulatio duarum prædictarum sororum.

SCiendum est, quòd verecundia, quæ est apud homines, interdum fallat; multisque modis per eam, aditus nobis vitiorũ fiat. Verecundia, quę apud Deum, nec fallit, nec fallitur. Hæc etenim quando ad montẽ reuocatur postea, & locum suum videlicet humilitatis, quem tueri deberet, fallente sorore sua vitijs subuersum, quasi porcorum rostris defiectum inuenit, vehementer turbatur, dolet, ingemit, sępe etiam lachrymas fundit; misera miserabiliter secum quęrit, qualiter bestia intrauit funesta, quæ fuerit causa, quod exordium, quisue aditus. Et dum illam vehementer execratur, ecce fallax soror, fallaciter eam plerumque sic consolatur. Eia, quare tantùm doles? Cur tot tantisque lachrymis teipsam affligis? Grauiùs ille vel ille te peccauit, & veniam obtinuit. Humanum est peccare: nec tanti ponderis est peccatum, quanti facis illud. Taliter malè consulendo, dolorem tentat lenire. Sed fidelis custos, quę se coram Deo formidat accu-

fari, ficut fallere nefcit, fic malū confilium admittere contemnit. Nam commiſſa, & dolendo plangit, & plangendo indeſinenter ſui conditoris indulgentiam quærit; atque locum ſuum curioſius deinceps cuſtodit.

CAPI. CXV.

Quòd tentationis tempore non ſemper miſericordia Dei debeat cogitari.

NOtandum eſt igitur, quòd tempore tentationis, ante perpetrationem culpæ, nunquam miſericordia Dei debet cogitari; ſed iuſtitia & iudicium eius, furor & indignatio illius. Hæc penſari; hæc ante mentis oculos reduci: hæc ſepenumero cum magno horrore retractari debent. Quando quis tentatur, non debet dicere: Miſericordia Domini magna eſt, ſed hoc potius: Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis. Quando appetitus luxuriæ quemcumque pulſat, non cogitet tunc. Quacunque die peccator ingemuerit, omnia peccata eius obliuioni tradentur. Sed potius ſæpe recogitando tractet, quòd maledictus omnis, qui peccat in ſpe. Et illud Eſaiæ primo: Væ genti pecca-

Heb.10. *Ezec.18* *Eſa. 1.*

peccatrici populo graui iniquitate, filijs sceleritatis, semini nequam. Si autem per iniuriam fuerit peccati admissio, tunc demum Dei misericordia propensiùs est cogitanda, ne desperatio veniæ superueniat. Tempore itaque tentationis, modis omnibus vnusquisque debet vehementer conari, ne superetur. Quia licet Deus veniam promiserit pænitenti, non tamen spopondit delinquenti, vt ei daret voluntatē pęnitendi. Cū autē certum sit, quod Dei gratiā promeretur, quisquis declinat à malo, & facit bonum; & iram & indignationem incurrit omnis, qui operatur peccatum. Magnopere curandum est, vt & vitia vitemus, & virtutibus adhæreamus.

CAP. CXVI.

Qua comparatio sit inter ascendentes.

TRia sunt necessaria ascendenti, innocentia, beneficium, prælatio. Innocentia talis esse debet, vt nulli noceat: beneficium, vt omnibus prosit: prælatio, vt se inferiorem omnibus iudicet. Vnde Apostolus: Superiores inuicem arbitrantes. (*Phili. 2.*) Hæc tria debet vnusquisque alijs impendere, & nihil horum sibi fieri, ex debito exigere.

exigere. Nam si seruus alicuius, Domino suo in multis peccasset, non solũ iram Domini prouocaret, sed etiã omniũ conseruorum suorum indignationem incurreret: Et si aliqua iniuria ei interim fieret, non iustè conqueri deberet. Dicit aliquis: Innocentiam & beneficium alijs libenter impendo, sed me omnibus alijs inferiorem credere nequeo. Sunt etenim homicidæ, adulteri, latrones, & huiusmodi. Ad hoc: Quicunque comparationem facis inter te & alium, noli ponere in medio, seu trutina, quod tuum non est; immo quod tuum est, videlicet mala tua, & postmodum bona sua. Talis comparatio, vel talis consideratio, semper sit inter ascendentes. Si quid verò boni in te videas, non tibi, sed Deo imputes. Vnde Apostolus: Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? *1 Cor. 4*

CAP. CXVIII.

Similitudo inter cœnouexiam, & charitatem.

SIc igitur debemus innocentia, beneficio, & prelatione vti in faciendo & recipiendo, sicuti vsualiter portatur cœno-

Cœnouexia, vox ni fallor, barbara est composita à κοινός Græca dictione, & veho Latina. Vehiculū autē seu ferculū significare videtur, quod duo homines cōmuniter ferūt: quomodo alicuius Sancti imago in processione deferri cōsueuit.

uexia. Quippe illam, qui subuehunt, faciem habent ad locum, quò tendunt: ad locum autem, vnde veniunt, dorsa vertunt. Tribus autem alijs modis potest, sed non conuenienter, portari; videlicet, vt facies sint contra facies, vel dorsum contra dorsum, vel facies ad locum vnde procedunt, terga verò, quò ire debeant, conuertantur. Et notandum, quòd non minus, quàm à duobus, cœnouexia in operando portatur; nec charitas (quam per cœnouexiam voluimus significari) minus, quàm inter duos, haberi potest. Si ergo in monte aliquo ædificarent sibi homines plures domum, & de valle oporteret lapides, cementum, & alia, quæ ad ædificationem domus pertinerent, cœnouexijs sursum in montem portari: Si, inquam, illi portitores instrumentum illud ita acciperent, vt vterque sibi dorsum, aut faciem: vel dorsa, quò tenderent; facies verò verterent, vnde procedere vellent; & dum sic ire competentes nequirent, verbis litigare inciperent; de litigio, ad pugnos & capillos venirent, deinde ad arma: Rogo, quid diceret aliquis præteriens, si sic hos hac de causa pugnantes inueniret? Vtique, quòd insanirent. In nobis igitur hæc omnia consideremus, quia talem habitudinem in fraterna cha-

xitate tenere debemus: vt sic quasi quandam cœnouexiam spiritualem portemus. Nos enim in excelso monte, in cęlesti scilicet patria, domum nobis ædificare satagere debemus, quę sola virtutum operatione construitur, ad quam humilitatis gradibus ascenditur. Qui gradus necesse est, vt fiant per innocentiam, beneficium, & prælationẽ: scilicet, vt nulli noceã, omnibus seruiam, & vt quemlibet mihiipsi pręferam. Cùm hæc alijs frequenter exhibeo, & si mihi exhibita non fuerint, patienter tollero. Gradus pergendi in montem virtutum, ad domum cælestis patriæ, mihi congruos facio, & cœnouexiam bene porto. Si autem alijs hęc impendere detrecto, quasi dorsum contra dorsum verto: dum illum pergentem, & quasi antecedentem, subsequi deberem, faciem illi vertendo. At si mihi hæc, quasi per debitum, fieri quæro: & ille quod postulo, facit, quamuis non libenter, sed quoniã exigo; quasi faciem cõtra faciem in subuectionem cœnouexiæ verto: Cùm ergo exigo, & ille, quod exigitur, denegat: quoniam illum per exactionem irrito, terga vertimus ad locum, ad quem ire debemus; & facies, vnde procedimus. Sic istis tribus modis, qui cœnouexiam portare satagit, plerum-

que lites & discordias sustinebit. Faciem ergo, hoc est intentionem semper habeamus super innocentiam, beneficium, & prælationem; vt illa omnibus impendamus, & à nullo eadem requiramus. Hoc enim est ad illa terga vertere, videlicet ad prę sentia, & ad labentia; facies verò, ad futura, & ipsa perpetualia.

CAP. CXVIII.

Similitudo inter qualitates corporis, & animæ.

SIcut qualitates corporis, sic etiam genera sunt duo qualitatis animæ. Qualitas quippe corporis aliquando subitanea, aliquando verò est continua. Subitanea est, vt cũ repentè repentina infirmitate nigrescit, vel verecundia erubescit; sed mox hac & illac transeunte, ad colorem pristinum homo redit. Continua, vt cùm assiduam quis patitur infirmitatem, quæ sibi continuum parit pallorem. Sic animę qualitas, aliquando subitanea, aliquando verò continua est. Subitanea, vt cùm irruente subita tentatione, subitò in peccato nigrescit; sed statim per confessionem & pœnitentiam, ad priorem pulchritudinem

nem redit. Continua, vt cùm assiduè in peccato iacet, per quod & assiduè ante Deum deformis apparet. Hæc autem genera duo qualitatis animæ, genera sunt duo indignitatis suæ. Qui indignus est secundum subitaneam qualitatem, non ideo tamen ad iudicium sibi assumit Christi corpus & sanguinem. Qui verò secundum continuam, indignus existit, ille ad iudicium ea sibi assumit.

CAP. CXIX.

De cordis immunditijs.

NOuerit quoque, qui suam discutere intendit infirmitatem, tria esse genera immunditiæ cordis. Primum namque genus est, amor non amandorum, veluti luxuriæ, & similium. Secundum verò est, odium eorum, quæ odio non debent haberi; sicut est odium alienæ prosperitatis. Tertium autem, nec amor, nec odium, sed quædam cogitationis vanitas; vt cùm cogitamus, vnde iste veniat, vel quò ille vadat.

CAP. CXX.

Similitudo inter corporis & animæ infirmitates.

RVrsus attendendum duo esse genera infirmitatis animæ, quemadmodum sunt infirmitatis corporis. Corporis namque infirmitas aliquando est, quasi infirmitas naturalis: aliquando verò est casualis. Quasi naturalis namque est, vt ficus ab ipsa hominis infantia sibi continuus. Quasi verò casualis est vt febris, quæ frigore repẽtino vel alio casu accidit homini. Hęc itaque, quia occasione accidit extrinseca, faciliùs curari potest vna medicina. Illa verò, quia quasi naturaliter adhæret homini, non vna repẽtina curari, sed cùm frequenti medicina potest minui & alleuiari, donec faciliùs valeat portari. Ita quoque vitiorum (quæ sunt animæ infirmitates) alia quasi naturalia, alia verò sunt quasi casualia. Quasi naturalia quippe sunt, vt ingluuies & luxuria, quę ex ipsa carne concrescunt ab infantia homini. Casualia verò, vt mendacium, quod aliqua extrinsecus accedente causa sæpe profertur, etiam non præmeditatum. Hæc ergo,

ergo, quia causis exterioribus accidunt, leuiori custodia euitari possunt. Illa verò, quia intus naturæ cohærent, licet non vna abstinentia omnino deleri, continua tamē instantia eò vsque possunt minui, quòd satis facilè valeant tolerari. His ergo delendis semper instare debemus, licet non omnino ea delere possimus. Sicut enim naturalem corporis infirmitatem patiens stultè agit, si sibi medicinam adhibere neglexerit; quia semel vel bis adhibita, nō statim curatus fuerit. Sic naturali vitiorum infirmitate detentus, insipienter agit, si sibi custodiam adhibere destiterit, quia aliquotiens adhibita, statim à tentatione liberatus non fuerit.

CAP. CXXI.

De appetitu, & quid intersit, inter appetitum & voluntatem.

NVllus namq; appetitu vitiorū prorsus carere potest, sed eum vice appetitus veræ commoditatis, quasi naturaliter retinet. Postquam enim humana natura perfectam beatitudinem amisit, perfectam quoque sui commoditatem perdidit. Semper tamen naturalem affectionem eiusdem

commoditatis habet. Et quia perfectam commoditatem habere non potest, nec perfectæ commoditatis appetitum amittere valet. Habet itaque appetitus ingluuiei, & luxuriæ, aliarumque falsarũ commoditatum: & per hos incedit quęrendo illam perfectam commoditatem, cuius appetitum retinet naturalem. Hos autem diabolus accendit aliquãdo per falsas commoditates, & per eas voluntati aliquod peccatũ suggerit, aliquando verò per semetipsũ ipsi voluntati persuadet, vt eosdẽ appetitus ad peccandũ incitet. Vt cũ ebrioso, qui amplius bibere nequit, aliquid ad suũ velle comedere suggerit, vt habeat appetitum amplius bibendi. Sic enim diabolus incitat voluntatẽ ad peccãdum, aut per hos appetitus, aut per semetipsum. Velut si quis latro aliquẽ ad se spoliandũ incitaret: aut artificio aliquo, aut carnem suam calefaceret: aut dicendo ei simplici verbo, vt se exueret. Ad quẽ verò cùm ille nihil suspicans fallaciæ, appropinquat, subitò capitur, vapulat, versa vice despoliatur, quandoque demum occiditur. Appetitus verò isti non aliud sunt, quàm quędã commoditatis necessitates. Non enim idẽ est appetitus, quod voluntas. Appetitus namque mali non est mala, sed voluntas mali est mala.

mala. Hos igitur appetitus, quia diabolus ſemper accendit, ſtudio magno & cuſtodia ſunt reſtringendi.

CAP. CXXII.

Similitudo inter aquam, & humanam naturam.

HVmana namque natura tam facilè per vitia, quàm per planum profunditur aqua. Sic ergo agere debet, qui eam reſtringere appetit, velut qui aquam currentem retinere contendit. Sicut enim ille, qui aquam concludit in ſtagnum atque coercet; ſic iſte naturã humanam vagam, infra regulam aliquam cohibere debet. Vtque ille procurat, ne qua parte dirumpatur ſtagnum, qua effluat aqua; ita & iuſtum prȩuidere condecet, ne ſuam in quoquam violet regulam, quoad peccatum proruat. Sic enim reſtringi carnis appetitus poſſunt: quod eſt quandam facere pacem inter ipſam carnem & ſpiritum; quam quidem pacem nemo melius habere poterit, quàm qui diſtrictioni ordinis monaſtici ſemetipſum ſubiugare ſtuduerit. Ipſa etenim eſt quaſi quȩdam clauſura, vel ſtagnum viuarij. Quoniam quidem, ſicut piſces decurrente aqua viuarij moriuntur, ſi clauſuræ ipſius minutatim ac ſæpè crepant,

spant, nec reficiuntur; ita omnis religio monastici ordinis funditus perit, si custodia eius per modicarum contemptum culparum, paulatim à feruore sui tepescit, attestante scriptura, quæ dicit: Qui modica

Eccli. 19 spernit, paulatim decidet.

Cap. CXXIII.

Quòd quatuor modis pax agatur.

QVatuor quippe modis pax agitur, quibus homo ad veram quietem perducitur. Aut enim fit ab aliquo inter aliquos duos; aut inter semetipsum & alterum; aut inter carnem & spiritum; aut inter corruptibilitatem nostram & incorruptibilitatem, quam Deo donante expectamus. Si tres superiores modos nũc habuerimus, tunc demum ad illam pacem perueniemus, de qua dicit Apostolus: Ha-

Rom. 6. bete pacem cũ Deo Duo itaq; primi modi fiunt per concordiam. Est enim pax carnalis, est & spiritualis. Concordia etiam est carnalis & spiritualis. Pax & concordia carnalis est, quam habent infideles, vel etiam falsi Christiani, cùm in peccato concordant, & inde quandam pacem obtinent. Hanc autem pacem Christus non

commendauit, vbi dixit: Non veni pacem mittere in terram, sed gladium. Per terram terrenos, per gladium separationem, qua separamur à carnalitate, potes intelligere. Tertius verò modus per spiritus fit victoriam, sibi subiugantis carnem. De hoc etiam idem Dominus ait: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Et Propheta: Pax multa diligentibus legem tuam. Et: In pace factus est locus eius. Et: Inquire pacem; & persequere eam. Quartus verò modus erit per remunerationem, corruptione nostra transmutata, vt iam diximus, in incorruptionem.

Mat. 10. *Io. 14.* *Ps. 118* *Psa. 72* *Psa. 33*

CAP. CXXIIII.

De quadripartito statu humanae naturae.

NOtandum siquidem, quòd humanae naturę quatuor sunt status, quibus, pro diuersis meritis, beata vita vel misera redditur. Duo namque primi beati, duo postremi miseri. Beatorum autem alius minus beatus, alius verò beatissimus. Ita quoque miserorum, alius minus miser, alius verò miserrimus est Status vtique minus beatus fuit ille, quo ante peccatum

Adam in paradiso stetit. Beatissimus verò est ille, quo nunc in cælo sanctorum animæ sunt. Minus autem miser status noster est, quo dum viuimus, in hoc seculo sumus. Miserrimus verò ille erit, quo reprobi permanebunt in pęnis inferni. Vt ergo in beatissimo statu ęternaliter quiescamus, in Dei seruitio temporaliter laboremus.

CAP. CXXV.

Similitudo inter hominis obsequium, & præmium.

HOmo, quia æternum habere non posset pręmiū, si Deus laborando æternum exigeret obsequium. Sed Deus suę præmium vitę (quæ est ęterna) vitę hominis (quæ est temporalis) seruitium comparat. Si homo enim quamdiu vixerit, Deo seruierit, & Deus eum coadiuuet, & ipse recompensabit. Qui verò non à principio quidem vitę suæ, Deo deseruire cęperit; sed ex quo tamen cęperit, si vsque ad finem perseuerauerit; Deus ab eo vitæ præcedentis seruitium non exiget; sicut nec ipse à Deo vitæ illius præcedentis exigit præmium. Si autem homo è contra quoad

quoad vixerit Deo malè seruierit, & Deus illi malum rependet meritum, quamdiu & ipse vixerit. Quod si non à principio vitę suæ, malè Deo cæperit seruire; sed ex quo tamen cæperit, vsque ad finem vitæ suæ voluerit perseuerare, non ei Deus vitæ præcedentis seruitium bonum recompensabit in malum. Sicut nec ipse vitæ illius præcedentis pręmium habere voluerit malum. Nam & suæ vitæ præcedentis bono, & Dei præcedentis vitę malo, non carebit præmio. Deo ergo seruiat semper omnis homo, quisque eo ordine, quo constitutus ab ipso est.

CAP. CXXVI.

De tribus hominum generibus, seu ordinibus.

TRes quippe sunt ordines hominum: videlicet orantes, agricultores, & defensores. Hos autem ordines sic ad diuersa officia Deus in hoc mundo disposuit, quemadmodum quidam paterfamilias oues, & boues, & canes maximos, in domo sua distribuit.

CAP. CXXVII.

Exemplum ouium, boum, & canum.

OVes namque ad hoc habet, vt lac sibi & lanam ferant: boues verò, vt terram exerceant: canes autem, vt tam oues quàm boues à lupis defendant. Si igitur horum quodq; animalium, suum gerat officium, illud ad vitam Dominus seruat, quia eius sibi vtilis est vita. Si verò officium, quod est suum, non egerit, morte sola iudicatur dignum, quia eius vita nullum fert fructum. Si enim ouis lac, & lanam non attulerit: bos autem terram non exercuerit, quem alium fructum ferre poterunt? Rursus: si canis, custodiæ pecudum deputatus, eas lupos permiserit laniare; aut easdem ipse, vel alios canes cæperit strangulare: quid aliud Dominus agere debet, quàm eum obruere? Sic & Deus de illis ordinibus agit, quos ad officia diuersa in hoc mundo disposuit. Quosdam namque, vt clericos, monachosque, ad hoc ipsam disposuit, vt pro alijs orent; mitesque, vt oues, lacte prædicationis eos imbuant: lanaque sui boni exempli, feruentes in Dei amore faciant. Alios verò, vt

ri agricultores, ad hoc disposuit, vt de suo, velut boum labore, ipsi viuant, & alij. Quosdam etiam, vt milites, ad hoc instituit, vt asperitatem, prout necesse fuerit, ostendant: tamque orantes quàm agricultores, ab aduersis gentibus, velut à lupis, defendant. Si ergo sui quisque ordinis officium impleat, lōgam prometetur vitam, quia cæterorum viuit ad vtilitatem. Si verò istud agere noluerit, vita ipsa indignus existit: quia fructum non adfert, propter quem viuit. Si enim clerici monachique, orationem vel prędicationem alijs impendere, & etiam bonum exemplum prætendere: aut terram agricolę noluerint excolere, quod aliud poterūt officium explere? Rursus: si milites alios defendere noluerint; aut etiam more rabidorum canum, eosdem aut seipsos occiderint vel oppresserint, quid de illis, nisi quod de rabidis canibus debet fieri? Vnusquisque sui ordinis gerat officium, ne & totum quod viuit, deputetur mendacium.

CAP. CXXVIII.

De mendacio.

SI enim, quod ordinis sui est, non egerit, omnis eius exterior habitus mentitur,

titur, qui eum ordinis illius esse testatur. Actus quoq; illius, & verba, ipsáque mentitur cogitatio, quia mendacium testatur pro vero. Cùm enim quispiam quid agit, vel dicit, vel cogitat, sic esse agendum, dicendum, cogitãdumque aliis iudicat. Plus etenim loquitur plerumque homo actu quàm verbo, sicut hoc potest videri exemplo.

CAP. CXXIX.

Exemplum de medico.

MEdicus namque herbam aliquam si diceret ęgroto salutiferam esse, ac vt ex ea comederet, aliam verò mortiferam, ipse tamen ex ea gustaret, plus ei actu quàm verbo diceret: quia plus ei hanc actu, quàm eam verbo comedendam suaderet. Cùm igitur quippiam quis agit, vel dicit, vel cogitat, sic esse agendum, dicendum, cogitandumque alijs manifestat. Quod si ita est; verum actu, & verbo, & mente loquitur. Si verò non est, eisdem omnibus è contrà mentitur. Inquantùm igitur verum dicitur, bene, inquãtùm verò mendacium profertur, malè viuitur, quia omne peccatum mendacium esse probatur. Siquidem non nisi cogitatione, locutione,

ctione, & opere peccatur, quibus, quotiens peccamus, Deo & hominibus mentimur. His itaque tribus, Dei timorem ponamus custodem, quia testante scriptura: Timor Domini, expellit peccatum. Timor denique Spiritus sancti est donum, aliorumq; omnium primum. *Eccli.* 1. *Ibid.*

CAP. CXXX.

De septem donis Spiritus sancti.

SEptem quippe sunt dona Spiritus sancti; videlicet, timor, pietas, scientia, fortitudo, consilium, intellectus, sapientia. Horum autem donorum, vt dictum est, timor est primum, aliorumque veluti quoddam fundamentum. Hunc namque Spiritus sanctus mentis in campo supponit, aliaque dona suo in ordine, veluti in ædificio, superimponit. Priùs enim mentem metuere facit, ne pro peccatis suis separetur à Deo: & in pœnis inferni, cum diabolo torqueatur. Huic denique timori superimponit pietatem, cùm menti sic metuenti suiipsius aspirat cōpassionem: pieq; recolere facit, quàm misera erit, si à Deo separata, & in inferno cum diabolo fuerit torta. Dehinc vero scientiam superimponit *Ibid.* *Timor.* *Pietas.* *Scientia*

nit pietati, cùm mens, quæ sic timet, sibique compatitur, quo valeat modo saluari scrutatur, eique Spiritus sanctus huius rei cognitionem largitur. Exinde autem fortitudinem superimponit scientię, cùm mens pauida, sibique compatiens, iam quidquid agere debeat sciens, fit fortis Spiritus sancti dono ad operandum, quæ didicit, quibusque saluari se posse confidit. Post hæc verò consilium fortitudini super ædificat, cùm mens iam fortis ad operandum, quæ piè timendo scit esse facienda, suo experimento didicit Spiritus sancti gratia quid de his omnibus alijs consulere debeat.

Fortitudo.

Cõsiliũ.

CAP. CXXXI.

De donis Spiritus sancti, quinque ad actiuam, duo verò ad contemplatiuam vitam pertinent.

HÆc autem quinque Spiritus sancti dona ad actiuam, duo verò quæ sequuntur, id est, intellectus & sapientia, ad contemplatiuam pertinent vitam. Ipsa tamen Spiritus sanctus primis quinque superimponit, vt suorum ædificium donorũ possit omnino complere. Postquam

enim

enim Spiritus sanctus mētem facit pauentem, sibique compatientem, & ea quę scit esse facienda, fortiter operantem, & de ipsis suis exemplis alijs consulentē, accendit, eandemque ad intelligendum, cur hęc vel illa Deus præcipiat; cur homo, licet alteri homini benefaciat, nullam tamen ab eo remunerationem exigere debeat. Quorum vt intellectum Spiritus sanctus menti aspiret, ad postremum etiam sapientiā super accumulat; vt quod videlicet ratione intelligit, sit sibi sapidum atque dulcissimum, soloque rectitudinis amore sequitur, quod intelligit esse sequendum. Ab hac tamen sapientia, quam extremam posuimus, Spiritus sanctus dona sua dinumerare per Prophetam incipit, & vsque ad timorem, à quo cæpimus ascendere, dinumerando descendit. Vnde notandum, quod nobis innuit descendendo, quomodo ex eisdem donis construat in nobis ędificium ascendendo Hoc igitur ædificio ita composito Spiritus sanctus in eo residet; totamque familiam domus interioris, id est, omnes animæ sensus regit, & ad obsequium sui disponit.

Intellectus.

Sapiētia

Esa. 28

CAP. CXXXII.

De qualitatibus animæ, & moribus.

HInc animæ qualitates, quæ prius erant instabiles, iam in bonos redigit mores. Mores quippe, qualitates sunt animæ in habitum iam redactæ. Non enim tunc mores dicuntur, cùm citò adueniunt, citoque recedunt, sed cùm in anima stabiles existunt.

CAP. CXXXIII.

Mores alij boni, & mali alij sunt.

HOrum autem morum alij boni, alij verò sunt mali. Boni igitur virtutes, mali autem vitia dicuntur.

CAP. CXXXIIII.

De virtute & vitio.

VIrtutes autem, bona exteriùs operā, vitia verò, pariunt mala. Non tamen quotiens agitur opus virtutis vel vitij, virtus ipsa vel vitium propriè dicitu
haberi

haberi. Tunc enim tantùm propriè habentur, cùm ex consuetudine possidentur: vnde & homines iusti, vel vitiosi dicuntur. Cùm autem perfectè habentur, licet ipsa omnino sint dissimilia, haud tamen dissimilia semper habent opera.

Cap. CXXXV.

De sapientia & stultitia, quandoque in eodem conuenientia.

QVædam enim ex ipsis, vt sapientia perfecta, aut stultitia, eadem faciunt plerumque fieri opera. Sicut enim perfectè sapiens dimittere non vult, quin agat, quod sibi bonum videtur; sic & ille, qui perfectè stultus est. Verùm hoc ideo ille facit, quia scit bonum non esse, vt illud dimittat; stultus verò, quia sic putat. Est autem alius medius, nec ita sapiens, quin metuat falli; nec ita stultus, vt in malo, quod cæperit, perseuerare velit. Hic ergo, quod sibi bonum videtur, persæpe dimittit, quia magis quàm sibi, alterius credit consilio.

CAP. CXXXVI.

De odio & amore peccati.

ITem perfectum peccati odium perfectusque amor eiusdem, idem pleruma opus exhibet exterius. Sicut enim qui perfectè odit in se peccatum, non curat quis illud cognouerit; sic & qui idem delictum in se perfectè diligit. Verùm hoc ille facit vt sibi Deus indulgeat; iste verò, pro sua hoc facit impudentia. Alius verò medius est, qui nec ita peccatum odit, vt hoc omnes velit scire; nec rursus sic amat, vt omnes velit nescire. Hic igitur, & pluribus illud abscondit, & vni tamen per confessionem patefacit.

CAP. CXXXVII.

De humilitate & superbia.

RVrsus: perfecta humilitas perfectaq superbia, opera quædam habent similia. Sicut enim perfectè humilis cùm peccat, vult, vt eius prælatus suam districtè puniat culpam, sic & valde superbus. Verùm hoc ille vult, pro eiusdem culpa remissione; Iste verò, vult pati, pro indignatione

gnatione. Dedignatur namque, vt prælatus ipsius sui misertus, vel ad modicum sibi parcat; immo magis, vt suam immoderatè puniat culpam, desiderat. Est autem alius medius, qui nec omnino districtè puniri, nec suam sibi culpam vult ex toto donari. Hic itaque cùm aliquando peccat, partim puniri, partimq; dimitti suam sibi culpam desiderat.

CAP. CXXXVIII.

De tribus verecundiæ generibus.

TRia etenim sunt verecundiæ genera, quæ & ipsam operantur exteriùs diuersa. Alia namque est coram Deo tantùm, alia verò tantùm coram hominibus: alia autem partim coram Deo, & partim coram hominibus. Verecundia namque coram Deo tantùm est, cùm, quia tales sumus, quales non esse decet, erubescimus, nostraque peccata, si non alijs obessent, coram hominibus fateremur. Verecundia verò coram hominibus tantùm est, cùm, quia agnoscimus, quales esse debemus, verecundamur, nostraque delicta etiam vni detegere per confessionem erubescimus. Verecũdia autem partim coram Deo, par-

timque coram hominibus est, vt cùm nec ita de nostris peccatis coram Deo erubescimus, vt ea etiam coram hominibus fateri velimus: nec ita rursus coram hominibus, vt ea vel vni per confessionem detegere erubescamus. Quæ itaque verecundia est tantùm coram hominibus, est bona; quę verò partim coram Deo est, partim coram hominibus, est melior; quæ autem coram Deo tantùm est, optima est. Hæc enim postrema, vt dictum est, si non obesset alijs, suam homines confiteri culpam coram omnibus faceret. Media verò, nec ita est perfecta, vt coram omnibus velit; nec ita est perfecta, vt saltem coram vno per confessionem suam erubescat culpã fateri. Prima autem, etiam coram vno erubescit culpam fateri, bona tamen est & ipsa; quia licet sub rubore, culpam tamen confitetur vel vni quandoque.

CAP. CXXXIX.

De tribus generibus quæ notantur in iuuene.

IN iuuene quoque tria genera notantur, quibus ad probitatem venturus prænoscitur. Hęc autem sunt: taciturnitas, corporis continẽtia, verecundia. Taciturnitas videlicet, vt prius taceat, posterius dicat.

Cor-

Corporis autem continentia, vt non leuiter oculos huc illucque reducat, manus pedesue ne moueat, sed omnia corporis sui membra decenter contineat Verecundia verò, vt erubescat coram hominibus, cùm quid vetitum agat; totusque rubore suffuses ostendat, quod erubescit. Ad hęc itaque tria, iuuenis quisque nitatur, quia vnoquoque eorum, ad altiora prouehitur. Siquidē tacendo & audiendo sapientiū doctrinā, paulatim concipit scientiā; quibusdamque incrementis, ad spiritualē vitam, per eorum verba pertingit.

CAP. CXL.

Similitudo inter diuersa alimenta, & precepta.

Sicut enim alimentis diuersis, ad perfectā corporis ętatē; sic pręceptis dissimilibus, ad spiritualē perducitur vitam. Vt enim educatur prius simplici lacte matris; dehinc, aliquo alio; deinde, farinæ cōmixto; postea, micis panis; postmodū, etiam crustis, donec quolibet solido cibo valeat vti. Sic enim primū iubetur in Deū credere; dehinc eū diligere; deinde, timere; postea, bene operari, postmodū, etiā diuersa pati, quousque sibi pręceptū quodlibet securè possit iniungi.

CAP. CXLI.

Exemplum noui vasis semel imbuti.

QVia spirituali doctrina semel ad plenum imbutus, nouo vasi similis esse videtur. Vt enim vas nouum, potu bono semel affectum, vix eius saporem amittit, etiam si alio postmodum repleatur diuersi saporis; sic iuuenile cor spirituali doctrina semel imbutum, vix eius dulcedinem perdit, etiam cùm seculari occupatur postea negotio, ratione officij, cui intendit. Si autem tacendo, sapientium verba contemnit audire, nec ad vllam ascendet scientiam spiritualis vitæ.

CAP. CXLII.

Exemplum cultri.

VTque, qui proprio caret cultro, meritò esurit, si alieno scindere nolit: sic & iste propria carens scientia, iure spirituali fame deperit, cùm aliena nolit tacendo scientia vti. Tacendo igitur sapientium verbis attendat, vt ad scientiam spiritualis vitæ, doctrina eorum pertingat.

gat. Continendo autem corporis membra, vt supra dictum est, in melius proficit: quia mentem hoc modo, stabiliorem & placitam reddit. Mens verò stabilis & placida, placida exterius verba reddit & ipsa.

CAP. CXLIII.

Exemplum de aqua quieta, & solis radijs.

VT enim aqua quieta, cùm ex vna parte solis suscipit radium, ex altera quietũ & ipsum aliquo in pariete reddit: sic mens pacata suscipiens aure cuiuspiã verbum, ore remittit & ipsum pacatum. Vt verò aqua commota, radium commotum; sic & mens turbata, verbum reddit turbatum, sed & omnem exteriùs actum. Vt ergo ad quietem mentis, & oris, & operis, sibi proficiat iuuenis, quæque membra decenter contineat Erubescendo autem, sicut & dictum est, in melius proficit; quia verecundia pœnitentiam parit, cuius alia quidem sicca, alia verò humida est,

CAP.

CAP. CXLIIII.

De pœnitentia sicca & humida.

SIcca namque pœnitentia est, cùm aliquem quidem sui peccati pœnitet; sed humore pietatis, suique ipsius compunctione caret. Humida verò est, cùm habet vtrumque, suumque luget peccatum magna cordis contritione. Vt ad hanc ergo proficiat, pœnitentiam, non iuuenis tantùm, verùm etiam omnis homo erubescat, cùm quid agit illicitum.

CAP. CXLV.

Exemplum arborem magnam succidere volentis.

EST autem sciendum, quem magni alicuius pœnitet criminis, sibi esse agendum, more arborem magnam succidere volentis. Sicut enim ille minora in circuitu arbusta prius curat succidere, ne sibi arborem ipsam succidenti possint obesse: sic & huic vitia minora, illi crimini vicina, prius sunt extirpāda, ne qua sibi crimē ipsum destruenti, ferant impedimenta.

CAP. CXLVI.

De detractione.

DEtractionis vitium, quod maximè ex otiositate solet nasci, multum est cauendum: quia perniciosum est malum. Vnde beatus Clemens inter cætera, quæ ab ore beati Petri se didicisse fatetur, hoc modo scribit.

Clem. ep. Rom. epist. 1. ad S. Iacobũ fratrẽ Dñi, Longius à fine.

CAP. CXLVII.

De tribus homicidij generibus.

TRia sunt genera homicidij, quæ pari pęna plectũtur: Interfectio fratrum, detractio, odium. De qua etiam Paulus dicit: Si comeditis, & inuicem mordetis, videte ne ab inuicem consumamini. Comedit namque alter alterum, & quasi morsum in eo facit, quotiescunque aliquis aliquem malè loquendo, viliorem efficit. Vnde necesse est, vt ab inuicem consumantur, pænis videlicet gehennalibus detrusi, miserrimè puniantur. Sic igitur is, qui alterum detrahendo comedit, consumitur ab eo, quem morsibus detra- *Gal. 5.*

ctionis

ctionis consumere gestit. Nam cùm eius vitam per detractionem lacerat, semetipsum ante iustum iudicem Deum condemnat. Sicque plerumque contingit, vt is, qui alteri derogat, nisi resipiscat, coram Deo in damnationem cadat; quamuis ille, cui detrahitur, nihil læsionis ex ipsa detractione sentiat. Quid autem detractio operetur, vel quid sit inquiramus; & inquirendo, quod Dominus dederit, breuiter dicamus; non ideò quod nesciatur, sed idcirco, vt quod scitur, melius teneatur.

CAP. CXLVIII.

Exemplum ignis, & venti, & humanæ mentis.

SOlet enim contingere, vt ignis in aliqua materia aliquando paululum ardeat; & si vento impellitur, ad maiorem ardorem crescat. Taliter etiam est mens humana, salubri admonitione pulsata ad opus agendum; post suggestionem citiùs surgit ad quod prius surgere neglexerat. Sicque vt ignis vento mouetur, sic mens à torporis desidia, admonitione excitatur.

CAP. CXLIX.

Detractionis descriptio.

Detractio itaque est, quotiescunque quis aliquid ea intentione de aliquo dicit; vnde ipse vel minus amari siue minus appreciari possit. Detractio verò malis duritiam, pænitentibus refrigerium, tentatis exemplum peccandi, quasi fomenta malitię præstat. Naturale siquidem est, vt sicut id, quod à nullis fieri audio, facere formido: sic illud, quod à pluribus vel etiam à paucis fieri percipio, faciliùs pręsumo: & quo plures eandem rem fecisse cognouero, eò minùs eam facere dubito. Bonus quoque, si nec pænitens de aliquo criminali fuerit: nec tentationem aliquam inde habuerit: & alium illa vel illa criminalia perpetrasse per detractionem audierit: nisi sibi vigilantiæ oculo prouiderit, materiam superbiendi accipit. Proprium namque est superbiæ, singularitate semper gaudere. Quapropter summopere cauendum est peccatum detractionis. quia fomes est tantę perditionis.

CAP.

CAP. CL.

Commendatio charitatis.

TOllit enim charitatem, sine qua impossibile est quemquam Deo placere.
1 Io. 3. Qui enim nō diligit, manet in morte. Plus namque peccat, qui amorem proximi à corde alterius minuit, quàm qui victum ab ore pauperis rapit. Nam sicut anima preciosior est, quàm corpus; sic grauius est animæ victum auferre, quàm corporis. Victus verò animę, est amor Dei & pro-
Rom. 13 ximi. Qui enim diligit proximum, legem impleuit. Qui igitur dilectionem, qua debet anima sustentari, tollit: quantum in se est, animam occidit. Propterea cauendum est, ne quisquam aliquid sinistrum de aliquo loqui præsumat, nisi propter emendationem eius hoc faciat. Nam prælato, aut illi, quem puto posse consulere peccanti, & vitiorum vulnera mederi, debeo alterius malefacta propter emendationem detegere, quæ per meipsum nequeo emendare. Et ne alius corrumpatur ipsius offensione, compendiosè etiam possum eum monere, ne tali iungatur singulari aliqua familiaritate; aliter verò, nullo modo

de aliquo quicquam aduersi loqui debeo.

CAP. CLI.

Quid noceat detractio, & quid prosit bonum audire.

CÆterùm verò, ſicut nocet multis, de quolibet malum dicere; ſic pluribus ſolet prodeſſe, de aliis bona audire. Nam cùm bona de aliquo referuntur, hi, qui boni ſunt, eius facta æmulantur: eoque propenſius in ſua bonitate perſeuerare nituntur, quò alij eiuſdem bonitatis ſectatores laudantur. Si autem pœnitentes fuerint, tanto ſtudioſius ſuam pœnitentiam, vt boni efficiantur, peragunt, quanto glorioſiores bonos eſſe malis ſedula relatione percipiunt. Porrò, ſi mali fuerint, erubeſcunt, cùm de aliis bona referri audiant, à quibus ſemetipſos vacuos eſſe conſiderant, tantoque facilius ad pœnitentiam reuocantur, quantò plures, & fortè debiliores ſe, bona operari eis referuntur. Sit igitur omni Chriſtiano in ſedula conſuetudine, ſemper bona de aliis æſtimare, bona loqui, nihil mali credere, nihilque proferre.

CAP. CLII.

De scientia, voluntate, & vsu.

CVm in omnibus actionibus nostris summopere quærendum sit, vt boni simus, alioquin beati esse non poterimus: quærendum est, quibus potius vtendum sit, vt boni efficiamur. Tria itaque mihi esse videntur, quæ necessaria sunt volenti effici bonus, scilicet scientia, voluntas, & vsus. Nam nisi quis habeat scientiam boni faciendi, nequaquam bonum, vnde salutem consequatur, operari poterit. Et si habet scientiam, sed voluntatem operandi non habuerit, bonus nullo modo est. Quòd si boni agnitionem, & voluntatem operandi obtinuerit, nec tamen eius vsum opere compleuerit, cùm possit, bonus nequaquam erit.

CAP. CLIII.

Exemplum citharistæ.

VT si is, qui citharista esse debuit citharam non cognouerit, qualiter citharœdus erit? Si etiam instrumentum illud

lud non agnouerit; & si agnouerit, sed tangere illud noluerit, qualiter citharœdus erit? Si autem illud agnouerit, & tetigerit, sed eius vsum habere contempserit, nunquam propter cognitionem & voluntatem, sine vsu huius artis peritus erit. Taliter namque, licet quis habeat scientiam bene viuendi, & voluntatem, nequaquam bonus erit, nisi etiam boni operis vsum tenuerit iuxta suam possibilitatem.

CAP. CLIIII.

Similitudo inter desides, & peccantes.

SVnt autem quidam sanctarum scripturarum ignari, & dum aliquid de eis, quod possint ad ædificationem sui retinere, audiunt, contemnendo etiam dicunt: Ad quid istud tantillũ tenebo? Non ex re tam parua sapiens ero: cur ergo mihi laborem imponam? Dicunt iam quiescam, viuam, vt potero, quia frustra sapientiæ amplius studebo, non enim omnes pereunt, qui sapientes non sunt. Hæc & his similia, piger & insipiens sibimet proponit; nec percipit, quia antiquus hostis, ad interitum eius talia sibi suggerit: quate-

nus in omni vita sua, nulli intendat vtili-
tati, sed in negligentia & torpore semper
viuat, & pereat. Amplius quoque dicunt:
Satis (inquit) sunt sapientes in mundo,
satis scriptores, satis qui habent peritiam
artium: non est opus, vt ego me discendo
fatigem. Præterea pueritiam iam exiui,
iam senectuti appropinquo: nec iam pos-
sem ad magnum scientiæ fructum venire,
si modò inciperem laborare. Sic secum
piger tractat, & in sui torporis desidia per-
seuerat. Simili etiam modo nonnunquam
peccator irretitur, ne ad bonæ operationis
exercitium aliquando exurgat. Solet enim
contingere, vt is, qui luxuriæ inquinamen-
to fædatur, interdum semetipsum cogno-
scat, & facti sui pæniteat; sed cùm iterum
tētatio aduenerit, & locus peccādi affuerit,
dicit: Quare istam voluptatem perderem?
Satis etiam hanc admittere potero, sicut
& multas alias feci: & in futuro cùm sa-
tiatus fuero, omnia insimul confitebor, &
sic bonus efficiar. Satiabor igitur, donec
Deo de omnibus satisfaciam; & tunc tan-
tùm ieiunabo, tunc tot afflictionibus, tot
verberibus corpus meum castigabo, tan-
tùm eleemosynis & parsimoniis studebo,
vt in me nihil remaneat dignū supplicio.
Cùm enim adhuc illa & illa in me restant,
tunc

ſine confeſſione, cur me ab hac ſola cōpe-ſcerem delectatione? Talia nonnulli inter-dum ſibimetipſis prauè conſulunt; nec mi-ſeri attendunt, quanta erroris caligine in-teriùs obtenebrentur. Nam quanto ſunt peccatis obligati maioribus, ac bonitate pauperiores; tanto deberent eſſe ad omne delectamentum diabolicæ ſuggeſtionis excutiendum ardentiores. Sicut enim vir-tus virtuti accumulata prodeſt, ſic vitium appoſitum vitio obeſt. Quiſquis ergo hodie quicquam boni operis operari po-teſt, nullatenus hoc procraſtinare debet. Vnde Salomon: Quodcunque poteſt ma-nus tua facere, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcien-tia eſt apud inferos. *Eccl. 9.*

CAP. CLV.

Similitudo inter pauperes, ſtultos, & negligentes.

VErùm huiuſmodi homines, ita in peccando negligentes, imitantur etiam pauperes inſipientes. Siquidem pauper inſipiens, cùm obolum acquirit, aut aliud quid parui munuſculi, dicit: Ad quid iſtud tantillum ſeruarem? Non pro-

pter hoc diues ero. Expendam itaque hoc in pomis, aut nucibus, aut qualibet alia re mihi delectabili. Non enim istud custodiendo, solicitus volo haberi Sic stolidus, dum paruipendit modica, nunquam proficit ad maiora. Sapiens autem pauper parua, quę nanciscitur, custodit; & quo minus se habere considerat, eo magis nacta retinere desiderat: quatenus ex paruulorum congerie, ad maiora quærat quandoque pertingere. Sic nimirum is, qui se pauperem scientiæ ac bonitatis sentit, debet facere, si ad aliquem effectum scientiæ & bonitatis velit peruenire. Nam sicut plura grana massam, & guttæ flumen, & multi nummi diuitem faciunt: sic multæ scientiarum sententię, sapientem; & plures bonitatis actiones, bonum quemlibet efficiunt.

CAP. CLVI.

De scientia, & tribus partibus eius.

CVm igitur scientia sit necessaria ad hoc, vt bonus quis efficiatur; & manifestum sit, nullum eam posse comprehendere, qui minimas eius partes negligit,

coll[...]

colligere (nisi fortè quis subitò illuminetur, sicut Apostoli & Prophetę) quærendum est, quomodo per gratiam Dei, illam valeamus acquirere? Tribus itaque causis, videtur mihi illam posse adipisci, doctrina scilicet, experimento, & ratione.

CAP. CLVII.

De doctrina.

PEr doctrinam quippe, quę capitur lectione & sermocinatione, scientia acquiritur. Quisquis enim legit, aut legentem siue loquentem audit, ad hoc, vt eorum, quæ leguntur siue referuntur, scientiam habeat, intendit.

CAP. CLVIII.

De experimento, & ratione.

EXperimento verò acquiritur scientia, cum rei, quam aliquis probauit, certam habet notitiam. Et ratione quoque percipitur, cùm per naturalem mentis discretionem, in illis quæ facienda siue omittenda sunt, quis solidatur. Scientia igitur his tribus rebus acquiritur. Sed quia inflat,

nisi eam charitas ædificet, nihil prorsus proficit absque voluntate bonitatis. Voluntas itaque bona est, quæ Dei voluntati subiecta est; quæ tunc voluntati Dei subiecta est, quando id vult, quod Deus vult eam velle debere: & tunc iusta siue recta dicitur, quando id, quod Deus vult eam velle debere, amplectitur.

CAP. CLIX.

Quòd non semper debemus velle, quod Deus vult.

NOn enim semper velle debemus, quod Deus vult: sed hoc velle debemus, quod Deus vult nos velle debere. Voluit enim Deus beatum Martinum ab hac vita tollere; sed si eius discipuli hoc tunc voluissent, crudeles vtique extitissent. At nouerunt, quod Deus voluit; sed voluerunt, quod Deus voluit eos velle debere, & viam iustitiæ tenuere. Qui ergo cum scientia, voluntatem bene operandi portat, maxima ex parte bonitati appropinquat. Vnde sciendum est, quia quicunque bonam voluntatem habere desiderat, necesse est, vt à vanitate sese alienare studeat. Nam sicut vna operatio, aliam à

sic diuersam operationem excludit; sic cogitatio cogitationem expellit, & voluntas nihilominus voluntatem repellit. Cùm enim manu scribo, non agrum semino: deinde etiam cùm seminauero, scriptionem excludo. Sic itaque cùm & ipse inane quid cogito, non interim vtilitatem penso: & cùm postea vtile quid pensauero, vanitatem expello. His igitur, quæ diximus de scientia & voluntate transcursis, videamus etiam, quàm sit necessarius vsus bonę operationis.

Cap. CLX.

De vsu.

Quippe sicut corpus humanum, sine frequenti ciborum vsu, nequit subsistere; sic anima, absque virtutum frequentatione, non potest viuere. Qui ergo ad effectum bonitatis venire desiderat, necesse est, vt cum scientia & voluntate, etiam ipsum vsum habeat.

Cap. CLXI.

Quòd bonus homo, de omnibus sibi bonum faciat.

Bonus homo, de omnibus hominibus & bonis & malis, vtilitatem sibi acquirit.

quirit. Siquidem cùm aliquid boni, de homine bono vel malo, audit, gaudet, & Deo inde gratias agit. Quod dum facit, mercedem à Deo bonę voluntatis accipit, ac si cooperator fuisset eiusdem operis. Malum autem si audierit, dolet; quod sibi in mercedem deputatur, quasi eiusdem mali destructor fuisset, vel diminutor. Sed dicit aliquis: De bono & prosperitate inimici mei, nequeo gratulari; neque de damno eius contristari: quod si ore contiteor, me condemno, corde etenim mentior.

CAP. CLXII.

Ratio quomodo inimici diligi possint.

AD hoc considerandum est, qualiter is, qui in bono proficere desiderat, sibiipsi vim inferre debet, vt proficere valeat. Licet carnalis seu naturalis appetitus meus, damnum inimici mei appetat, non tamen hoc ore confiteri debeo; sed potius damnum eius plangere, & contra appetitum carnis meæ, illius prosperitati fauere: illiusque damnum solùm verbis, si corde simul nequeo, demonstrare mihi displicere. Nam si rationem consideramus, re-

ćtius

ctiùs agimus, quando Deo obedimus, quàm faciamus, quando carnali voluptati consentimus. Præceptum etenim Domini est, vt inimicos diligamus. Si ergo eos affectuosè diligere nequeo, quoniam carnalitatem meam ad amorem eorum adhuc flectere non valeo: tamen velle debeo eos me posse amare: & donec valeam hoc agere, verbum, quod potestati meæ subiacet, bonum & non malum de illis promulgare. Cumque hoc ago, non mentior, quando dico me illos diligere; quoniam velle adiacet mihi, perficere autem non habeo. Condelector tamen Dominico præcepto, secundum rationem spiritus mei, vt eos diligam, quamuis corruptibilitas carnis meæ repugnet. Iam enim non operor ego illud, sed quod regnat in me peccatum. Aliud enim est sentire, aliud consentire. Malus verò homo è contrario sibi de bonis & malis, peccatum accumulat: cùm bonis omnibus inuideat, malis verò fauorem exhibeat. Huius finis interitus, mors, & tribulatio: iusti autem finis est Christus, vita, & exultatio.

Mat. 5. *Luc. 6.* *Rom. 7.* *Ibid.*

CAP. CLXIII.

De intellectu, amore, & vsu.

TRibus modis sentitur Deus; videlicet intellectu, amore, & vsu. Per intellectum sapimus, per amorem iustificamur, per vsum beatificamur. In quantum quis Deum intelligit, sapiens est; in quãtum verò amat, iustus; verùm in quantum vtitur, beatus. Sed quando, quod rectum est, videmus, Deum per intellectum mentis sentimus, quandoquidem, quæcunque rectitudo est, ab illo est.

CAP. CLXIIII.

Similitudo inter Deum & Solem.

SIcut enim ex splendore solis, ipsum solem sentimus, antequam illum perspicuè videamus; sic ex mẽtis nostræ speculatione Deum sentimus, quando verum quid ex ipsa veritatis luce perspicimus; sicque illum intelligendo & amando, per fidem & spem ad præsens sentimus. In futuro autem, non iam per spem sentiemus, quia videbimus eum, sicuti est; non tamen eum omnes ęqualiter videbunt, nec eius amore omnes æqualiter calebunt.

CAP. CLXV.

Similitudo inter ignem, & Dei amorem.

SIcut enim diuerso modo lignũ & ferrum, ignis ardore calent; sic cæleſtes spiritus, & beatorum animæ, inæqualiter Dei amore feruent.

CAP. CLXVI.

Quomodo Sancti Deum videbunt.

NVnc autẽ videmus eum in ænigmate, & quasi in pictura, ea quæ dicimus, veluti pictum ſolem aut mare videremus. Solem quippe aut mare cùm depicta videmus, non ſicut eſt in ipſa re, ea habemus. Cùm verò ſolem clarè lucentem perſpicimus, aut mare turbulentum vel tranquillum cernimus, rem, ſicuti eſt, veraciter intuemur; quamuis tantam, quanta in ſe eſt, intueri nequeamus. Sic Sancti Dei in gloria ſua Deum videbũt, ſed magnitudinem diuinitatis eius, ſiue immenſitatẽ potentiæ illius comprehendere nequibunt. Non enim immenſus eſſet ſi ille intellectu alicuius comprehendi potuiſſet. *1 Cor. 13.*

CAP.

CAP. CLXVII.

De quatuor modis præcipiendi, & totidem obediendi.

ALiquando bene præcipitur, & bene obeditur; & è contra, interdum malè præcipitur, & malè obtemperatur; aliquando bene præcipitur, & malè obeditur; aliquando malè præcipitur, & bene obeditur. Bona est præceptio, & bona est obeditio, cùm præcipitur, ne castitatem quis violet, & seruatur. Mala est iussio, & mala obeditio, si iubetur furari, vel huiusmodi, & fiat. Bonum est præcipere, & malum obedire; vt si (verbi gratia) aliquis captiuetur, & ad capitis plectionem veniatur, ne fugiat, ligatur. Huic autem si fortè aliquis dicat, fuge, pro te in vinculis istis me ponam, pœnam pro te accipiam. Bona quidem talis præceptio, quia ex perfecta charitate descendit; sed mala ad hoc concessio, quia prorsus obuiat charitati. Nam vbi dictum est: Alter alterius onera portate; non dictum est, onera imponite. Mala est iussio, & bona obeditio; vt si quis poma cedrina, vel quippiam aliud, quod sine periculo haberi non posset, quis prælatus

Gal. 6.

latus sibi afferri prçciperet. Vnde Dauid, *1 Re. 23*
aquam de cisterna sibi afferri præcepit;
quæ quia in periculo suorum allata est,
pœnituit præcepti, noluitque eam bibere,
sed eam Domino libauit.

CAP. CLXVIII.

De timore, commodo, & amore.

DEO quidem tribus de causis homines seruiunt; videlicet, timore, commodo & amore. Sunt namque nonnulli, qui si pœnas inferni non esse scirent, pro nulla repromissione æternorum bonorum à suis voluptatibus cessarent. Qui licet pœnas illorum, qui Deum minime verentur, euadant, non tamen plenam retributionem inuenient. Alij autem Deo seruiunt, vt magnum inde habeant commodum, siue in prçsenti vita, siue in hac & in futura. Quibus, si Deus voluerit, ex quadam ratione poterit dicere: Gratia commodi vestri mandata mea seruastis; non quia pure me diligebatis, sed quoniam à me lucrari volebatis. Sicut hi, qui Regi seruiunt, non quia Regem multi, sed donaria diligunt Regis. Alius est, qui verè Deum diligit, & solo amore eius prçcepta eius custodit. Iste profectò legaliter seruit,

& bonam

& bonã perfectamq; mercedem sibi acqui-
rit. Igitur, sicut Deo ille nihil prępos-
sic illi Deus iusta recõpensatione redde-
debet seipsũ, qui rebus omnibus excell-

CAP. CLXIX.

De ratione, voluntate, & appetitu.

IN anima tres sunt naturæ: videlicet
ratio, voluntas, & appetitus. Ratio as-
similatur Angelis, appetitus brutis anima-
libus, voluntas vtrisque. Voluntas inter
rationẽ & appetitũ, media est; aliquando
enim ad rationẽ, aliquando ad appetitũ
se habet. Sed quãdo ad rationẽ se cõuertit,
quia ea, quę sunt rationabilia & spiritualia
sapit, dicitur homo rationalis & spiritua-
lis. Quãdo verò ad appetitũ se tenet, qui
ea sapit, quę sunt carnalia & irrationabilia
animaliũ, dicitur homo carnalis siue ani-
1 Cor. 2 malis. Vnde scriptũ est: Animalis homo
nõ percipit ea, quę Dei sunt. Spiritualis au-
tẽ diiudicat omnia, & ipse à nemine iudi-
catur. Cùm itaq; iuxta hoc, quod volunt-
se habet, dicitur homo carnalis siue spiri-
tualis: sciendum est, quòd interdum quæ-
dam sentiuntur in carne, quibus volunta-
minimè consentit.

CAP.

CAP. CLXX.

De suggestione, delectatione, & consensu.

TRes namque delectationes sunt; vna, quę sentitur in carne pręter voluntatem, quæ vocatur suggestio. Alia, quę sentitur in voluntate suggestionis, nō tamen in voluntate actionis, quę dicitur delectatio. Tertia, quę sentitur, cum voluntate operandi, & nominatur consensus. Sed illam, quę nominatur suggestio, nulla pęna comitatur. Nam, vbi non est consensus voluntatis, nulla sequitur pęna delectationis Vnde Apostolus: Nihil damnationis est his, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnē ambulant Et alibi: Condelector legi Dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meę, & captiuum me ducentē in lege peccati, quę est in membris meis. Interiorem hominē vocat ipsam rationē; legem membrorū, delectationē sine voluntate; legem Dei, obseruationē mandatorum eius, quæ & lex mētis dicitur, quia mente seruatur; legem autem peccati, quam prius legem membrorum nominauerat. *Rom. 8.* *Rom. 7.*

CAP. CLXXI.

De nominibus animæ.

NOta, quòd plura sunt nomina animę. Vocatur enim aliquando spiritus, mens, animus, ratio, intellectus, interior homo. Dicitur etiam anima vegetabilis, sensibilis, rationalis. Sed cùm plura nomina habeat, ad illa adhuc redeamus, de quibus sermo fuit prius. Quia voluntas in illis, aut rectè se habebit, & erit legitima: aut illa deserendo, fornicatrix, vilis, & abiecta. Namque si voluntas, quæ est media inter rationem & appetitum, rationi concordauerit, legitimè viuit, si verò appetitui, fornicatrix erit; Est ergo ratio siue spiritus, quasi vir; voluntas, vt sponsa; appetitus carnis, quasi adulter; non igitur voluntas in aliquo consentiat. Scriptum est enim: Concupiscentia, cùm conceperit, parit peccatum; peccatum cùm consummatum fuerit, generat mortem. Iac. 1.

CAP. CLXXII.

De sordido exemplum.

QVemadmodum, si sordidus aliquis & omni fœtore plenus occurrat ali-

alicui dicens, se cum eo velle cõsiliari, non debet qui mundus est subsistere; sic nec voluntas, appetitui carnali acquiescere.

CAP. CLXXIII.

De quadrato lapide.

QVadratus lapis, sex æqualia habet latera; in quod horum ceciderit, firmiter iacebit; sic prouidendum est viro iusto, vt in suo persistat proposito. Huius autem latera sex, hæc sunt; prosperitas, aduersitas, sui libertas, subiectio, in secreto esse, & in publico; & in quibus singulis, si à diabolo impulsetur, stet, nec à proposito moueatur.

CAP. CLXXIIII.

De peccato.

DE peccato tribus modis loquimur. Secundum naturam, id est, districtam iustitiam, vt illud: Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis. *Mat. 5.*
Secundum gratiam, vt: Quacunque hora ingemuerit peccator, peccatum suum remittetur ei. Et, Conuertimini ad me, di- *Exec. 18* *Zach. 3.*

cit Dominus, & ego conuertar ad vos. Se-
cundum disciplinam; vt cùm præcipitur
homini, tantum vel tantum pœnitere.
Disciplina est sub gratia, quia nullus pœ-
nitere vel satisfacere posset, nisi gratia præ-
ueniret.

CAP. CLXXV.

De similitudine ceræ.

VIdens hominem in vanitate, ab in-
fantia vsque ad profundam senectu-
tem conuersatum, sola terrena sapientem,
& in his penitus obduratum. Cum hoc a-
ge de spiritualibus; huic de subtilitate diui-
næ contemplationis loquere, hunc secreta
rimari cælestia doce: & prospicies eum
nequaquam posse adhæc videre. Nec mi-
rum, indurata est cera, in istis ætatem con-
triuit, aliena ab istis sequi didicit. E con-
tra consideres puerum, ætate & scientia te-
nerum, nec bonum nec malum discerne-
valentem, nec te quidem intelligere
huiusmodi differentem. Nec quidem mi-
rum. Mollis est enim cera, & quasi
quens, nec imaginem sigilli quoquo mo-
do recipiens. Medius horum adolescens
& iuuenis est, ex teneritudine atque du-
rit[...]

titia, quasi ex senectute & pueritia congruè temperatus. Si ergo hunc instruxeris, ad quemcunque vtilitatis profectum voles, siue honestatis, aptè informare valebis.

CAP. CLXXVI.

De conatu diaboli contra nouitium.

CVm diabolus nequit monachatum alicui dare odio, nititur eum conuersationis, in qua est, subruere fastidio. Et licet illi monachatum propositum tenendum ad horam quasi cōcedat, tamen hoc, quia sub talibus, aut etiam inter tales, aut in tali loco suscepit, multimodis versutijs fallaciter impulsum, pænitere nouitium quandoque facit. Vt dum illi persuadet incæptum propositum, ingratum existere; nec ad meliora proficiat; nec quod accepit, diu teneat, aut in eo vtiliter persistat. Quippe dum incessanter laboriosis cogitationibus de mutando; aut si mutari non valet, saltem de improbando proposito, meditatur; nunquam interim ad finem perfectionis labor eius perueniat, sed prorsus à Deo respuatur. Nam, quoniam illi fundamentum; quod posuit, displicet, nul-

latenus illi ſtructuram bonæ vitę ſuperæ-
dificare libet, vt ſit. Vt quemadmodum ar-
buſtula, ſi ſæpe tranſplantetur, aut nuper
plantata in eodem loco, crebra conculca-
tione inquietetur, nequaquam radicari
valens, ariditatem citò attrahit, nec ad a-
liquam fructus fertilitatem peruenit. Sic
infęlix monachus, ſi ſæpius de loco ad
locum, proprió appetitu mouetur; aut in
vno permanens, frequenter eius odio con-
cutitur.

Cap. CLXXVII.

De pueris plantæ comparatis.

DIc quæſo, ſi plantam arboris in hor-
to tuo plantares, & mox illam ex
omni parte ita concluderes, vt ramos
ſuos nullatenus extendere poſſet, cùm eam
poſt annos excluderes, quales putas ramos
extenderet. Profectò inutilis arbor, rugo-
ſa, & gibbis plena, ramis ſuis incurue
perplexa. Hoc vtique facitis, ô vos puero-
rum magiſtri, de pueris veſtris, qui plan-
tati ſunt per oblationem in eccleſiæ horto,
ſcilicet vt creſcant, & fructificēt Deo. Vos
autem in tãtùm terroribus, minis, & ver-
beribus vndique illos coarctatis, vt nul-
penitus

penitus liceat sibi libertate potiri. Itaque indiscretè oppressi, prauas, & spinarum more perplexas cogitationes, infra se congerunt, fouent, & nutriunt. Vnde fit, vt quia nihil amoris, nihil pietatis, nihil beneuolentiæ circa se in vobis sentiunt; nec illi alicuius boni in vobis; sed quicquid est odij, impietatis, maleuolentiæ, postea spem habeant. Contingit itaque miserabili modo, vt sicut corpore crescunt sic & in eis timor tantùm, & inuidia, & suspicio omnis mali crescat ex vobis, semper proni & incurui ad vitia, secum pręmeditantes, aut quomodo vestras insidias & machinationes valeant euitare, aut deinde sæculo redire.

CAP. CLXXVIII.

Exemplum de lamina auri.

AVdistis (quæso) vnquam artificem, ex lamina auri vel argenti, solis mallei percussionibus imaginem speciosam formasse? Non puto. Quid tunc? Quatenus aptam formam ex lamina formet, minceam suo instrumento leuiter premit & percutit, & postmodum planat, nunc etiam discreto leuamine, leuius leuat, &

informat. Sic & vos, si pueros vestros cupitis moribus bonis ornatos esse, necesse est, vt cum depressionibus verberum, impendatis eis paternæ pietatis, & mansuetudinis leuamen, atque subsidium. Tenera quidem teneris, sicut & ipsi teneri sunt, lac scilicet, non solidum cibum præbentes eis, necdum ad perfectam ætatē prouectis.

CAP. CLXXIX.

De charitate.

QVi charitatem in corde retinet, hic, vnde gratias Deo agat, habet, ille verò, ad quem tantummodo habetur, minimè. Quas enim gratias mihi debet Deus, si quis me diligit? Amplius: is, cui dilectio alterius seruit, solius cōmodi munus pro functione suscipit. Verbi gratia, beneficium vnum, honorem vnum, prandium vnum, vel quodlibet officij genus in hunc modum. Alius verò qui charitatem, quasi commodi munus exhibuit, intransitiuè sibi retinuit. Charitas enim officium ab eo, qui hoc suscipit, transit. Charitas verò ipsa, quæ Deus est, in eo remanet, qui eam alijs impēdit, bonum autem permanens, bono transeunte melius est. Hæc igitur

igitur confiderãdo, profectò perfpiciemus magis effe nobis gaudendum, fi alios diligimus, quàm fi ab alijs diligamur. Nihil mihi debet aliquis, nec ego alicui, ergo charitas eft exhibenda, non exigenda.

CAP. CLXXX.

Ex tribus caufis, omnis res amatur.

QVicquid amatur, aut natura amatur, aut rectè, aut fpe commodi. Naturale enim eft, vt omne bonum amemus, & vtile. Rectum verò, vt benefacientem nobis amemus. Spe commodi, quandoque res amatur. Alia prorfus vfum, vt mel, eo quod fit bonum & fuaue, etiam fecundum vfum. Alia verò fecundum effectum, vt abfinthium, & nonnulla naturalis potio, quæ cùm dent fanitatem, nullam tamen in vfu præbent fuauitatem.

CAP. CLXXXI.

Quòd tribus modis diligendus fit Deus.

TRibus etiam his modis diligendus eft Deus. Natura, quia omnibus & melior, & vtilior, & ideo plus cæteris eft

amandus. Rectitudine, quoniam omnia, quæ habemus, præstat nobis, etiam hoc ipsum quod sumus. Et tanto eum amare debemus plus nobisipsis, quanto maior est ipse, qui se pro nobis dedit, & nobis eisdē semetipsum daturus est. Et quoniā ei personaliter non possumus reddere illud, (non enim his persona eius eget) ostendit nobis, quibus debeamus vicem reddere, dicens: Mando vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Et Apostolus: Sicut pro nobis Christus animam suam posuit, ita debetis pro fratribus animas ponere. Diligere igitur debemus nos inuicem; tum quia & bruta quędā animalia hoc faciunt, tum quia vnius familiæ, scilicet Christi sumus; & quia in regno eius singulos sicut nosipsos diligemus; & quia ibi æqualiter ab ipsis diligemur. Indecens enim est, si in hoc mundo habuerimus odio, quos ibi sumus habituri charissimos. Sciendum est enim, quòd quicunque ibi aderunt, nobis vicem reddent pro dilectione præsenti. Spe etiam commodi vel remunerationis diligendus est Deus, quoniam immortalitatem & incorruptibilitatem nobis promittit.

Ioan. 15

1 Io. 3.

CAP. CLXXXII.

De tribus libertatibus.

Libertatis siquidem modos tres dicimus esse: libertatem videlicet actionis, quam omnes volunt; id est, vt liberè facere possint quæ volunt. Dicitur etiam libertas intelligentiæ, quam non omnes volunt. Est etiam libertas rectę voluntatis, quę semper est bona. Hanc paucissimi volunt; id est, vt ea velint, quæ debent. Notandum, quòd libertas actionis sine libertate bonæ voluntatis, semper est mala. Verùm libertas intelligendi est media, quę bona est, quotiescunque libertati rectę voluntatis adhęret: mala autem, cùm sine illa est. Habet primò quis quantulamcunque libertatem intelligendi, id est, scit intelligere, quid sibi expedit, velit illam in bono, & sic promerebitur adipisci libertatem intelligendi quicquid expedit, volendi quodcumque debet, agendi quicquid prodest. Sub libertate volendi, est libertas arbitrij.

CAP. CLXXXIII.

De venatione diaboli.

Diabolus, per peccati suggestionem, quotidie, it ad venandum. Eos verò intra retia sua retinet, quos nec dolor pro peccato proprio afficit. Illos autē iā amittere incipit, quos pro carnis intemperie lugere iā conspicit. Quosdā autē tertij ordinis, id est, sanatos à carnalibus & spiritualibus peccatis, omnino perdit. Primi omnino lugeant, doleant adhuc secundi, tertij verò gaudeant.

CAP. CLXXXIIII.

Quòd Deus non horreat peccatum.

Horrere dicitur Deus animā peccatricē, nō quòd horreat peccatū, quod nihil est; sed quia nō est ibi debita iustitia, quam ibi amaret. Vt dicimus nos horrere domum, in qua nihil est, quod amemus; sed hoc & illud impropriè. Virtutibus igitur adhęreamus postponēdo vitia, & hanc patientiam amplectendo cum iugi exercitio. Patientia etenim, vel qualibet virtus

sine

sine exercitio, quasi plumbea lancea est.

CAP. CLXXXV.

Visio Anselmi de fluuio.

VIdit, vt asserere solebat, Anselmus in infirmitate positus, & in ecstasi quodammodo extra se raptus: vidit (inquam) fluuium vnum rapidum atq; præcipitẽ, in quẽ confluebant omniũ fluxuũ purgaturę, & quarũcumq́, terrestrũ rerum lauaturæ. Videbatur itaq; aqua ipsa nimis turbulenta, & immunda & omniũ spurcitiarũ sorde horrida. Rapiebat igitur in se quicquid attingere poterat: & deuoluebat tam viros quàm mulieres infra se, diuites & inopes simul. Fęda quidem erat aqua, ex ea tamen viuebant & delectabantur in illa: vt ille asserebat, qui eum ducebat. Ille verò ab ipso inquirente, quisnam torrens ille esset: vel quid multitudo illa, in eo volutans, prætenderet? Adiecit ille predux patris nostri, atque ait. Ne mireris. Torrens mundum significat, quò rapiuntur, in cuius illecebrosis spurcitijs, inuoluuntur omnes ipsum amantes. Et his dictis, inquit.

CAP. CLXXXVI.

De vero monachatu.

VIsne videre, quid ſit monachatus verus? Ad hoc alter: Volo. Duxit itaq; illũ, quaſi in cõſpectũ cuiuſdã magni clauſtri, & admodum ſpacioſi, & ſpecioſi. Et ait: Circumſpice. Aſpexit & ille. Et ecce parietes clauſtri illius obducti erant argento puriſſimo. Herba quoque virens in medio erat, & ipſa argentea; mollis quidem, & redolens, & vltra humanam opinionem delectabilis. Hæc more alterius herbę, ſub his, qui in ea pauſabant leniter flectebatur, & ſurgentibus illis, ipſa quoque ſurgebat. Vt quid immorer? Quicquid eſt iucunditatis, ibi erat. Cùm ergo hoc perpetuò habitandum elegiſſet Anſelmus, ductor eius ſe ei ſpopondit, ſi vellet, veram oſtenſurum patientiam. Sed quia, vt aſſolet, interim euigilauit, promiſſi demonſtratorem amiſit. Has igitur duas viſiones à ſancta paternitate, & à paterna ſanctitate relatas, libenter audiamus, & audiendo deuotè teneamus, tenendo mente iugiter reuoluamus; vt vnius horrorem, dum vacat, fugiamus; alterius velut amœ-

næ iucunditati, & iocundæ amænitati insistamus, nos qui monachatum tenemus.

CAP. CLXXXVII.

De securitate & pace in religione,

SIcut bubo, dum in cauerna cum pullis suis est, lætatur, & suo modo bene sibi est; dũ verò inter coruos, & corniculas, seu alias aues est, incursatur ac dilaniatur, & omnino sibi malè est, vtpote, quem hic rostro percutit, ille alis in eum irruit, alter verò vnguibus discindit. Ita & mihi. Quãdo enim cum monachis, meis scilicet filijs, conuersari queo, mihi bene est, & grata ac singularis vitę meę cõsolatio. Quãdo verò remotus ab illis inter sęculares conuersor, hinc inde me variarum causarum incursus dilacerant, &, quæ non amo, sæcularia negotia vexant: Malè itaque mihi est, quando sic sum, ac tremens, pertimesco animæ meæ dispendium. Hic idem pater noster, quadam vice de trans mare regressum Regem Guilielmũ iuniorẽ adijt: Et, vt Romam ad Papam Vrbanum, pro stola sui Archiepiscopatus, eundi sibi licentiam daret, humiliter & mansuerè petijt. At Rex ad nomen Vrbani turbatus,

dixit

dixit se illum pro Papa non tenere: nec suæ consuetudinis esse, vt absque sua electione, alicui liceret in regno suo Papam nominare. Hinc igitur orta quędam grauis dissensio est inter regnū & sacerdotiū, adeo quidem magna, vt ipse absque assensu Regis, Angliam exiuit, & Romam petit. Ibique aliquamdiu cum maximo honore & reuerentia, tā ab ipso Papa, quàm ab ipsis Romanis, sublimiter commorans. Tandem precatu Regis ac totius regni, Angliam reuisens, suæ profectò sedi, Deo quidem annuente, ac populo fauente, restitutus est.

Cap. CLXXXVIII.

Exemplum de lepore.

DIscedente autē quadam vice eodem patre nostro, à prędicti curia Regis, pueri, quos nutriebat, leporem sibi occursantem in via, canibus insecuti sunt: fugientem, etiā intra pedes equi, quem pater ipse insidebat, consecuti sunt. Ille verò sciens miseram bestiolam sic se refugio consuluisse, retentis habenis, equum loco fixit, nec cupitum bestię voluit pręsidium denegare. Quam canes circundantes, & linguis

linguis suis hanc grato obsequio hinc inde lingentes, nec se sub equo poterant eijcere, nec in aliquo lædere. Quod videntes, admirati sunt, qui aderant. At pater pius, vbi quosdam aspexit ex militibus ridere, & quasi pro capta bestiola lętitiæ fræna laxare, solutus in lachrymas, ait: Ridetis? Et huic vtiq; infelici nullus risus, nulla lætitia, hostes eius circa eam sunt, & ipsa sola de vita sollicita confugit ad nos, præsidium suo modo flagitans. Hoc planè (tibi) est similitudo in hominis & animæ morientis. Nã cùm de corpore exit, mox inimici sui, maligni scilicet spiritus, qui eã in corpore degentem per anfractus vitiorum multimodis persecuti sunt, crudeliter assunt; parati sunt eum rapere, & in mortẽ æternam præcipitare. At illa nimis anxia, huc illucq; circunspicit, & manum defensionis & auxilij, qua se tueatur, sibi porrigi ineffabili desiderio cõcupiscit. Dæmones autem, è contrario rident, & immẽsa lætitia gaudent, si nullo eam adminiculo fultã inuenire queãt. Quibus dictis, laxato fręno iter arripuit, & bestiam vltrà persequi clara voce canibus interdixit. Tunc illa, ab omni læsione immunis, exultans & hilaris, præpeti cursu campos syluasq; reuisit.

CAP. CLXXXIX.

Exemplum de auicula.

ALia quoque vice respexit puerum quendam, cum auicula in via ludentem: quæ pedem filo innexum habebat. Sæpe cũ laxius ire permittebatur, fuga sibi cõsulere cupiẽs, auolare nitebatur. At puer filum manu tenens, retrahens irretitam auiculam ad se vsque deijciebat, & hoc ingens gaudium pulchrumque spectaculum puero præstabat. Factum est hoc semel & iterum, factum frequentius. Quod pater benignus aspiciens, auiculæ condoluit: & vt rupto filo libertati redderetur, præcepit. Et ecce filum rumpitur, auisq; auolat; puer plorat, pater exultat. Et vocatis, qui aderant, considerastis, inquit, iocum pueri? Et confessis considerasse, ait: Simili consideratione iocatur diabolus cum hominibus multis, quos irretitos suis laqueis, pro sua voluntate in diuersa vitiorum impedimenta pertrahit. Sunt enim quidam (vt verbi gratia dicam) auaritiæ, seu luxuriæ, & similium flammis succensi, & ex mala consuetudine illis addicti. His contingit aliquando, vt sua facta considerantes, fleãt, seque amodo à talibus cessaturos ore promittant, & more auis irretitę liberos se vo-

lare

lare autument. Sed quia prauo vsu irretiti ab hoste tenentur, nolentes in eadem vitia deijciuntur: fitque hoc sæpius, nec omnimode liberātur; nisi magno conatu & gratia, funis rumpatur prauæ consuetudinis.

CAP. CXC.

De malitia & fœditate peccati.

SI hic, inquit Anselmus, peccati pudorem, & illinc cernerem inferni horrorem, & necessariò vni illorum haberem immergi: prius me in infernū mergerem, quàm peccatum in me immitterem. Mallem enim purus à peccato, & innocens gehennam intrare, quàm peccati sorde pollutus, cælorum regna tenere, cum constet solos malos in inferno torqueri, & solos bonos in cęlesti beatitudine foueri.

CAP. CXCI.

De verbis defuncti.

VErba defuncti Osberni monachi, ad Anselmum in spiritu delata, & ab eodem Anselmo postmodū expofita. Ter, inquit, ille defunctus, antiquus serpens insurrexit in me; sed Vrsarius domini mei liberauit me, hæc dicens, euanuit. Benedictus verò pater noster, visionem illam expergefactus à somno, ad memoriam reuocans,

uocans, ac singula propensius inspiciens, quando, & quibus libuit sic eam exposuit. Primò inquiẽs, pro peccatis, quibus obligatus ante baptismum fuerat, in eum insurrexisse hostem antiquum. Secundò, pro peccatis, quæ fecit post baptismatis sacramentum, ante professionem. Tertiò, pro illis, quę fecit post professionem, ante obitum. Sed ter cecidit: Peccata enim quibus astrictus fuerat ante baptismum, fidem parentum, in ipso sacramẽto deleta, diabolus inuenit. Illa etiam, quæ in sæculo, vel in monasterio ante professionem commisit, in ipsa professione monastica æque abolita, serpens ille antiquus reperit. Quæ verò post professionem fecit, vera confessione ante obitum, monachus ille deleuit. Per illum Dominum Vrsarium designari dixit ordinem Angelicum. Sicut enim vrsarii vrsos, ita angeli spiritus malignos à sua sæuitia coërcent & opprimunt, ne nobis noceant, inquantum volunt.

FINIS LIBRI
BEATI ANSELMI
DE
SIMILITVDINIBVS.

D. ANSELMI CANTVARIENSIS ARCHIEPISCOPI EPISTOLÆ.

EPISTOLA I.

AD HELINANDVM AVVNCVLVM.

Beatus Anselmus Helinandum auunculum suum, ad statum perfectioris vitæ exhortatur.

SERVVS *seruorum Dei, in Beccensi monasterio commorantium, frater Anselmus fratri dilecto, filio desiderato Helinando, bene incepta feliciter perficere.*

1. BENEDICTVS DEVS, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum descendit: qui *Iac. 1.* auertit oculos tuos, ne videant vanitatem: & erexit animam tuam, *Ps. 118.* ad sequendam veritatem. Restat igitur mi frater desiderate, vt sedula solicitudine pertractes: quia, nemo mittens manum suam *Luc. 9.*

ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno cælorum. Antiquus enim hostis, tanto enixius non cessabit multimodis te calliditatibus inuadere, quanto te videt studiosius laqueos eius velle euadere. Sæpe namque reducit ante mentis oculos, quàm delectabilia sint ea, in quibus solitus es conuersari: vt continuò subinferat, quàm difficile sit assueta voluptate carere: quàm sit impossibile in austero Monasterij rigore, & rigida austeritate, tota ętate perseuerare: quatenus ex memoria assuetę delectationis, plus horreat animus sobrietatem vitæ sublimioris.

2. Aliquando sub specie discretionis, finget se salubrius tibi, quàm proposueris, consulere: vt scilicet prauitatem deserens, in clericali proposito religiosè viuendo velis persistere: vt per vitę correctionem, animam tuam possis saluare: nec per indiscretionem subeas onus, quod non possis portare. Quod si te ab intentione perfectioris vitæ, nullatenus auerti posse cognouerit: quasi tecum ire, approbando propositum, se simulabit: sed iuxta iter, laqueos ponere multimodos non cessabit. Alij quidem, hinc oblata oportunitate peccandi: illinc stimulante tentatione, suasionem callidus addet huiusmodi. Tam bonum

bonū est, quod decreuisti facere: vt quantumlibet immensitatem peccatorum possit destruere: Interim ergo satisfacere voluntati tuæ cui hæsitas, cum citò siue multa, siue pauca peccata sint, pariter delenda non dubites.

3 Aliquando verò taliter conabitur decipere: Bonum quidem est, quod vis facere; sed non opportune fit, nisi cum tepescente lasciuia iuuenili: quæ pondus illius regularis censuræ, non tolerat, ipsa maturitas ætatis, religiosæ grauitati se contemperat. Quod si viderit te ita imbecillem, vt impediri possit tua intentio, si manifestetur: omnino conabitur, vt his, à quibus retineri aut vi, aut amore, aut aliqua persuasione possis, qualibet occasione publicetur. Promittet etiam, quia si bonum, quod intendis, aliquantulum differre volueris, multo fructuosius atque vtilius facere hoc poteris, & plurimorum salute, quos tecum attrahes; & commodo pecuniæ monasterio profuturæ, quam vndique colliges: quid est, quod te leuitate, & inconsiderata acceleratione tentabit arguere? Quia te non solum promittendo, sed & pignus ponendo, indissolubili voto voluisti constringere, cum nihilominus & fortasse melius ad ipsum libera posses vo-

luntate proficere. Ad hæc omnia charissime, quid respondendum sit, vellē aliquanto diffusius scribere, nisi lex epistolæ cogeret me breuitatem non excedere.

4. Breue igitur, & verū amici tui suscipe contra ista consilium Qui putat voluptate sęculi carere, & in exercitio perseuerare virtutum, nimis austerum & impossibile: nunquam gustabit, quantū sit non seruire, sed imperare vitijs, per amorem & spē cœlestis regni, laudandum & delectabile. Qui putat melius sibi esse in habitu clericali religiosè viuere, quàm subire monachicę vitæ pondus importabile: consideret per totum mundū, quanta hilaritate vtriq; sexui, omni ætati, omni generi hominū, sit pondus illud cantabile. Sciat etiam, quia valde difficilius est intra seculares per liberam volūtatem, quàm intra claustrū monachorū sub disciplina custodire vitæ sanctitatē.

5. Non dico nūc, quod propositum monachicæ vitæ, inter omnes vitas altiorem gradum contingat humilitatis, quē altior sequitur exaltatio: nisi quia nullus, vt melius viuat, monachi propositum deserit: & omne genus hominum ad monachicā vitam, vt magis Deo propinquet, concurrit. Qui peccatis addit peccata, quia peccatorū omniū expectat remissionē, amando pec-

catum

catũ probat se non amare, & ideo non mereri peccatorum absolutionẽ. Qui differt in futuram, & forsitan non futurã ætatem, suam vitam corrigere, certum bonũ dimittit, proculdubio & contemnẽdo quod perdit, probat se non amare, quod expectat, & meretur non accipere.

6. Qui certus non est se tantæ esse constantiæ, vt nullo modo possit flecti à bono proposito: omnino celet bonam voluntatem, vt non, nisi cum in opus exit, appareat in publico. Qui bonum, quod vult facere, vt melius fiat, differt: bonum est, si melius certum est. Quod si melius bonũ, dubium est, & perdere minus bonum, minus est damnosum, & irrecuperabile cõsilium est, vt acceleret facere bonũ minus; ne nimis expectãdo maius, nõ faciat maius nec minus. Qui iudicat leuitatem, voto velle se ligare ad faciẽdum, quod bonũ est: vt iam non sit liber ad non faciẽdum, iudicet doctorẽ leuitatis illum, qui dicit: Vouete & reddite. Nullatenus enim reprehendendus est, qui, quod bonum est, vouit; sed qui nõ reddit, quod vouit. Certũ quippe est, quia qui bene vouet, ipso voto Deo placet. Qui ergo aliquid boni vouit, nõ pæniteat: quiã fecit, vnde Deo placeat: sed festinet reddere, quod vouit, vt plus placeat. *Psal. 75*

7. Hęc fili chariſſime conſilia, has conſolationes, in præſenti maximè tibi neceſſarias iudicaui. Hęc paterna ſolicitudine ego, quem patrem & cōſiliarium non mea voluntate, ſed tua voluntate elegiſti, dictaui. Hæc interim reminiſci non deſinas; donec quod Deo inſpirante voluiſti, ipſo adiuuante perficias. Vale deſiderate cordi meo; & feſtina ſatisfacere de te deſiderio meo, quod vtinam facere placeat omnipotenti Deo.

EPISTOLA II.

AD HVGONEM INCLVSVM.

Beatus Anſelmus Hugonis incluſi poſtulationi ſatisfacit, vnde nimirum ſecularium hominum mentes, ad contemptum ſeculi, & ęterni regni deſiderium, incitare poſſit.

DOMINO *& amico chariſſimo Hugoni incluſo, frater Anſelmus dictus Abbas Becci, à malis excludi, & in bonis includi.*

1. DVo viri laici nuper ad me venerunt, dicentes ſe à veſtra dilectione miſſos: quatenus ex noſtra exhortatione

tatione aliquid assumerent, vnde se ad patriæ cælestis amorem accenderent: Per quos etiam, vt referebant, postulastis, vt aliquid à me breuiter scriptum acciperetis, vnde sęcularium hominum mẽtes vos adeuntium, ad huius sæculi contemptum, & æterni regni desiderium incitaretis. Quod tãto melius per vos efficere potestis, quanto liberius hauritis vitę dulcedinem cælestis. Nam quod ego quasi à lõgè intueor: vos gustu sentitis: & ego quod mente ieiuna ore rumino, vos cordis affectu glutitis. Quod enim ego de sanctæ vitæ rectitudine vtcumque intelligo, vos operibus tractatis: & quod ego vtcumque loqui possum, vos faciendo gustatis. Quanto ergo satur suauius, quàm ieiunus eructat: tanto dulcius vestra commonitio, quod persuadere nititur, inculcat

2 Sed quoniam vestræ aliquid negare nequeo voluntati, quamuis hoc, quod à me petitis, in latitudine sanctæ scripturæ multo melius inueniatis, tamen dicam aliquid secũdum petitionem vestram, ne me velut eius contemptorem arguatis. Sic itaque aliquèm illiteratum, & qui altiora non possit capere, ad beatitudinis ęternę desiderium existimo posse incitari. Frater charissime, regnum cęlorum clamat Deus se habere

bere venale. Quod quidem regnum cælorum tale est, vt eius beatitudinē & gloriā nec oculus hominis mortalis possit videre, nec auris audire, nec cor cogitare. Vt tamen aliquo modo illud possis cogitare, quisquis ibi regnare meruerit, quicquid ipse volet, hoc erit in cælo, & in terra: quicquid vero nolet, non erit in cælo, nec in terra. Tanta enim erit dilectio inter Deum & eos, qui ibi erunt; & inter seipsos inuicem, vt omnes se inuicem diligant sicut seipsos; sed plus ament omnes Deum, quàm seipsos. Et propter hoc nullus ibi volet, nisi quod Deus; & quod volet vnus, hoc volent omnes: & quod vnus vel omnes, hoc ipsum volet Deus. Quapropter, quicquid vnusquisque volet, hoc erit, & de seipso, & de omnibus alijs, & de tota creatura, & de ipso Deo. Et sic singuli erunt perfecti reges; quia quod singuli volent, hoc erit. Et omnes simul cum Deo vnus rex, & quasi vnus homo; quia omnes vnum volent, & quod volent, erit. Hanc mercedem, clamat Deus de cælo, se habere venalem.

Esa. 64. 1 Cor. 2. Mat. 5.

3. Si quis quærit, quo precio? Respondetur illi: Non indiget terreno precio, qui vult dare regnum in cælo. Nec aliquis potest Deo dare, quod non habeat: cuius est totum, quicquid est. Nec tamen dat Deus

tantam rem sine precio, quia non dat illam non amanti. Nemo enim dat, quod charũ habet, illi, cui charum non est. Quoniam ergo Deus tua re non indiget, nec dare debet tantam rem contemnenti amare illam: Non quęrit nisi amorẽ, sine quo dari non debet. Da ergo amorem, & accipe regnũ; ama, & habe. Denique, quoniam regnare in cęlo, non est aliud quàm sic glutinari cum Deo, & cum omnibus sanctis Angelis & hominibus per dilectionem in vnam voluntatem, vt omnes vtantur simul vna potestate. Ama Deum plusquam teipsum, & iam incipis tenere, quod ibi perfectè vis habere.

4. Concorda cum Deo & hominibus, si tamen ipsi à Deo non discordent: & iam incipis, & cum Deo, & cũ omnibus Sanctis eius regnare. Nam secundum quod tu concordabis modo cum Deo & cum hominibus in voluntate illorum, concordabit tunc Deus & omnes Sancti tecum in tua voluntate. Si ergo vis esse rex in cælo, ama Deum & homines sicut debes, & mereberis esse, quod optas. Hunc amorem non poteris habere perfectum, nisi euacuaueris cor tuum ab omni alio amore. Quippe sic est de corde hominis, & de hoc amore, quomodo de vase & oleo. Nam sicut

cut vas, quanto magis habet aquam, aut alium similem liquorem, tanto minus capit oleum: ita cor, in quantum occupatur alio amore, in tantum excludit istum.

5. Est & aliud Quia sicut fętor est contrarius odori. & tenebræ luci: sic omnis alius amor, huic amori. Sicut igitur contraria, nunquam simul integrè cōueniunt: sic nec iste amor, cum vno alio amore in vno corde. Hinc est, quod qui cor suum implent dilectione Dei & proximi, nihil aliud volūt, nisi quod Deus vult, aut quod vult alius homo, tantum si non sit contra Deum: Hinc est, quod instāt orationibus, & cęlestibus colloquijs, & cogitationibus: quia dulce est illis desiderare Deum, & loqui, & audire, & cogitare de illo, quem multum amant. Hinc est, quod gaudent cùm gaudentibus, flent cum flentibus, miserētur miseris, donant indigentibus: quia alios homines, tanquā seipsos amāt. Hinc est, quod contemnunt diuitias, potestates, voluptates, honores, & laudes. Qui enim hæc amant, sępe faciunt aliquid contra Deum, & contra proximum. Siquidem ex duobus his præceptis, vniuersa lex pendet,
Mat 22 & prophetæ. Qui ergo vult illū amorem habere perfectè, quo regnum cælorū emitur, amet contemptum, paupertatem, laborem,

borem, subiectionem, sicut sancti viri faciunt. Sic enim, qui se humiliat, exaltabitur. *Luc. 14.*

6. Breuiter hæc vobis charissime, sicut postulastis, dixi, sed in horum expositione, prudentia vestra multa plura proferre poterit, quam dixi. Si tamen de plenitudine beatitudinis æternæ, à me aliquid latius dictum, sanctitas vestra legere voluerit, in fine libelli mei, qui Prosologion appellatur, vbi de pleno gaudio tractaui, reperire hoc poterit. Valete, & orate pro me. *Cap. 25 & 26. Prosologij.*

EPISTOLA III.

AD HENRICVM AMICVM.

Beatus Anselmus Henricum amicū suum exhortatur, vt penset, in quantalibet mundi gloria fuerit, quis eius finis, & quis in fine fructus, quodue proemium; & è contra, quæ sit expectatio mundi gloriam conculcantium.

DOMINO *fratri, amico Henrico, frater Anselmus Abbas Becci. bonæ voluntatis perfectionem, & effectum.*

1. BEnedictus Deus in donis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, *Ps. 144*

qui

qui vestrę dilectioni tantum de nostro desiderio, propter quod iuistis, concessit efficere: quem oramus, vt quod deest adhuc de voto nostro, & de vestra mercede, dignetur perficere. De qua re, nostrum consilium per fratres nostros mando. De gratia & dilectione ducis, de qua scripsisti mihi, multum gaudeo: & pro ea Deo, & illi, & vobis gratias ago. Quod etiam illi per literas facere cogito, cum nuncij vestri, sicut audiui constitutum esse, ad illum redibunt. Et quoniam nescio, si hoc necesse erit fieri, antequam redeant: cum primum poteritis, mandate mihi pronomen eius, & nomina vxoris & filiorum eius. Solum enim nomen eius teneo, quia Vitalis vocatur. Sed quàm dulcis mihi vestra dilectio, sic me sibi sua probitate conglutinauit: vt idem de vobis, quod de me, desiderat cor meum. Vnde eam spem magnam ex vestris sermonibus concepi, non potest mens mea quiescere, donec ipsum desiderium meum de vobis satietur.

2. Quamuis igitur nullus sermo sufficiat mihi, donec Deus, quod opto, perficiat: pauca tamen, quia non nescienti loquor, pro hoc ipso amica familiaritate commemoro. Pensa igitur dulcis amice quan-

quantalibet mundi gloria potitus fueris; quis sit finis, & in fine quis fructus, quod proemium: Et è contra, quæ sit expectatio mundi gloriam conculcantium. Si dicis, non soli monachi ad salutem perueniunt, verum est. Sed qui certius, qui altius, illi ne qui Deum solum conantur amare iam illi, qui amorem Dei, & amorem sæculi volunt copulare?

3. Sed forsitan dicet aliquis, quia & in omni ordine monachorum est periculum. O homo, qui hoc dicit, quare non considerat, quid dicit? O rationalis natura, an est hoc rationabile consilium, vt quia vbique est periculum, ibi eligas manere, vbi maius est periculum? Denique, si ille, qui solum Deum nititur amare, seruat propositum vsque in finem, certa est salus. Si verò ille, qui mundum vult amare, non deserit suum propositum ante finem, aut nulla, aut dubia, aut minor est salus. Et certè satis probat, quia nullatenus, aut parum aliquod bonum diligit: quia illud, vbi certius & melius cognoscit, non eligit.

4. Sed multi dicunt: Grauius irascitur Deus peccanti monacho, quàm alio, quia de proposito altiori cadit. Hoc verum est, quamdiu cadit in peccato. Sed certè benignius & familiarius suscipit Deus mo-

 nachum

nachum pœnitentem, si ad suum proposi-
tum redit, quàm non monachum, qui ad
idem propositum non venit. Plus namq;
placet Deo, etiam post graue peccatum,
cuius propositum est, & - te & post, quo
maius habere non potest, quàm ille, qui
nec ante, nec post, simile peccatum non
vult proponere, quo melius non potest. Si
ergo & innocentibus & pœnitentibus me-
lius est ad vitam monachicam venire &
redire, quàm absistere, quid moraris? Si
pr us de hac vita tolleris, damnum est ir-
recuperabile.

5. Multa charissime, de monachicæ vi-
tæ altitudine & celsitudine, de quiete &
iocunditate dicere possem, si epistola mo-
dũ non excederet. Festina ergo ad tantum
bonum, quia nullo bono efficacius venies
ad summum bonum. Plures vidi promit-
tentes & differentes, quos ita mors tulit,
vt nec hoc perficerẽt, quo se impediebant,
nec hoc inciperent, quod promittebant.
Quod valde timeo de te, auertat Deus à te
charissime. Vale, & noli tardare.

EPI-

EPISTOLA IIII.

AD QVANDAM DOMINAM.

Beatus Anselmus obsecrat quandam Dominam, vt consilijs suis acquiescat: & ad habitum & propositum abiectum, vt redeat, si saluari velit, admonet.

ANSELMVS *Dei ordinatione Archiepiscopus Cantuariensis, mundum, non Christum contemnere; & Christum, plus quàm mundum diligere.*

1. Libentissimè, si possem, tecum loquerer, soror mihi in Deo dilecta. Quia charitas, qua omnem hominem volo saluum fieri: & officium mihi iniunctum, exigunt à me, vt fraterno & paterno affectu diligam; & per eandem dilectionem, sollicitudinem de salute animæ tuæ geram. Sed quoniam in nobis non euenit opportunitas colloquendi, incumbit mihi necessitas scribendi, quem animum de te habeam, & quid de te desiderem. Obsecro igitur te, vt non contemnas dilectionem, qua te propter Deum & honorem Dei, ad salutem tuam diligo, neque reijcias consilium meum. Si enim mihi acquiescere volueris, *1 Tim. 2*

luceris, certa esto, quia valde tibi in fine
Luc. 15. placebit, & erit super te gaudiũ magnum
Angelis Dei. Si verò nolueris, scito, quia nimis tibi displicebit, & inexcusabilis eris in districto iudicio Dei.

2. Audiui soror mea, quia diu portasti habitum sanctæ conuersationis. Quem quomodo reliqueris, quidue passa sis, vel quid feceris, non latet, sed multum apertum est. Considera igitur iam nunc charissima, quantum distent viriles amplexus & carnalis delectatio, ab amplexibus Christi, & à delectatione castitatis, & cordis munditia. Amplexus quidẽ Christi, dico non corporales, sed quales per amorem & desiderium eius, inter bonam conscientiam facit anima familiaris eius. Considera, inquã, quæ sit differentia inter has duas delectationes non loquor nunc de legitimo coniugio. Considera, inquam, quanta sit in spiritali delectatione munditia, quanta sit in carnali immunditia: quid spiritalis promittat, & quid carnalis minetur: quanta sit in spiritali spes, & quam delectabilis expectatio Christi: quanta etiam in hac vita securitas & consolatio: quantus sit in carnali timor iudicij Dei: quanta etiam in præsenti vita est confusio.

3. Co-

3. Cogita, quale sit, Christum sponsum, cælestis regni dotem promittentem, contemnere; & hominem mortalem, non nisi corruptionem & contemptibilia dantem & pollicentem, filio Dei, regi regum præponere. Certè ille rex regum, concupiuit speciem tuam, vt sponsæ legitimæ. Qualiter autem ille, quem scis, carnis tuæ pulchritudinem appetiuerit soror mea, quomodo dicam? quomodo dicam, fœmina nobilis, quomodo dicam? Sponsa Dei virgo fueras electa, & Deo habitu & conuersatione assignata. Quid dicam modo te esse, filia mea? Deus scit. Nō ita loquor, vt gaudeam de confusione tua: sed vt gaudeat Deus, & congaudeant Angeli de conuersione, & salubri pœnitentia tua. Quid ergo dicam? Si non dico, forsitan non animaduertis: si dico, forsitan irasceris. De electa & signata & sponsa Dei, quid facta es? Erubescat esse nobilitas tua, quod erubescis audire; & ego, propter nobilitatem tuam & dilectionem, erubesco dicere. *Luc. 15.*

4. Ecce filia charissima, si hæc pro ponis in conspectu tuo, quantus dolor debet esse in corde tuo, de tanto & tam graui casu tuo? Si enim vehementer doles, condolendo tibi valde gaudeo: si verò non doles, non est vnde gaudeam, sed multo magis

 doleo.

doleo. Nam si doles, adhuc salutem tuam spero; si autẽ non doles, quid nisi damnationem tuam expectare queo? Impossibile namque est, te vllo modo posse saluari, nisi ad habitum & propositum abiectum redieris. Quamuis enim ab Episcopo sacrata non fueris, nec coram ipso professionem legeris: hoc solùm tamen est manifesta, & quæ negari non potest professio. Quia publicè & secretè habitum sancti propositi portasti, per quod, omnibus te videntibus, Deo dicatam te esse, non minus quàm professionem legendo, affirmasti. Nam antequã fieret ista nunc vsitata monachici propositi professio & sacratio, multa millia vtriusq; sexus hominum, solo habitu se ipsius esse propositi profitentia, celsitudinem & coronam consecuta sunt. Et qui nunc habitum sine hac professione & sacratione assumptum reijciebant, apostatæ iudicabãtur. Inexcusabilis ergo es, si deseris sanctum propositum, quod diu habitu & conuersatione professa es: quamuis professionem nunc vsitatam non legeris, & ab Episcopo consecrata non fueris.

5. Certe filia charissima, adhuc te expectat Dominus, & creator, & redemptor
Psal 44 tuus, Rex ille, qui concupiuit speciẽ tuam, vt esset legitimus sponsus tuus, adhuc te expectat

expectat & reuocat, vt sis legitima sponsa eius; & si non virgo, saltem casta. Scimus enim plures sanctas mulieres, quæ post amissam virginitatem plus placuerũt Deo, & magis illi familiares fuerunt per pœnitentiã in castitate, quã plures aliæ (quamuis sanctæ) in virginitate. Redi ergo mulier Christiana, redi ad cor tuum; & considera, quem potius debeas diligere, cui potius adhęrere: illi, qui te ad tantam honestatem elegit, eligẽdo vocauit, vocando habitu sponsali sibi assignauit; & adhuc quamuis contemptus & reiectus, expectat & reuocat. An illi, per quem (vt mitius dicam) in hoc, in quo te vides deiectam de tanta celsitudine, cecidisti: præsertim cum ipse te iam, sicut puto, contemnat, aut sine dubio contempturus, & deserturus sit. Et vtinam sic vos inuicem contemnatis, vt vos Deus non contemnat. Sic vos inuicem deseratis, vt vos Deus nõ deserat. Sic vos inuicem reijciatis, vt vos Deus à facie sua nõ proijciat. Sic ab inuicem conuertamini, vt ad Deum conuertamini.

6. Certè melius & valde honorabilius est, & illi & tibi, vt ab illo sis contempta quàm retenta. Quia quamdiu eris eius retenta, proculdubio, (vt de illo nunc taceam) tu eris Dei contempta. Et si con-

tempta ab illo, propter Deum illum contempseris; vtique non contempta, sed suscepta & dilecta Dei eris, velut eius sanguine proprio redempta. Intende filia, cuius salutem desidero; intende benignitatem eius, qui contemptus à te, contemnentem reuocat, vt te in regalem suum thalamum, non terrenum, sed cælestem introducat. Intende, & concute cor tuum. Dole vehementer casum tuum. Reijce & conculca secularem habitum, quem assumpsisti: & resume habitum sponsæ Christi, quem proiecisti. Nullatenus enim te cognoscet Christus, aut suscipiet, nisi in illo habitu, quo te sibi signauit; & quo te eius sponsam esse, publice & secreto es testata.

7. In hoc habitu, redi tu ad benignitatem eius; ingere te opportune, in conspectu eius. Accusa tu ipsa conscientiam tuam: laua lachrymis culpam tuam. Ora eum infatigabiliter, adhęre illi inseparabiliter; misericors est, non te reijciet; sed potius gaudens de reditu tuo, te benigne suscipiet. Si hoc feceris, gaudium erit de te in cœlo & in terra, omnibus sanctis Angelis & hominibus cognoscentibus. Si verò hoc facere contempseris: omnes tibi aduersi erunt. Et ego, & Ecclesia Dei faciemus, quod de tali te faciendum intelligimus.

Omnipotens Deus visitet cor tuum, & infundat in te amorem suum, filia charissima.

EPISTOLA V.

AD BVRGVNDIVM, ET VXOREM EIVS RICHERAM.

Beatus Anselmus Burgundium, & Richeram eius vxorem, vt ante oculos suos finem suum ponant, hortatur.

ANSELMVS *seruus Ecclesiæ Cantuariensis, suis charissimis Burgundio, & vxori eius Richeræ, salutem & benedictionem Dei.*

1. QValiter me habeam, nuntius vester melius poterit vobis verbis ostendere, quàm ego scribere. Nihil autem tantum me delectat mandare vobis, quantum vt curam habeatis de vobis. Exonerauit vos Deus, abstulit vobis omnẽ occasionem amandi hoc sæculum, & dedit vobis omnem opportunitatem amandi salutem vestram. Ponite quotidie ante oculos vestros finem vestrum. Cogitate intentissimè, cuius erunt, & quid vobis proderunt, quę post vos remanebunt. Cogi-

tate, quo ibitis: quid vobiscum portabitis; quid ibi, quod præmissum sit à vobis, inuenietis. Certè nō portabitis vobiscum, nec inuenietis ibi aliud, quàm merita vestra, siue bona, siue mala: videte, quę merita præmisistis. Si plura bona quàm mala, gaudere potestis, quod non puto; si plura mala quàm bona, tum multùm debetis timere: præsertim, cùm multum necesse sit homini saluari volenti, habere multo plura bona merita quàm mala.

2 Hęc cogitate: hæc inter vos die ac nocte, in secreto & in publico tractate: hęc sint colloquia vestra inuicem. Domine mi, amica mea, quid facimus, quid tardamus, propè est vltima dies nostra. Quomodo expendimus vitam nostram? Quomodo satisfacimus Deo pro peccatis nostris? Pręparemus nos, quasi videamus in proximo diem vocationis nostræ: Et ita aptemus nos, vt securi eamus ad iudi-
2 *Cor.* 5 cium; quia recepturi sumus sine dubio, prout gerimus in hac vita, siue bonum, siue malum. Deus iunxit nos in hac vita, faciamus, vt simul, nos iungat in æterna vita: & videamus ibi prolē nostram, quam sibi Deus iā assumpsit. Hæc sint studia vestra, hæc sollicitudo, hæc suspiria vestra. Quod mando vobis per nuncium illum, ne

ne veniatis ad me, nisi à me mandatum fuerit per sigillum meum, vobis dico, Domine & frater charissime Burgundi, suscipite bono animo, si me amatis. Omnipotens Deus regat corda vestra, & dirigat ad gaudia æterna. AMEN.

EPISTOLA VI.

AD MONACHOS CISTRENSES.

Beatus Anselmus monachos, in Cistrensi cœnobio commanentes admonet: vt Abbati suo obediant, atque pacem & concordiam in inuicem habeant.

ANSELMVS *Archiepiscopus, fratribus & filijs suis charissimis monachis, in Cistrensi cœnobio sanctæ VVerburgæ commanentibus, salutem & benedictionem Dei, & suam.*

1 BEnedictus Deus in donis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, qui vos facit & numero crescere, & augmento religionis proficere. Quamuis enim de omnium seruorum Dei profectu gaudeam, in vobis tamen habeo aliquid speciale, cur de vestro lętari profectu debeam:

beam: Quia per me Deus, congregationis vestræ dignatus est instituere principium, & dare vobis primum Abbatem, Dominum scilicet Richardum, filium nostrum charissimum. Gratias igitur ago Deo pro gratia sua, quam ostendit in vobis: & oro, vt sicut eadem gratia vos præuenire dignatus est, ita indesinenter subsequatur: quatenus nunquam vos de hoc, ad quod vos prouexit, permittat deficere, sed semper ad meliora proficere. Quod pro certo ipse faciet, si non negligentes fueritis, bona, ad quæ iam peruenistis, seruare. Cùm enim Dei sit, sua gratia semper nos præuenire; nostrum est, quod accipimus, eius auxilio studiosè custodire. Nam quamuis nec habere, nec seruare possimus aliquid, nisi per illum: perdere tamen & deficere, non est nisi ex nostra negligentia, quę sępissime incipit à minimis, in quibus nos callidus hostis solet decipere, cum nobis persuadet ea non magnipendere.

2. Inde namq; sequitur illud damnum execrabile, quod legitur: Quia qui modica despicit, paulatim decidit. Certissimum namq; est, quod in multis ecclesijs experimento didicimus; quia in monasterijs, vbi minima districtè custodiuntur, ibi rigor

Eccli. 19

gor monachorum inuiolabilis permanet: ibi pax inter fratres, & in capitulo proclamationes conquiescunt. Vbi vero minimi excessus negliguntur, ibi totus ordo paulatim dissipatur & destruitur. Si ergo de virtute in virtutem, & de profecto ad profectum vultis ascendere, semper timete in singulis minimis Deum offendere. Non debetis considerare, quàm parua sit res, quam contra prohibitionem facitis: sed quantum malũ sit inobedientia, quam pro parua re incurritis. Sola enim obedientia potuit hominem in paradiso retinere, vnde per inobediẽtiam eiectus est. Neque ad regnum cælorum aliquis, nisi per obedientiam, perducitur.

3. Pensate, quia si homo per vnam solam inobedientiam, in tantam miseriam, quam patimur in hoc mundo, proiectus est: quantum debeamus eam horrere, & obedientiæ bono studere. Inobedientia, totus vigor bene viuendi construitur, & in eius negligentia destruitur. Abbati ergo vestro obedientiam non solum opere, sed etiam in voluntate per omnia exhibete; & ad inuicem pacem & concordiam, per mutuam dilectionem habete. Quam dilectionem sic seruare & nutrire poteritis,

si vnus-

si vnusquisque, non vt alius suam, sed vt ipse alterius voluntatem faciat, studuerit. Otiositatem quoq;, sicut rem inimicam animarum vestrarum, à vobis excludite. Et vnusquisq; consideret, quia de singulis momentis vitæ nostræ, reddituri sumus Deo rationem.

Cuicunque ergo Deus dat aliquam gratiam, ad quamlibet vtilitatem ea vtatur, in quantum habuerit opportunitatem. Qui enim non vtitur potestate benefaciendi, quam habet; in die iudicij, quasi non habens iudicabitur. Et ab illo hoc ipsum auferetur, quod habere videtur: Quia & proemio, quod mereri potuit, carebit: & deinceps, nullam alicuius boni operis potestatē in pœnis habebit. Quasi autem alio dabitur, quod ab illo auferetur: quando illi, qui bene operatur secundum donum, quod accepit, præmium augebitur. Quia iuxta illum, qui negligenter vixit, eius exemplo à bono opere non defecit. Gratias ago vobis, quia pro me oratis: & oro, vt ab hac charitate non desistatis.

Mat. 25

EPISTOLA VII.

AD LAVRONEM MONACHVM.

Beatus Anſelmus Lauronem, monachum nuper conuerſũ, exhortatur, vt in monaſterio, in quo profeſſus fuit, permaneat; & ibi totis viribus, cuſtodire mentis quietem ſtudeat.

DILECTO *dilectus, amico amicus, frater fratri, Laurons Anſelmus, temporalis vitæ ſanctitatem, & æternæ felicitatem.*

1. CVm meum & tuum chariſſime deſiderium, quo nos inuicem deſideramus, conſidero, vnum eſt, quod me de noſtra conſolabitur ſeparatione; quia in futura vita, æternam noſtram coniunctionem, per diuinam ſpero clementiam. Nam certus ſum de mea, nec dubito de tua conſcientia. Quamlibet enim nos regionum diuerſitas diſtineat, de duabus tamen animabus noſtris, charitas vnã conficiat. Vnde fit, vt animæ noſtræ, & dilectione præſentes ſeſe amplectentur, & conuerſatione ſeſe deſiderent. Sed conſummata huius vitæ peregrinatione illo adiu-

adiuuante, ad quem tendimus, & in quo speramus, in patria, ad quàm suspiramus, quasi diuersis itineribus conueniemus. Vbi tanto vehementius, Deo annuente, de inuicem congaudebimus, quanto nunc de nobis diuinam dispositionem patientius tolerauimus. Interim tamen, quoniam facere, quod charitatem renouat & accendit, non est Dei dispositioni reniti, sed obedire: debemus nos vel mutuis salutationibus, cum licet, reuisere. Quod cùm hactenus in hac epistola me fecisse possit sufficere, aliquid tamen nostræ admonitionis (quam tibi semper dulcem fecit, non mea fatuitas, sed tua charitas) instante Domino & communi nostro amico Vrsione, cogor subijcere. Nam etiamsi nihil tibi dicere possim, quod ignores: plus tamen hærebit memoriæ quod à dilecto dilectore dictum suscipies.

2. Ingressus es charissime, professusque Christi militiam, in qua non solùm apertè obsistentis hostis violentia est propellenda, sed & quasi consulentis astutia cauenda. Sæpe namque, dum tyronem Christi vulnere malæ voluntatis, apertè maleuolus non valet perimere: sitientem eum poculo venenosæ rationis maleuolè callidus

lidus tentat extinguere. Nam cùm monachum nequit obruere, vitę tamen, quam professus est, odio, nititur eum conuersationis, in qua est, subruere fastidio. Et licet illi monachatum propositum tenendum quasi concedat, tamen quia hoc sub talibus, aut intra tales: aut in eo loco, vbi incœpit, illum stultum nimis, imprudentemq; nimis, multimodis versutijs arguere non cessat. Vt dum illi persuadet incœpto Dei beneficio ingratum existere, iusto iudicio nec ad meliora proficiat, nec quod accepit, teneat, aut in eo inutiliter persistat. Quippe, dum incessanter laboriosis cogitationibus de mutando, aut si mutari non valet, saltem de improbando initio meditatur, nunquam ad finem perfectionis tendere conatur.

3. Nam, quoniam illi fundamentum, quod posuit, displicet, nullatenus illi structuram bonæ vitæ superædificare libet. Vnde fit, vt quemadmodum arbustula, si sępe transplantetur, aut nuper plantata, in eodem loco crebra conuulsione inquietetur, nequaquam radicare valens, ariditatem cito attrahit, nec ad aliquam fructus fertilitatẽ prouehit. Sic infelix monachus, si sæpius de loco ad locum, proprio appetitu mutatur: aut in vno permanens, fre-

quẽter

quenter eius odio concutitur, nusquam amoris stabilitus radicibus, ad omne vtile exercitium languescit, & nulla bonorum operum vbertate ditescit. Cumque se nequaquam ad bonum, sed in malum proficere, si fortè hoc recogitat, perpendit: omnem suæ miseriæ causam, non suis, sed aliorum moribus iniustus attendit; atque inde se magis ad odium eorum, inter quos conuersatur, infeliciter accendit.

4 Quapropter, quicunque cœnobitarum fortè propositum aggreditur, expedit ei, vt in quocũque monasterio professus fuit, (nisi tale fuerit, vt ibi malum inuitus facere cogatur) tota mẽtis intentione amoris nexibus ibi radicare studeat: atq; aliorum mores, aut loci consuetudines, si contra diuina præcepta non sunt, etiam si inutiles videantur, diiudicare refugiat. Gaudeat se iam tandem inuenisse, vbi se non inuitum, sed voluntarium tota vita mansurũ, omni transmigrandi solicitudine propulsa, deliberet vt quietus ad sola piæ vitæ exercitia exquirenda, sedulò vacet. Quod si sibi videtur maiora quædam ac vtiliora spirituali feruore appetere, quam illi præscriptis monasterii institutionibus liceat: æstimet, aut se falli, siue præferendo paria paribus, & minora maioribus; siue præsu-

præsumendo se posse, quod non possit: aut certe credat, se non meruisse, quod desiderat.

5. Quod si fallitur, agat gratias diuinę misericordiæ, quia ab errore suo defenditur: ne sine emolumento, aut etiam cum iactura, locum vel vitæ ordinem mutando, inconstantiæ leuitatisque frustrà crimen subeat; aut maiora viribus suis expetiendo fatigatus, deterius in priora, aut etiam peiora prioribus deficiat. Si autem verè meliora illis, quæ in promptu sunt, nondum meritus optat, patienter toleret diuinum iudicium: quod vlli aliquid iniustè non denegat: nec per impatientiam iudicem suum iustum exasperans, mereatur, quod non habet, non accipere: & quod accepit, amittere: aut quia non amat, inutiliter tenere. Seu verò misericordiã, seu iudicium erga se in illis, quę non habet, & optat, persentiat: lætus ex his, quæ accepit, largitati supernę gratias dignas persoluat. Et qua ad qualemcumq; portũ, de procellosis mundi turbinibus potuit pertingere, caueat in portu tranquillitatis ventũ leuitatis, & impatientię turbinem inducere: quatenus mens, constantia & mansuetudine tutantibus quieta, & diuini timoris solicitudine, & amoris delectatione sit va-

cua. Nam timor per solicitudinem custodit, amor verò per delectationem perficit.

6. Scio, quia hæc maiorem aut scribendi aut colloquendi exigat amplitudinem: vt plenius intelligatur, quibus scilicet dolis antiquus serpens, ignarum monachum in hoc genere tentationis illaqueat; & è contra, quibus rationibus prudens monachus, eius callidas persuasiones dissoluat, & annihilet. Sed quoniã iam breuitatem, quam exigit epistola, excessi: & totum, quod hinc dixi, aut dicendum fuit, ad custodiendam mentis quietem pertinet, huius breuis exhortatio epistolam nostram terminet. Nec putes charissime, hęc me dicere idcirco, quod suspicer te aliqua mentis inquietudine laborare. Sed quoniam prædictus dominus Vrsio cogit me aliquam admonitionem tibi scribere, nescio, quid potius scribam vel moneam, quàm cauere hoc, quod sub specie rectę voluntatis, scio nouitijs quibusdam solere surripere.

7 Quapropter amice mi, & frater dilectissime, consulit, monet, precatur te, tuus dilectus dilector totis cordis visceribus, vt totis viribus quieti mentis studeas, sine qua nulli liceat callidi hostis insidias circumspicere, vel semitas virtutum angustissimas

simas prospicere. Ad hác verò monachus, qui in monasterio conuersatur, pertingere nullatenus valet, sine constantia & mansuetudine, quæ mansuetudo indissolubilis comes est patientiæ: Et nisi monasterij sui instituta, quę diuinis non prohibentur mandatis: etiamsi rationem eorum non peruiderit, vt religiosa, studuerit obseruare. Vale, & omnipotens Dominus perficiat gressus tuos in semitis suis, vt nō moueantur vestigia tua. Vt in iustitia appareas in conspectu Dei, & satieris cum apparuerit gloria eius. Ora, vt ego tecum: quia & ego oro, vt tu mecum. *Ps. 118*

EPISTOLA VIII.

AD ABBATEM GVILIELMVM.

Beatus Anselmus, ad inquisita de quodam comite excommunicato, qui diuina celebrantibus se immiscuerat: & de presbyteris incontinentibus, quid agendum sit, respondet.

DOMINO *& patri reuerendo Abbati Guilielmo, frater Anselmus in hac vita diuturnam prosperitatem, in futura æternam felicitatem.*

1. EX quo vestra probitas mihi suam dignata est præbere notitiā, tan-

tam eius concepi dilectionem, vt semper eius mihi dulcis sit memoria. Quod expertus sum non immeritò fuisse: quoniam & vitam vestram amore & reuerentia dignam agnoui existere, & paternitatem vestram non sine affectu dulcedinis erga prauitatem meam esse. Sæpe namq; fratres à vobis venientes, me non solùm sanctitatis vestræ relatione ædificauerunt, sed & dignationis vestræ salutatione honorauerunt. Quare, licet quicquid est in me toto, minime possit tantis meritis respondere; meum tamen est, quantum amoris & reuerentiæ possum, exhibere. Sed hæc Deo in nobis seruanda & agenda committens, ad ea, de quibus prauitatem meam consulere dignata est vestra prudentia, non præsumendo, sed obediendo, respondebo fortè, non quod mihi sufficiat, sed quod mihi videtur.

2. Comes quidem vester, qui excommunicatus vobis diuina celebrantibus se miscet, mihi videtur humiliter admonendus, ne contemnendo sententiam eorum, quibus Deus affirmat se audiri, cùm audiuntur: & sperni, cùm spernuntur; se ligare, cùm ligant: & soluere, cùm soluunt; aggrauet super se Dei iudicium, à quo fugere nusquam homo potest. Quare illi melius esse,

Luc. 10
Mat. 16

esse, vt per salubrem humilitatẽ abstineat ab his, à quibus eum apostolica segregat sententia: quàm per præsumptionis contemptum se ingerat in illa, quę nunquam, nisi per humilitatem quæsita, prosunt: at semper inordinatè præsũpta, obsunt. Nec debere cum vllo suo commodo, & grauissimo suo malo cogere vos; vt cum eum offendere nolitis, Deum & apostolici authoritatem grauiter irritetis; ad quos pacandos, illum adiutorem habere non possitis Facilius quoque ac benignius apostolicum eius rationes suscepturum, si suam illum sententiam cognouerit reueritam. Quod si comes idem hanc admonitionem respuerit, scitis, quia Deus plus est timendus, quàm homo. Quapropter, aut secundum iam prolatam apostolicam sententiam erga illum agendum; aut ipsum apostolicum, siue aliquem vices eius gerentem, de hoc ipso denuo consulendum existimo.

3. De presbyteris verò, qui se apertè reproba libidinis conuersatione, Deo reprobabiles exhibent, omnino tenendum est, quod apostolica prouidentia ecclesiastico iustoq; rigore constituit. Nempe, nullatenus conuenit, vt ibi reuerenter astetur, vbi pertinaciter aperta, & impudenti libidine

fœtentes, Dei & sanctorũ prohibitionem contemnendo, sacris altaribus deseruiunt, immo non deseruiunt, sed quantum ad ipsos commaculant. Non quo quis ea, quæ tractant, contemnenda, sed tractantes execrãdos existimet; vt qui Dei & Angelorũ præsentiam non reuerentur; vel hominum detestatione repulsi, sacra contaminare desistant. Nec vllatenus oportet, vt illi sint consortes de altari participantium, qui per immunditiam se faciunt exortes altari deseruientium.

4 De lapsis autem sacros ordines habentibus, & spõtanea humilitate, secretè quibus debent confitentibus, nequaquam asserendum est, quod eisdem ordinibus amplius vti nullatenus possint, si per sacrificium spẽ contribulati, cordisque contriti & humiliati Deum placantes, ad virtutum profectum studiosè contenderint. Nam nec apud Deum reprobatur officium alicuius propter culpam, quam ipse ignoscit: nec apud homines decoloratur sacri ordinis dignitas propter personam, cuius ipsi peccatum non cognoscunt; quibus duabus causis, carnalis lapsus prohibet ad sacros ordines accessum, aut reditum. Sed quoniam fermè semper occultum est, quorum
Psal. 31 remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt

ſunt peccata. Quorum verò minimè, tutius ſemper eſt conſcium ſibi criminis ab his, quæ placidam perſonam expoſcunt, per laudabilē humilitatē abſtinere, quàm per culpabilem ſecuritatem præſumere. Illud namque ſemper poteſt, Deo non improbante; hoc verò non debet, niſi Deo approbante.

5. Qui autem huic ſententiæ, quæ ad ſacri ordinis officium reditum poſt lapſum concedit, nequaquam ratione aliqua, niſi authoritate fulciatur ſcripturarū, vult conſenſum attribuere, legat epiſtolam beati Calixti Papę, directam vniuerſis epiſcopis per Galliam conſtitutis. & beati Gregorij ad Secundinum incluſum. Vbi ipſi hanc ſententiam ſic firmis & pene eiſdem rationibus & authoritatibus cōfirmant, vt nullatenus aliorum approbatione indigeat. Sed quoniam idem beatus Gregorius, idipſum in alijs ſuis quibuſdā epiſtolis ſtudiosè prohibet; ne ſibi ipſi contrarius ſit, de apertis quidem prohibuiſſe, de occultis verò poſt condignam pœnitentiam conceſſiſſe intelligitur. Nam crimen. quod à Deo imputatur, nec ab hominibus eſſe putatur, non reprobat, nec decolorat, vt iam dixi cum tamen in tali re cuiq, tutius ſit, coram Deo plus timere, quā confidere.

6. Prohiberi autem inuitum debere qui occultũ crimen humili confessione sponte & occultè detegit, minimè existimo, ne multis obstruatur vita salubris confessionis; quin potius eligent penitus in mortem occultari, quàm hac occasione in certitudinem vel in suspicionem alicuius criminis adduci. Hoc enim illi, cui confitentur, statuitur ad peccatum: sed confitentem absque eius consensu cessare à sui ordinis officio non cogit; sed potius, magni criminis reus esse videtur, si cogit. Quia sic & confitentem pænitere confessionis, & plures nondum confitentes horrere confessionem compellit. Nam satis patet, quam minus malum sit, cuilibet peccatori ad altare cum amore confessionis peractæ, & spe misericordiæ humili mente accedere, quàm se cum odio confessionis, & desperatione veniæ, indurato corde, desiderio aut etiam actu ingerere.

7. Ille itaque, cui confessio fit, nequaquam particeps æstimandus est minoris culpæ, in qua alium permittit non consentiendo, sed maiorem prudenter prçcauendo. Maioris verò potestatis auctor esse videtur, ad quod multos impellit, & si non volendo, tamẽ inordinate plus quòd minus, quàm quòd maius erat timendo. Sed

manifestum est, quia illi qui humili contritione superbam verecundiam cõculcando semetipsos iudicantes huiusmodi cessationi sponte consentiunt, multotiens tutius ministrant permissi, seu etiam iussi, quàm illi, cum verecundia humana inter Deum & se iustè iudicare refugiunt. Licet is, cui confitentur, valde periculosius prohibeat istos inuitos, vt supra dictum est, quàm illos spontaneos.

8. Et cum vtrisq; necessarium sit, vel ad tempus abstinere, puto, quia illi, qui non libenter cessant, ad quod non bene properant, sunt tantum relaxandi; hi verò, qui sponte abstinent, ad quod nõ præsumunt, etiam reuocandi. Nam in illis, si reuocentur obedientiæ regimine, præsumptio palliatur; in istis verò, humilitas obedientiæ robore adiuuatur: quę reuocatio nõ indifferenter, sed magna prælati confessionem suscipientis discretione facienda est. Sæpe namque contingit, vt quis nõ per immensum criminis horrorem, & per vim humilitatis humanam verecundiam superet: sed per stultitiæ tenebras & impudentiæ duritiam, fœditatem sceleris & pudorem non sentiat, & per negligentiã officium suum non appetat. Qui autem huiusmodi est, nunquam ad sacrum officium, aut vocandus,

dus, aut reuocandus est. Sed cum pro ipso pænitente supplicat humilitas, suggerit contritio, intercedit vitæ mutatio: tunc nimirum, si prælatus non tam de meritis aliquibus, quàm de magna misericordia, & de multitudine miserationum Dei illum confortans, ad sui vsum immutet officij: quia non tam temerè, quàm prudenter egisse videatur. Est enim sæpe in huiusmodi præuenienda pusillanimitas, excludenda contemptus suspicio, ostendenda beneuolentia, exhibenda compassio. Hoc enim modo qui tales sunt, quanto benignius, tãto efficacius ad perfectionem prouocantur, & tanto strictius in bono proposito ligantur.

9. Potui plura de scriptis patrum his interserere; sed quia epistolarum breuitas, quæ se iam minus extendi reclamat, non consensit: simpliciter, quid de me interrogatis sentirem, paternitati vestræ iussus exposui. Omnipotens Dominus vos, & in his, & in omnibus, quę vobis agenda sunt, sic in rectitudine veritatis dirigat: vt pro eis seipsum vobis retribuat. Si præsens essem, coram vobis, & coram sancta congregatione vestra (de qua multa bona à multis concorditer audio) supplici mente totum corpus prosternerem; & vt mę bonorum,

norum, quæ Deus operatur in vestro monasterio, in perpetuum participem in fraterna charitate concederetis, peterem. Sed quoniam ego hoc non possum, præsumo non de meis meritis, sed de vestra sanctitate rogare, vt vos hoc pro me non humiliato corpore, sed benigna mente, ab eisdem filijs vestris mihi petatis, & cum illis concedatis. Valete.

EPISTOLA IX.

AD FALCONEM EPISCOPUM BELVACENSEM.

Beatus Anselmus apud Falconem Episcopum Beluacensem, excusat se & alios, de suspitione concupiti Archiepiscopatus.

DVLCISSIMO *& dilectissimo dilectori Episcopo Beluacensi Falconi, frater Anselmus æterna Dei protectione & consolatione gaudere.*

1. SCio mi dulcis amice, quantum dilectio vestra de illius, quem super omnes homines diligit, inseparata corporali amissione cõtristaretur, nisi se sapienter diuinę dispositionis cõsolationes con-

solaretur. Sicut enim in cordibus diligentium sese inuicem, spes & opportunitas coufruendi se nutrit quandam delectabilem dulcedinem; ita eiusdem rei desperatio, ingerit molestam amaritudinem. De qua re, vestra prudentia meam potest cognoscere conscientiam. Sic enim agnosco vestræ dilectionis erga me sinceritatem, vt sim certus vos non ignorare meæ dilectionis erga vos,& erga eos, quibus illam ostendebam, (& maximè erga monachos Beccenses) veritatem. Nam nullus sic cognoscit amici veri conscientiam,sicut ille, qui verè gerit amicitiam.

2. Considerate ergo,quæ possit esse in corde meo integra lætitia; quem tot amicorum me desiderantium, & à me desideratorum contristat irreparabiliter perdita in hac vita præsentia? Vnuiquisq; eorum, de mei solus amissione corporali dolet, & anima mea de omnibus, quia ab eorum præsentia inuita,tam inopinatè scinditur, dolet. Nā etsi maior multitudo, similem exhibentium dilectionem in Anglia, me videatur lætificare: nullatenus tamen tam lōgo tēpore radicatam & nutritā, priorem dilectionem de corde meo valet eradicare. Vera enim charitas,nō minus diligit priores amicos interius, etiamsi exterius pariter

ter nequeat operari, cùm ad plures extenditur, ſicut nec à prioribus. Si veri amici ſunt, minus timet diligi, cùm à pluribus diligitur. Et quidem, ſi qua mihi conſolatio eſt multitudinis amicorum præſentium, ad angorem quem gero ad priorum abſentiam, illud vtique efficere nequit, vt non contriſter de illorũ, qui quanto magis me diligunt, tanto magis contriſtantur de abſentia dilecti, & dilectoris ſui triſtitia Delectat me, cum dulci amico meo ſcribo de charitatis ſinceritate, & de eius efficacia diu tractare. Sed quoniam epiſtolaris breuitas hoc non patitur, cùm & aliud velim dicere, neceſſe eſt me iam materiam mutare.

3. Quidam, vt audiui, ſuſpicantur me Archiepiſcopatus cõcupiſcentia, ad quem dolens & timens trahor, detineri. Quod, ſiue ſuo errore, ſiue aliena perſuaſione faciant, parcat illis Deus, qui videt, quàm falluntur, & peccant. Non me excuſo apud veſtram fraternitatẽ mihi dilectiſſimam, quæ, ex quo me cognouit familiariſſima & longa conuerſatione, meam indubitanter didicit & credidit de ſecularis honoris ambitione conſcientiam. Quam tanto verius cognouiſtis, quanto vos ſecurius, & totam vitam veſtram ſenſui meo iudicioq; commiſiſtis.

misistis. Sed apud eos me excuso, quicũq; hanc lecturi sunt epistolam; vt sciant, quid mihi dicat conscientia mea coram Deo: & alijs ignorantibus, cùm opus erit, respondeant pro me, si non propter me, vel propter Deum Multum enim nocet infirmus in Ecclesia Dei opinio alicuius vicij, siue vera, vel falsa sit de aliquo homine: & maximè de eo, qui sic est in ecclesia catholica constitutus, vt & verbo & exemplo vitæ, alijs debeat & possit prodesse.

4. Sciant ergo omnes, sicut mea conscientia mihi dicit coram Deo (quem inuocare testem mendacij nefas esse scio) quia non me rapit aut alligat ad Archiepiscopatum Anglorum cupiditas alicuius rei, quam seruus Dei, contemptor mundi, contemnere debet: sed timor Dei me cogit pati, vt quamuis dolens & timens, ab Ecclesia Dei trahar. Et quia mihi liceret (seruata obedientia & charitate, quas Deo debeo & Ecclesiæ eius matri meæ) propter eum potius & libentius eligerem sub Abbate & regulari disciplina, in monastica paupertate & humilitate esse, & obedire, & seruire, quàm regnare in hoc mundo secularitet, aut dominari, aut Archiepiscopatum siue Episcopatum possidere, vel Abbatiã: aut hominibus quibuslibet præesse,

esse, ad animarum gubernationem, siue ad corporum sustentationem, in magna terrarum, & rerum terrenarum possessionum & opulentia.

5. Quod ego ipse non imputo mihi tantum ad virtutem, quantum ad hoc: quia talem me scio, tam parum vtilem, parum strenuum, parum prudentem, parum iustum; vt potius mihi congruat & expediat eligere subesse prælato, quàm alijs præesse obedire, quàm præcipere; seruire, quàm dominari; ministrare, quàm ministrari. Cogor hæc de me confiteri: Sed malo hæc in simplicitate mea (vt puto sine omni duplicitate) de me dicere, quàm pati, vt alij homines peccent in me, aut malum exemplum sumant per ignorantiam & errorem suum de me. Qui mihi hæc de me confitenti credit, certùs sit, quia hoc credendo non fallitur, si mea me conscientia coram Deo non fallit. Et qui non credit, verum est, quia ipse falso & temerariè de me iudicando se fallit. Omnipotens Dominus faciat vos in hac vita & in futura, indeficiente sua protectione & consolatione gaudere.

EPISTOLA X.

AD GOFFRIDVM PARISIENSEM EPISCOPVM.

Beatus Anselmus Goffridum Parisiensem Episcopum admonet, vt clericos monachorum propositum appetentes, non impediat: ipsosque in tali proposito, liberos esse ab Episcoporum oneribus, astruit.

DOMINO & *patri Reuerendo Episcopo Parisiensi Goffrido, frater Anselmus Dei disponentis omnia dispositione electus Archiepiscopus Cantuariæ, præsentis vitæ Deo placitam sanctitatem, & futuræ æternam fælicitatem.*

QVamuis diuina dispositio valdè lõgè à Reuerentia vestra meã separat paruitatẽ, nulla tamen longinquitas debet minuere meã, quam vestra multis modis meruit benignitas, fidelitatẽ. Quapropter, si quid de vestra celsitudine audio, vnde mihi sit congaudendũ, semper volo congaudere. Et si quid cognosco, quod vestrã dignitatẽ mutare deceat, familiari fiducia eam charitatiuè, & humiliter debeo commouere.

mouere. Didici, quod dominus VVallerãmus charissimus noster, Cantor Ecclesiæ vestræ, Deo inspirante habitũ sanctæ conuersationis studiosè & intẽtissimè petens, in monasteriũ sancti Martini de Campis, eo gaudio, quo debuit, sit susceptus: & inde violenter à vobis, & quẽadmodum nõ necesse fuerat, abstractus. De qua re, quãuis vestra prudentia meo consilio non egeat, cogunt tamẽ fidelitas & dilectio, quas vobis & illi debeo, mentẽ meam, vt vestrę reuerentiæ aliquid suggeram. Non loquor sapientiori me, quasi docendo: sed velut ea, quæ melius me scit, breuiter cõmemorando. Mi pater, si omnia facienda sunt cum consilio, cuius magis, quàm eius, qui mirabilis consiliarius, Deus fortis dicitur? Ipse quippe consulit ad perfectionẽ nitentibus, vt omnia relinquant, & sequãtur. Ipse omnia relinquentibus & sequentibus se promittit, quia sedebunt cum illo in iudicio, iudicãtes tribus duodecim Israël. Ipse est, qui inuitat laborantes & oneratos amore & curis secularibus, vt ad se veniant, & requiescant. Hoc consilium magis in monachico, quàm in aliæ vitæ proposito impleri sancti Patres intellexerunt. *Esa. 9.* *Matt.*

2. Beatus nãque Gregorius in libro 24. Registri, scitis, quid mandet Desiderio

Episcopo de quodã, qui diuina inspiratione compunctus, gratiam monachicę conuersationis appetierat: quomodo scilicet hortetur eundem Episcopum, vt propositum eius nullo modo impediat: sed magis eum, quantum valet, pastorali admonitione succendat, ne feruor conceptus in eo tepescat; nec vllatenus debere eum, qui monasterij portum petijt, rursum secularium perturbationibus implicari. In Toletano cõcilio quarto, legistis clericos monachorum propositum appetentes, quia meliorem vitam sequi cupiũt, liberos esse debere ab Episcopis, ad monasteriorũ ingressus. Pauca dixi de multis.

3. Si ergo dicere contra Dominum, & contra tot sanctos Patres, dicta Domini veraciter intelligentes, peccatum est: Facere contra manibus, non dicam quomodo, sed quomodo, scitis, quid est? Si quis separat pretiosum à vili, id est, animam à seculo, tanquam os Dei, (scriptum est) erit. Ille, cuius os & manus retrahunt animam adhærentẽ post Deum ad seculum, quid erit? Absit mi Domine: Nolit Deus, vt super Episcopum cadat, quod Dominus dicit: Qui non colligit mecum, dispergit: & qui non est mecum, contra me est. Horrendum est enim, etiam auditui, vt

Hier. 15 *Mat. 12*

vt quod Christus elegit de mundo, Episcopus religet in mundo; & quod Christus trahit ad portum de procellis & tempestatibus mũdi, hoc Episcopus retrahat à portu in naufragosos turbines mũdi: & quod Christus abscondit in ouili à multitudine insidiantium luporum, hoc Episcopus rapiat de ouili, & exponat multitudini luporum.

4. Mi reuerendè pater, ne sit molestum prudentiæ vestræ, quia sic loquor. Non enim hoc dico, quia velim ostẽdere, quod huiusmodi sitis; sed quia desidero vt huiusmodi non sitis. Consideret & retractet prudentia vestra, quod fecit, quod mutandum intelligat: nõ eam pudeat facere, quod magis deceat. Non enim adeo mirandum, si subito motu de tam strenui clerici amissione, aliquid non præmeditatè fecistis: sed hoc est valde laudandum, si mutatis, quod mutandum intelligitis.

5. Saluto dominos & amicos nostros canonicos vestros: quos etsi singulos non cognoui, hos tamen diligere, & omnibus seruire volui. Quos omnes vobiscum supplex precor, vt consecrationem meã (quæ in Dominica, qua cantatur: Populus Sion, ordinata est Deo annuente fieri) suis orationibus non meis meritis, sed sua chari-

tate præueniant. Omnipotens Dominus sic vos vsque in finem huius vitæ dirigat, & custodiat; vt post hanc vitam, æternam beatitudinem tribuat. Sigillum hæc epistola non habet, quia Abbas iam non sum, & Archiepiscopus nondum sum; nec me delectat pingi, quod non sum.

EPISTOLA XI.

AD RICHARDVM QVONDAM MONACHVM.

Beatus Anselmus Richardum quondam monachum admonet, vt votum promissum teneat: & in proposito voti, quod assumpserat, immobilis permaneat.

ANSELMVS *Dei gratia Archiepiscopus, fratri & filio Richardo monacho, salutem & benedictionem.*

1 AVdiui frater mi, quia antequam monachus fieres, in ægritudine vouisti te iturum ad sanctum Egidium, & idcirco modò timidus, & nimis sollicitus es, de voto illo soluendo: ita vt requiescere cor tuum non possit, nisi ad sanctum Egidium iueris. De qua re, non tantum debes credere tibi, quantum Abbati tuo, cuius cõsilio & ordinationi, animam tuã cõmisisti, & alijs, qui melius sciũt te, quid magis placeat Deo, & magis prosit animę tuæ.

2 Qua-

2 Quapropter consulo tibi, & præcipio, vt omnimodo dimittens intẽtionem præfati itineris, & sollicitudinem voti illius, in proposito quod assumpsisti, quietus & immobilis permaneas; & in quiete, ad hoc quod proposuisti, id est, ad obedientiam, ad pœnitentiam pro peccatis tuis, & ad alios bonos mores, proficere studeas. Certus enim esse debes, quia cùm teipsum Deo totum vouisti, & reddidisti per monachicam professionem, soluisti omnia minora vota quarumlibet actionum, quæ prius sine iureiurando & fidei alligatione promisisti. Esto ergo quietus & securus, & ego te ea authoritate, quam per Dei gratiam habeo super te, voto illo absoluo. Vale.

EPISTOLA XII.

Præsens epistola Paschalis Papæ, ad B. Anselmum missa.

Paschalis Papæ ad beatum Anselmum scribens, se excusat de eo, quod inuestituras Ecclesiarum laicis indulserit.

PASCHALIS *Episcopus seruus seruorum Dei, Anselmo Cantuariensi venerabili fratri, & coepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.*

1 SVauissimas dilectionis tuæ suscepimus literas, charitatis calamo scriptas.

ptas. Neque enim aliud chartæ calamus indidit, quàm quod de fonte charitatis intinxit. In his reuerentiã deuotionis tuę complectimur, & perpendimus fidei tuæ robur, & piæ solicitudinis instantiã. Exultamus, quia gratia Dei tibi præstante auxilium te nec minę concutiunt, nec promissa sustollunt.

2. Dolemus autem, quia cùm fratres nostros Episcopos, legatos regis Anglorũ benignè suscepissemus, quæ nec diximus eis, nec cogitauimus, redeuntes ad propria retulerunt. Audiuimus enim eos dixisse, quia si rex in alijs bene ageret, nos inuestituras nec prohibere, nec factas excommunicare: & quòd ideo nolebamus chartæ committere, ne sub hac occasione & cæteri principes in nos inclamarẽt. Vnde Iesum, qui renes & corda scrutatur, in animam nostrã testẽ inducimus, si ex quo huius sanctæ sedis curã cœpimus gerere, immane scelus vel descendit in mentem. Et hoc à nobis Deus auertat, vt est, & nõ surrepẽdo nos inficiat; & aliud habeamus ore promptũ, & aliud corde reconditum: cùm contra mendaces propheta imprecetur, dicens: Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa.

Hier. 17 Ps. 11.

2. Si per

3 Si verò nostro silentio pateremur, Ecclesiam felle amaritudinis & impietatis radice pollui, qua ratione possemus apud internum iudicem excusari, cùm Dominus sub specie sacerdotum dicat Prophetæ: Speculatorem dedi te domui Israël? Non bene custodit vrbem, qui in specula positus, dum non obsistit, eam hostibus diripiendam exponit. Si ergo virgam, pastoralitatis signum: si annulum, signaculum fidei, tradit laica manus, quid in Ecclesia pōtifices agunt? Ecclesiæ honor atteritur, soluitur disciplinæ vigor, & omnis religio Christiana conculcatur: si quod nouimus sacerdotibus solis deberi, laica patiamur temeritate præsumi. Non est laicorũ ecclesiã tradere, nec filiorum matrem adulterio maculare. Ezec. 3.

4. Iure ergo priuandus est patrimonio, qui matrem polluit adulterio: nec meretur ecclesiasticæ benedictionis consortiũ, qui eam impia infestatione insequitur. Laicorum enim est ecclesiam tueri, non tradere. Ozias quidē cùm illicitũ sibi sacerdotium vendicaret, lepra percussus est. Filij quoque Aaron, quia ignem imposuerunt igni diuino, consumpti sunt. Alienum enim est ab ecclesia, & à sacris canonibus est inhibitũ, ne principes & seculares viri, inue- 4 Re. 15 Leui. 10

stituras non solū non dare, sed nec electioni episcoporū audeāt se violenter inferere. In septima quippe Synodo, vt nostis, scriptū est: Sācta & vniuersalis Synodus definiuit, neminē laicorum principum vel potentū se vi ingerere electioni vel promotioni Episcoporū. Si ergo filij Aaron, quia ignē alienum intulerunt, corporaliter puniti sunt: isti, quia à laicis, à quibus alienum est, ecclesiā susceperint, spirituali gladio feriuntur.

5. Episcopos autē, qui veritatē in mendaciū commutauerunt, ipsa veritate, quæ Deus est, in medium introducta, à beati Petri gratia & nostra societate excludimus: donec Romanę ecclesię satisfaciant, & reatus sui pondus agnoscant. Quicunq; verò intra prædictas inducias, inuestituras seu consecrationē acceperunt, à consortio fratrū & ordinatos & ordinatores alienos habemus. Nec eis ad excusationē deceptio sufficit; quia & propheta ab alio propheta deceptus, nec ideo mortē euasit. Rogamus interea charitatē vestram, nos tuis sanctis precibus cōmendari; vt quanto propius ad Deū passibus virtutū accedas, nobis orationū tuarū manus extendas. Omnipotens Deus, qui te hui⁹ stadij inuitauit ad cursū, felici cōsūmatione perducat ad proemiū.

EPISTOLA XIII.

AD CVNVM AMICVM.

Beatus Anſelmus, Cunum amicum ſuum informat, de tribus ſuperbiæ modis.

ANSELMVS *ſeruus Eccleſiæ Cantuarienſis, dilecto amico Cuno ſalutem.*

1. EXigit charitas veſtra, vt de tribus illis modis ſuperbiæ, de quibus vobis locutus ſum, duos, qui à memoria vobis exciderunt, per epiſtolã noſtram commemoré. Tres quidem illos eſſe dixi: vnum in ęſtimatione: id eſt, quando aliquis altius exiſtimat de ſe, quàm debeat. Contra quem dicitur: Noli altum ſapere, ſed time. *Rom. 11* Et quando negat ſe fuiſſe, qui dicit: Domine, non eſt exaltatũ cor meum, *Pſ. 130* & quę ſequuntur. Alius in voluntate eſt: quando aliquis altius ſe vult tractari aliquo modo, quã debeat Contra quẽ dicitur: Quomodo poteſtis credere, qui gloriam quæritis ab inuicem? *Io. 5.* Et: Diẽ hominis non deſideraui, tu ſcis. *Hier. 17* Alius eſt in opere. Contra quẽ Dominus dicit: Cũ inuitatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco. *Luc. 14.* Iſte eſt, quãdo homo ſeipſum tractat altius quam debeat.

2 Contra

2. Contra singulos istos modos, plura inueniuntur dicta in sacra scriptura, si in-
Luc. 14. quirantur. Contra omnes dicitur: Qui se
Iac. 4. exaltat humiliabitur. Et: Superbis Deus resistit. Et multa alia. De his tribus (quando singula quæque sola est) illa est leuior, quæ in solo opere est: quia non fit nisi per ignorantiam, & tamen vitiũ est, quia corrigendum est. De alijs duabus, illa quæ in sola voluntate est, damnabilior est, quia scienter peccat. Illa verò quæ est in æstimatione sola, insanabilior est, quia non se ostẽdit, & iusta sibi videtur. Si ergo istę tres superbię singulæ considerentur, tres simplices possent dici superbiæ. Si verò binæ & binæ intelligantur, tres duplices inueniuntur. Si verò tres simul coniungantur: erit vna triplex, & sic erunt septẽ. Tres simplices, tres duplices, & vna triplex.

3. Contra istas superbias sunt membra humilitatis, id est, vt humiliter quis sẽtiat de se: & quantum ad tractatũ & conuersationem aliorum humiliter velit de se, & ipse humiliter tractet se. Pro singulis modis superbiæ dicitur homo superbus, sed pro singulis membris humilitatis vel pro duobus, nisi omnia membra humilitatis

simul

simul sint, non dicitur homo humilis, sicut vno membro languēte, dicitur homo æger; sanus autem non dicitur, nisi sanis omnibus membris.

4. Hec breuiter cōmemoraui charitati vestræ. Quæ si prudētia vestra sępius tractauerit, plenius ea intelliget, quàm hic dicta sint. Valete, & orate pro me, vt sicut Deus dedit mihi superbiā & humilitatem intelligere, sic mihi det illā cauere, & istam acquirere. Salutate Dominum & amicum nostrum, reuerendum Episcopum Atrebatensem, ex parte nostra.

EPISTOLA XIIII.

AD WALERAMMVM QVONDAM MONACHVM.

Beatus Anselmus Walerammum monet, vt ad monasterium, vnde Episcopi impulsu exierat, reuertatur.

DOMINO *& amico suo charissimo VValerammo, olim Cantori Parisiensis Ecclesiæ, frater Anselmus, electus Archiepiscopus Cantuariensis, semper ad meliora proficere, & nunquam deficere.*

1. AVdiui amice charissime, quia propositū sanctę conuersationis eligens,

gens, monasteriũ S. Martini; sub charissimo amico meo Domino Priore Vrsone, ingressus fueras, & valde de tanto bono amici mei lætatus sum. Sed postea didici, quod Dominus noster, Episcopus tuus, te inde vi extraxerit, & tristis factus sum. Et quoniam honestatem tuã (de cuius dilectione certus sum) sine figmento dilexi, & diligo, reprehendit me mea conscientia, si te visitare meis literis, & pro possibilitate mea, in tanto periculo tibi consulere charitatiuè non studeo.

2 Timeo enim, ne diaboli calliditas, animam tuam dilectam mihi decipiat: ne tibi (quoniam vi abstraheris, & nolens à sancto proposito) in clericatu licitè, & sine culpa permanere persuadeat. Certus esto charissime, quia nullo modo hoc potest anima tua sine sui reprobatione suscipere: quamuis hoc Episcopi sui authoritate velit defendere. Christus enim dicit: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno cœlorum. Mens tua ab aratro Christi retrò respicit, si à proposito, ad quod te vocauit Christus, & quod incepisti, aliqua occasione tepescendo deficit. Sicut enim Episcopi seruãt sibi authoritatẽ, quamdiu

Luc. 9.

concor-

concordant Christo: ita ipsi sibi eam adimunt, cùm discordant à Christo.

3. Omnis Episcopus, qui habet vocem Christi, Christus est, & oues illum sequuntur, quia sciunt vocẽ eius. Et cuius vocem non nouerunt, si persecutio corporis fugienda est de ciuitate in ciuitatem, quanto magis persecutio animæ? An non est animæ persecutio fugienda, animam prohibere sequi consilium Christi? Amice charissime, si multa non legisses, & rationabilis ingenij nõ esses, multa tibi dicerem: & quàm bonũ sit, quòd incepisti; & quàm malũ, si ab incæpto deficis, ostenderem. Breuiter dico, nihil salubrius potuisti incipere, nihil periculosius potes relinquere. Nihil igitur separet animã tuã à proposito monachico, quod incæpisti. Omnipotens Deus dirigat, & corroboret, & consoletur cor tuũ: Amen. Lege in Toletano Concilio quarto, de clericis petentibus vitã monachicam. Et in 14. libro Registri, Gregorij epistolã, ad Desiderium Episcopum, de clerico facto monacho. Io. 10.

Selectarum Epistolarum Diui Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi

FINIS.